

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume: 10 • Sayı/No: 1 • Temmuz-Aralık / July-December 2024

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ/THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume: 10 • Sayı/No: 1 • Temmuz-Aralık / July-December 2024

e-ISSN 3062-1151

ISSN: 2149-5548

Göç İdaresi Başkanlığı Adına Sahibi/Owner: Dr. Hüseyin KÖK (Başkan Yardımcısı – Göç İdaresi Başkanlığı)

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor: Aykut EŞ (Göç Uzman Yardımcısı – Göç İdaresi Başkanlığı)

Başeditör: Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Editör: Aykut EŞ

Editör: Muhammet Mert ÖZDEMİR

Yayın Kurulu / Editorial Board Yayın Kurulu Başkanı

Dr. Hüseyin KÖK (Başkan Yardımcısı – Göç İdaresi Başkanlığı)

Yayın Kurulu Üyeleri

Burak YAŞAR (Daire Başkanı – Göç İdaresi Başkanlığı)

Gamze Gül ÇAKIR KILIÇ (Birinci Hukuk Müşaviri V. – Göç İdaresi Başkanlığı)

Muhammet Şükrü PEKPAK (Daire Başkanı – Göç İdaresi Başkanlığı)

Osman KORAMAZ (Daire Başkanı – Göç İdaresi Başkanlığı)

Yayın kurulu üyelerimiz alfabetik isim sırasına göre listelenmiştir.

Our editorial board members are listed in alphabetical name order.

Danışma Kurulu /Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet ÇDUYGU (Koç Üniversitesi)

Doç. Dr. Ali Zafer SAĞIROĞLU (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Atilla TOROS (Başkan-Göç İdaresi Başkanlığı)

Prof. Dr. Aysel YILDIZ (İstinye Üniversitesi)

Doç. Dr. Damla BAYRAKTAR AKSEL (Bahçeşehir Üniversitesi)

Doç. Dr. Merve Deniz PAK GÜRE (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Murat DEMİRCİ (Koç Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan DENİZ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman Can ÜNVER (İstinye Üniversitesi)

Doç. Dr. Özgü YOLCU (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Saime ÖZÇÜRÜMEZ (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeynep Derya TARMAN (Koç Üniversitesi)

Danışma kurulu üyelerimiz alfabetik isim sırasına göre listelenmiştir.

Our advisory board members are listed in alphabetical name order.

YÖNETİM YERİ/CONTACT

Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle/ANKARA

Telefon/Phone: (0312) 422 05 00

E-posta/E-mail: gam@goc.gov.tr

Genel Ağ/Web: www.goc.gov.tr • www.gam.gov.tr

YAYIN TÜRÜ/PUBLICATION TYPE

Yaygın Süreli

BASKI/PRINT

Baskı Tarihi/Print Date: 30 Aralık 2024

Baskı Hazırlık/Print Application: İM OFSET

Baskı Yeri/Print Address: İM OFSETT Meryem AKÇA

Tesviyeci Cad. Simtes İş Hanı No: 7/G İskitler / ANKARA • Tel: 0312 341 25 04

© Göç İdaresi Başkanlığı yayınlarının her hakkı saklıdır. Bu yayınlar izin alınmaksızın ticari amaçlarla kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz. Ancak ticari amaçlar dışında, kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Göç Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan makalelerde görüş ve fikirler yazarına aittir. Resmi görüşü yansıtmaz.

Göç Araştırmaları Dergisi 6 (altı) ayda bir yayımlanır.

Hakemli bir dergidir.

İÇİNDEKİLER

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Göç, Refah ve Güvenlik İlişkileri Bağlamında Avrupa Birliği'nde Refah Şovenizmi

Welfare Chauvinism in the European Union in the Context of Migration, Welfare and Security Relations

Emre ALAKUŞ.....1

Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme

Review of Humanitarian Assistance Programmes and Cycles in Times of Crisis and Emergencies

Gülbahar ARSLAN ELNASHARTY, İsmail EROL39

Göçmen Eğitiminde Sürdürülebilirlik: Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli

Sustainability in Immigrant Education: Process-Based Integrated Compliance Model

Suna DAĞDELEN, Hüseyin ŞİMŞEK, Ersoy KARABAY..... 87

DERLEME ÇALIŞMALARI

Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları: Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği

Policies of International Organizations in the Process of Forced Migration: The Case of the United Nations and the European Union

Ahmet Samet TOKDEMİR.....125

SUNUŞ

Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde yılda iki defa yayımlanan Göç Araştırmaları Dergisi, içeriğinde göç politikalarına dair geri bildirim sağlayan araştırmalara yer vererek kanıta dayalı, sürdürülebilir ve insan odaklı göç politikalarının geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Bu bağlamda Göç Araştırmaları Dergisi, göçle ilgili güncel sorunların tespiti, analizi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Göç Araştırmaları Dergisi, göç araştırmaları alanındaki bilimsel katkıları artırmayı hedeflerken aynı zamanda bu alanda faaliyet gösteren politika yapıcılarının, akademisyenlerin, uluslararası kuruluşların ve sivil toplum aktörlerinin yararlanabileceği bir veri birikimi sunmayı da amaçlamaktadır. Bu bağlamda, göçle ilgili güncel sorunların daha derinlemesine analiz edileceği ve etkili çözüm önerilerinin geliştirileceği değerlendirilmektedir.

Göç Araştırmaları Dergisi, içeriğinde, göçmenlerin yaşadığı zorlukların ve toplumsal etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak araştırma makalelerine, politika analizlerine ve saha çalışmalarına yer vermektedir. Aynı zamanda, ulusal ve uluslararası düzeydeki farklı göç politikalarının karşılaştırılması ve bu politikaların geliştirilmesi konusunda yenilikçi çözümleri de bünyesinde barındırmaktadır. Göç Araştırmaları Dergisi'nin bu sayısında ise göç gibi geniş ve karmaşık bir konunun farklı boyutlarına ışık tutmayı hedeflemekle birlikte özellikle göçün sosyal uyum üzerindeki etkilerine, kadın mültecilerin yaşadığı özgül zorluklara ve bu zorluklara yönelik çözüm önerilerine değinilmiş, insani yardım süreçlerinin etkinliği ve göç yönetimindeki rolü değerlendirilmiştir.

Göç gibi dinamik ve çok katmanlı bir olgunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amacıyla hazırlanan bu sayının, tüm okuyucular için değerli bir içerik sunmasını temenni ederiz. Bu sayıda, göçün toplumsal, ekonomik ve kültürel etkileri üzerine yapılmış özgün araştırmalar yer almakta ve farklı bakış açıları sunulmaktadır. Amacımız, göçle ilgili politika geliştirme süreçlerinde daha kapsamlı ve bilgilendirici bir perspektif sağlayarak çözüm odaklı yaklaşımların şekillendirilmesine katkıda bulunmaktır.

Başeditör

Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

<https://doi.org/10.70972/gad.1452901>

Göç, Refah ve Güvenlik İlişkileri Bağlamında Avrupa Birliği'nde Refah Şovenizmi

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 14 Mart 2024

Makale Kabul Tarihi: 28 Kasım 2024

Yazar Bilgileri:

Emre ALAKUŞ

İstanbul Üniversitesi

emrealakus7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0358-4457

Özet

Arka Plan: Göç alan toplumlarda gerçekleşen sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik dönüşüm süreci göçmenler ile yerleşik toplum arasında çeşitli anlaşmazlıklara neden olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'ya gelen göçmenlere birtakım sosyal haklar tanınsa da 1990'lardan sonra Avrupa Birliği'nde göç ve göçmenler çeşitli eleştirilerin hedefi olmaya başlamıştır. Göçmenler ile yerli vatandaşlar arasındaki toplumsal, kültürel ve siyasal sınırların belirsizleşmesine yönelik kaygıları ifade eden sınır endişesi, göçü bir güvenlik sorunu olarak tanımlayan siyasal kesimlere yönelik desteğin artmasına neden olmaktadır. Güvenlik ile ilgili endişeleri refah şovenizmi ile birleştirerek göçü güvenlikleştiren aşırı sağ siyasal partiler Avrupa Birliği üyesi ülkelerde giderek güç kazanmaktadır.

Amaç: Bu araştırmanın amacı, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde refah devletin sunduğu olanakları tüketerek yerleşik vatandaşların yoksullaşmasına neden olduğu yönündeki refah şovenizmi iddialarının bilimsel gerçeklere uygun olup olmadığını Avrupa Birliği örneği üzerinden incelemek ve refah şovenizmi iddialarının göçün güvenlikleştirilmesi üzerindeki etkilerini açıklamaktır.

Yöntem: Araştırma kapsamında Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanan veriler derlenmiş ve SPSS Statistics programı kullanılarak basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde bulunan yabancı sayısının ilgili ülke nüfusuna oranı bağımsız değişken olarak, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranı ise bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Bulgular: Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde bulunan yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı ile yerleşik vatandaşların yoksulluğu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yaşayan, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan yabancıların oranlarının ortalaması yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan yerli vatandaşların oranlarının ortalamasının yaklaşık olarak iki katıdır.

*Göç, Refah ve Güvenlik İlişkileri Bağlamında
Avrupa Birliği'nde Refah Şovenizmi*

Sonuç: Avrupa Birliği ülkelerinde yabancı sayısının toplam nüfusa oranının artmasının veya azalmasının yerleşik durumdaki vatandaşların yoksulluk ve sosyal dışlanma oranını etkilemediği anlaşılmıştır. Bu sonuç Avrupa Birliği'nde refah şovenistlerinin iddialarının bilimsel gerçekler ile uyumlu olmadığı anlamına gelmektedir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski bakımından yabancılar yerleşik vatandaşlara göre daha fazla risk altındadır.

Anahtar kelimeler: Göç, Refah Şovenizmi, Göçün Güvenlikleştirilmesi.

<https://doi.org/10.70972/gad.1452901>

Welfare Chauvinism in the European Union in the Context of Migration, Welfare and Security Relations

Research Article

Article Arrival Date: 14 March 2024

Article Acceptance Date: 28 November 2024

Author:

Emre ALAKUŞ

Istanbul University

emrealakus7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0358-4457

Abstract

Background: The process of social, political, cultural, and economic transformation occurring in societies that receive immigrants leads to various conflicts between immigrants and the settled society. Although certain social rights were granted to immigrants who came to Europe in the post-World War II period, since the 1990s, migration and immigrants have increasingly become the target of criticism within the European Union. Border anxiety, which reflects concerns about the blurring of social, cultural, and political boundaries between immigrants and native citizens, contributes to the rising support for political groups that frame migration as a security issue. By combining security concerns with welfare chauvinism, far-right political parties that securitize migration have been gaining strength in EU member states.

Purpose: The aim of this study is to examine the validity of welfare chauvinism claims, which assert that immigrants deplete the resources provided by the welfare state in the host countries, thereby causing the impoverishment of native citizens, through the example of the European Union. Additionally, this study seeks to explain the impact of welfare chauvinism claims on the securitization of migration.

Method: In the scope of the research, data published by the European Statistics Office (Eurostat) has been compiled and a simple linear regression analysis was conducted using SPSS Statistics software. The ratio of the foreign population in the European Union member states to the population of the relevant country is taken as the independent variable, and the ratio of citizens at risk of poverty and social exclusion is taken as the dependent variable.

Results: The analysis revealed that there is no statistically significant relationship between the ratio of the foreign population to the total population and the poverty of native citizens in EU member states. The average proportion of foreigners living in EU member states who are at risk of poverty and social exclusion is approximately twice that of native citizens who are at risk of poverty and social exclusion.

Conclusion: It has been determined that an increase or decrease in the ratio of the foreign population to the total population in European Union countries does not affect the poverty and social exclusion rates of native citizens. This result indicates that the claims of welfare chauvinists in the European Union are not aligned with scientific facts. Foreigners are at a higher risk of poverty and social exclusion compared to native citizens.

Keywords: Migration, Welfare Chauvinism, Securitization of Migration.

1. Giriş

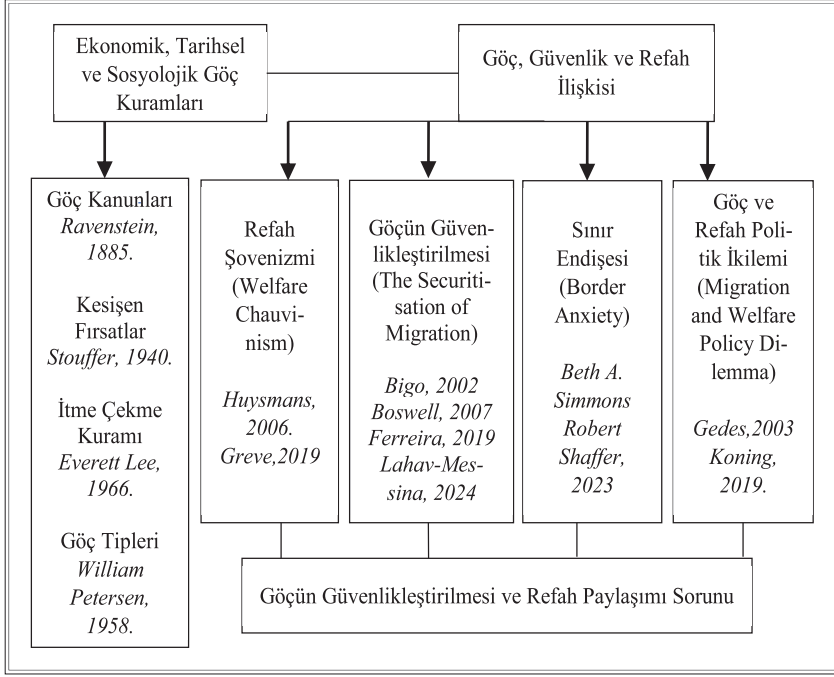
Teknolojik ilerlemelerle birlikte ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi sonucunda potansiyel göçmenler gitmek istedikleri yer hakkında daha kolay ve hızlı bilgi sahibi olabilmektedir. Bu durum ekonomik ve sosyal koşulları daha iyi olan ülkelere yönelik göç hareketlerinde artışa neden olmaktadır. Göçmenler göç ettikleri ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını etkilemektedir. Göçmen kabul politikaları nüfusu yaşlanan ülkelerin genç işgücü ihtiyacını karşılamak konusunda bir çözüm olarak görülebilmektedir. Diğer taraftan göçmenler göç ettikleri ülkenin kaynaklarını yerleşik vatandaşlar ile paylaşmaktadır. Refah devletinin sunduğu hak ve yardımlara erişim konusunda göç ettikleri ülkenin vatandaşları tarafından tehdit unsuru olarak görülebilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik ve sosyal bakımdan gelişen Avrupa ülkeleri, Avrupa Birliği'ni (AB) kurarak ekonomik ve siyasal güçlerini birleştirmiş ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan potansiyel göçmenlerin hedefi haline gelmiştir. AB'ye üye ülkelerde göçmenlere sunulan sosyal hak ve yardımlar sebebiyle vatandaşların refah seviyelerinin azaldığı ve kaynakların yerliler yerine göçmenlere aktarıldığı düşüncesi toplumsal ve siyasal olarak güç kazanmaktadır. Bu düşünce, politik çıkar ve endişeler ile birleşerek göçmenlerin güvenlik bakımından tehlikeli olduğu yönünde söylemlere neden olmaktadır. Söz konusu düşünce ve söylemler nedeniyle aşırı sağ siyasal partiler güç kazanmaktadır (Greve, 2019; Huymans, 2006). Göçü bir güvenlik sorunu olarak tanımlayan düşünce ve söylemlerin güçlenerek yaygınlaşmasının başka toplumsal sorunlara da neden olma olasılığı vardır. Bu çalışmanın amacı, göç ve refah ilişkisi bağlamında ortaya çıkan, göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki refah devleti kaynaklarını tüketerek vatandaşların refah seviyesinde azalmaya ve yoksullaşmalarına neden olacağı düşüncesini istatistiksel yöntemler kullanarak analiz etmek ve incelemektir. Ek olarak yapılan araştırmada yeni toplumsal sorunların oluşmasına neden olabilecek potansiyele sahip bu düşünce ve söylemlerin bilimsel gerçeklerle uyumlu olup olmadığının ortaya konması hedeflenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde göç, güvenlik ve refah ilişkisi hakkında kavramsal ve kuramsal açıklamalara yer verilmektedir. Üçüncü bölümde AB’de göç ve refah ilişkisine dayalı olarak göçün güvenlikleştirilmesinin ve refah şovenizminin kuramsal çerçevesi açıklanmaktadır. Son bölümde araştırma hipotezi Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine dayalı olarak basit doğrusal regresyon analizi yöntemi ile test edilmekte ve çıktılar değerlendirilmektedir. Analizde bağımsız değişken olarak AB üyesi ülkelerde bulunan yabancı sayısının ilgili ülke nüfusuna oranı, bağımlı değişken olarak ise yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranı kullanılmıştır.

2. Göç, Güvenlik ve Refah

Göç olgusu, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından, kişi veya grupların bir devlet içerisinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013). Kalıcı veya yarı kalıcı ikamet değişikliği olarak tanımlanan göç hareketi mesafeye ilişkin bir sınırlama olmadan gönüllü veya zorunlu olarak gerçekleşebilmektedir (Lee, 1966). Başka bir tanıma göre uluslararası göç, insanların geçici veya kalıcı olarak bir ülkeden başka bir ülkeye giderek ulusal kimlikleri ve toplumsal üyelikleri kapsayacak şekilde yeniden yerleşmesidir (Bartram, Poros ve Monforte, 2017). Göç olarak adlandırılan nüfus hareketinde insanların yer değiştirmelerinin süresi, yapısı ve nedeni değişebilmektedir. Toplumsal değişimin sebep olduğu kolektif bir eylem olarak göç, yalnızca göç alan ülkeyi değil göçün kaynağı olan ülkedeki toplumu da etkilemektedir (Castles ve Miller, 2008). Bu çalışmada göç olgusunun göçmenlerin göç ettikleri yerin kültürel ve toplumsal yapısı ile etkileşim ve bütünleşmelerini kapsayan tanımı benimsenmekle birlikte göçmenlerin fiilen içinde bulundukları topluma katılımı ve o toplumu dönüştürme süreçleri incelenmektedir. Göç olarak adlandırılan yeniden yerleşme, göçmenler ile birlikte göç edilen toplumu dönüştüren bir süreç olarak ele alınmaktadır. Mülteciler, ekonomik göçmenler ya da yerinden edilmiş kişiler göç tanımı kapsamına giren gruplardır (IOM, 2013).

Göçü açıklamak üzere ortaya konulan kuramlar; göçün neden, süreç ve sonuçlarını ekonomik, tarihsel ve sosyolojik yönlerine odaklanmaktadır. Göç olgusunu açıklamaya yönelik ilk kuramsal çalışma, E. G. Ravenstein tarafından 1885 yılında İngiltere’de yayımlanan “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) isimli makaledir. Ravenstein 1871 ile 1881 yıllarında sanayileşmenin yaşandığı 19. yüzyıl koşullarında gerçekleşen İngiliz nüfus sayımlarının istatistiksel verilerine dayalı olarak göç kanunlarını belirlemiştir (Ravenstein, 1889). Ravenstein’in kanunları kendi döneminde İngiltere’de sanayileşmeye bağlı yaşanan ülke içi nüfus hareketlerini açıklamaktadır. Samuel A. Stouffer tarafından 1940 yılında ortaya konulan Kesişen Fırsatlar Teorisi, mesafe ile hareketlilik arasında yakın bir ilişki olduğunu açıklamaktadır. Belirli bir yerdeki fırsatların sayısı ne kadar fazla ise oraya göç eden kişi sayısı da o kadar fazla olacaktır (Stouffer, 1940). 1958 yılına gelindiğinde William Petersen tarafından göçü sosyolojik açıdan ele alan beş farklı göç tipi ortaya konulmuştur. Buna göre *ilkel (primitive)* göçler, insanların çevresel ve doğal koşullarda gerçekleşen bozulmaya verdiği tepki sonucu ortaya çıkan göçlerdir. *Zorunlu (forced)* göçlerde devlet veya işlevsel olarak eşdeğer bir toplumsal kurum göçü harekete geçiren faktördür. *Yöneltilmiş (impelled)* göçlerde itici faktör yine siyasal ve sosyal koşullardır ancak zorunlu göçlerden farklı olarak kişiler göç kararını verirken belirli bir oranda yekti sahibidir. Göçmen iradesinin ve tercihinin belirleyici olduğu göç tipi *serbest (free)* göçlerdir. Son olarak *kitlesel (mass)* göçler teknolojik gelişmeler doğrultusunda demiryolu ağlarının gelişmesi gibi sebeplerle çok daha fazla insanın göç etmesini açıklayan göç tipidir (Petersen, 1958). Everet S. Lee’nin 1966 yılında yayımladığı “A Theory of Migration” isimli makalesinde yer verdiği itme çekme kuramına göre kaynak ve hedef yerdeki olumlu veya olumsuz faktörler, yoldaki engeller ve göç eden kişinin kişisel özellikleri göç sürecini oluşturmaktadır (Lee, 1966). Şekil 1’deki literatür haritasının ekonomik, tarihsel ve sosyolojik göç kuramları tarafında klasik göç kuramları; göç, güvenlik ve refah ilişkisi tarafında ise bu makalede üzerinde durulan refah şovenizmi, göçün güvenlikleştirilmesi, göç ve refah politik ikilemi ve sınır endişesi kavram ve kuramları kategorize edilmiştir.

Şekil 1. Göç Güvenlik ve Refah İlişkisi Literatür Haritası.

Göç olgusu devletlerin ekonomik, demografik ve kültürel yapılarını etkileyerek dönüştürmektedir. Göçmenler göç ettikleri ülkelerde çeşitli nedenlerle suç ve terörizm gibi sorunlar ile birlikte anılabilmektedir. Bu durum göçün bir güvenlik sorunu olarak algılanmasına ve göçmenlerin göç ettikleri ülkeye entegrasyonunda birtakım zorluklara neden olmaktadır (Ferreira, 2019). Güvenlik ve göç konuları arasında ilişki kurulması ve bu ilişkinin güçlendirilmesi göçün güvenlileştirilmesidir. Göçün güvenlileştirilmesi, yalnızca ırkçı düşüncelerden ve aşırı sağ siyasi partilerin popülist söylemlerinden kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda politikacıların bölgesel sınırlar üzerindeki sembolik kontrollerini kaybetme kaygıları önemli bir faktördür. Buna göre politik çıkar ve endişeler göçün güvenlileştirilmesinin nedenleri arasındadır. Dolayısıyla göçün güvenlileştirilmesi için her zaman gerçek ekonomik ve sosyal koşullardan kaynaklanan nedenlere ihtiyaç duyulmamaktadır. Olası tehditler ile

göçmenler arasında ilişki kurmakta çeşitli politik çevrelerin siyasi amaçlarına ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Göç ve terörizm konuları, sağ siyaseti destekleyenler için son derece önemlidir. Söz konusu kesim, göç konusunda serbestleşmeyi öneren politikacıları ve siyasi partileri seçimler yoluyla cezalandırırken daha büyük ve zorlu kısıtlamaları öneren siyasi yaklaşımları destekleme eğilimindedir. Bu konudaki hassasiyetleri o kadar büyüktür ki hangi siyasi partiye ve kime oy vereceklerini göç ve terörizm konuları belirler (Lahav ve Mes-sina, 2024). Göç hareketlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte ulusal sınırlara yeni duvarlar inşa edilmesi ve mevcut duvarların güçlendirilmesi gibi güvenlik tedbirleri artmaktadır. Sınır endişesi salt korkudan daha karmaşık bir durumu ifade etmektedir. Göç alan ülkedeki yerleşik halkın ekonomik rekabete karşı hassasiyet hissini yanında kültürel değişimler ile göç ve suç ilişkisi de sınır endişesinin nedeni olabilmektedir. Göçmenler ile yerleşikler arasındaki yasal, toplumsal ve psikolojik sınırların korunmasına yönelik kaygıları ifade eden sınır endişesi, siyasal çıkarların gerektirdiği durumlarda siyasal söylemlerde kullanılabilmektedir (Simmons ve Shaffer, 2023).

Göçün güvenlikleştirilmesi siyasal desteğin ve kolektif kimliğin güçlendirilmesine yardımcı olabilecek ve siyasetçilere belirli oranda meşruiyet kazandırabilecektir. Devletler güvenlikleştirme politikaları ile gücünü artırabilir, ancak göçün güvenlikleştirilmesinin belirli riskleri bulunmaktadır. Buna göre göç yönetimi konusunda güvenlikleştirme üç temel nedenden dolayı risklidir. İlk olarak göçün ekonomik büyüme ve birikimi sağlamadaki işlevi, devletin sınırlı sosyal ve ekonomik kaynaklarının dağıtımı ve güvenliği sağlama görevleri arasında çelişkiye neden olmaktadır. Siyasal iktidarların göçmenler ile ilgili taahhütlerini yerine getirmede yaşadıkları zorluklar göçün güvenlikleştirilmesindeki ikinci riski oluşturmaktadır. Siyasi rekabet içerisindeki partilerin gerçekleştirilmesi mümkün olmayan ya da oldukça zor olan sözler vermesi hükümetler açısından sorumluluklar ve siyasi maliyetler ortaya çıkarmaktadır.

Üçüncü risk hükümetlerin güvenilirliklerini kaybetme olasılığı ile ilgilidir. Hükümetler toplumsal sorunlar ve bu sorunlara ilişkin ortaya koydukları çözüm önerilerinin sosyal gerçekler ile uyumlu olmasından sorumludur. Siyasal amaçlarla ileri sürdükleri iddialar ile gerçeklik arasında tutarsızlıklar olması durumunda güvenilirliklerini kaybetme riski ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Bu durum otoritelerini kaybetmelerine neden olabilecektir. Bu nedenle hükümetler göç ve güvenlik konuları arasında gerçek dışı ilişkiler kurmaktan imtina etmektedir (Boswell, 2007).

Dünya genelinde iletişim ve seyahat olanaklarının gelişmesiyle artan göç hareketleri, göçmen ve mültecilerin uluslararası hukuktan kaynaklanan hak arayışları ile devletlerin göçü kontrol etme isteklerini karşı karşıya getirmektedir. Devletlerin göç politikası uygulamaları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bazı devletler, yaygın kamuoyu baskısı ve toplumsal krizler müdahaleyi kaçınılmaz hale getirene kadar göç sorunlarının birikmesi karşısında kayıtsız kalabilmektedir (Freeman, 1994). Bu durum göçün yalnızca sorunlara sebep olmasıyla açıklanamaz. Göç ekonominin ihtiyaç duyduğu ucuz ve genç işgücü gibi çeşitli ihtiyaçlara da çözüm üretebilmektedir. Castles ve Miller hükümetlerin izlediği politikalardan bağımsız olarak göçün toplumun belirli bir kesiminin tepkisini çekeceğini vurgulamaktadır. Yaşam koşulları, ekonomik ve sosyal refah seviyeleri öngörülemez bir biçimde değişmekte olan insanlar göçmenlerin güvensizlik sebebi olduğunu düşünebilmektedir (Castles ve Miller, 2008). Gelişmiş ve kaynakların fazla olduğu göç alan ülkelerde yerleşik toplum kendi bölgelerinde ürettikleri yatırım ve değerlerden göçmenlerin pay almaya hakkı olmadığını düşünme eğilimindedir (Tushnet, 1995). Refah devleti kaynaklarının paylaşımında göçmenlerin tehdit olarak görülmesi, göç ve güvenlik konularının ekonomi ve refah paylaşımı eksenli bir bakış açısıyla incelenmesine sebep olmaktadır. İçinde bulundukları zor koşullar sebebiyle sığınmacılar, mülteciler ve ekonomik göçmenler başta olmak üzere göçmenlerin önemli bir bölümünün sosyal yardım ve hizmetlerden daha çok yararlanması

yerleşiklerin tepkisini çekerek refah rekabetine neden olmaktadır. Sosyal yardımlardan yararlanma konusunda öncelik kararı genel olarak yaş, engellilik veya sağlık gibi ölçütlere göre verilmektedir. Görece yeni bir kavram ve popülist bir fikir olarak nitelendirilen refah şovenizmi bu ölçütler arasına kültürel veya ulusal kimliği ekleme stratejisi olarak tanımlanmaktadır (Greve, 2019; Huysmans, 2006). Refah şovenizmine göre sosyal yardım ve haklardan yararlanma hakkı olmayan göçmenler kültürel yapıya tehdit oluşturmaktadır. Bu durum politikacılar tarafından azalan siyasi meşruiyetin güçlendirilmesi için göçmenlere yönelik endişelerin politik söylemlerde kullanılmasına neden olmaktadır. (Huysmans, 2006). Refah şovenizminde göçmenler ile sığınmacıların kültürel kimlikleri bir tehdit olarak algılanmakta ve sosyal haklardan yararlanmalarının kısıtlanmasının temel sebebi olarak kabul edilmektedir. Refah devleti düzenini bozan siyasal değişim faktörleri arasında gösterilen refah şovenizmi, göçün refah güvenliğine bir tehdit olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır (Taylor-Gooby, Leruth ve Chung, 2017). Refah devletinin sunduğu olanakların göçmenlerle paylaşılması güvenlik sorunları ile birlikte anılmaktadır. Bu yolla göç ve refah paylaşımı sorunu güvenlikleştirilmektedir.

Göç ve refah ilişkisi incelenirken üzerinde durulması gereken diğer bir kavram olarak sosyal dışlanma, toplumun belirli bir bölümünün işsizlik, yoksulluk, engellilik gibi nedenlerden dolayı eğitim, sağlık ve kültürel olanaklara katılımdan uzak kalmaları, üretim faaliyetlerine ve karar alma etkinliklerine katılamamaları olarak tanımlanmaktadır. Sosyal dışlanmayı anlamak için ekonomik göstergelerin tek başına yeterli olmadığı vurgulanmaktadır. Buna göre politik, kültürel ve sosyal durumların da dikkate alınması gerekmektedir (Hatipler, 2019). Sosyal dışlanma adil olmayan sosyal ilişkileri ve sosyal yapılara katılım için gerekli fırsatlara ulaşamama durumunu ifade etmektedir (Topgül, 2016). Refah şovenizmi göçmenlerin sosyal dışlanmasına zemin hazırlamaktadır. Yasal ve sosyal statüleri bakımından içinde bulundukları toplumdan negatif olarak ayrıışan göçmenler refah şovenizmi söylemlerinin artmasıyla sosyal dışlanmaya maruz kalabilmektedir.

3. Avrupa Birliği’nde Göçün Güvenlikleştirilmesi ve Refah Şovenizmi

Avrupa Birliği’nin (AB) kuruluşundan önce ilk olarak ekonomik çıkarların birleştirildiği bir yapı olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu oluşturulmuştur. 1 Ocak 1958 tarihi itibarıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu kuran Federal Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda’dan oluşan altı devlete sonraki süreçlerde Danimarka, Birleşik Krallık, İspanya ve Portekiz gibi ülkeler de katılmıştır (European Union, 2023). Kuruluşundan itibaren gösterdiği ekonomik başarı, AB üyesi devletlerin vatandaşlarına sunduğu ekonomik ve sosyal hakların dünyanın geri kalanına göre daha fazla olmasını sağlamıştır. Avrupa’da göçmenlerin misafir işçi olarak kabul edildiği İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde göç ettikleri ülkenin vatandaşlığına sahip olmayan göçmenlere birtakım sosyal haklar tanınmıştır. Ancak 1990’lardan itibaren göçmenler ekonomiye yaptıkları katkıya göre ikiye ayrılmıştır. Ekonomiye katkı yapan göçmenlerden rahatsızlık duyulmazken diğer göçmenler refah devletleri kaynaklarının paylaşılmasında tehdit unsuru olarak algılanmıştır (Geddes, 2003). AB üye ülkeleri, sınırları içerisinde istemediği göçmenlerin geri gönderilmesi amacıyla geri kabul anlaşmaları imzalamaktadır. Birinci ve ikinci nesil geri kabul anlaşmaları Avrupalı devletler arasında veya göçe kaynaklık eden ülkeler ile ikili anlaşmalar şeklinde yapılmıştır. 2000’li yıllardan sonra yaygınlaşan üçüncü nesil geri kabul anlaşmaları ise üye devletler tarafından ikili anlaşmalar şeklinde değil bir üst yönetsel yapı olarak AB tarafından imzalanmaktadır. Üçüncü nesil geri kabul anlaşmaları göçmenleri yalnızca kaynak ülkelere değil aynı zamanda transit geçiş yaptıkları ülkelere geri gönderme olanağı tanımaktadır (Batır, 2018). Bu anlaşmaların geçmişi ve tarihsel süreçte kapsam olarak genişlemesi AB’nin göç ile mücadelesinin yeni olduğu anlamına gelmektedir.

Ulaşılan ekonomik ve sosyal refah düzeyinin korunması ve geleceği hakkında hem AB içinde hem de AB dışında çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. AB'nin bir tür duraklama sürecine girdiği, genişlemesinin yavaşladığı, göçmen krizini de içeren çeşitli sorunlar ile karşı karşıya olduğu düşünceleri ortaya atılmıştır (Ülger, 2014). AB nüfusu hızla yaşlanmaktadır. Ortalama yaşam süresi giderek artmaktadır. 2030 yılında dünya geneli yaş ortalamasının 33 olması beklenirken AB'de ortalama yaşın 45 olacağı ve AB'nin dünyanın en yaşlı bölgesi olacağı tahmin edilmektedir (European Commission, 2017). Bu durum AB üyesi ülkelerin ihtiyaç duyduğu işgücüne kaynak oluşturacak genç nüfus sorununu ortaya çıkarmaktadır. Göçmenler bu soruna çözüm olarak görülmektedir. Diğer taraftan göçmen sayısının arttığı ve düşük ücretliler ile daha iyi ekonomik durumda olanlar arasındaki farkın büyüdüğü ülkelerde refah şovenizmi de yaygınlaşmaktadır (Taylor-Gooby, Leruth ve Chung, 2017). AB ülkelerinin sosyal dışlanma konusunda geliştirdiği politikaların iki temel yapısal özelliğe sahip olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan ilki AB'nin sosyal refah devletlerinin neoliberal yapıda olmasıdır. İkincisi ise kurumsal bir üst yapı olarak AB'nin ortak tek pazarı paylaşan AB üyesi devletlerin sosyal dışlanma ve sosyal katılım politikalarına etkisidir (Tihel ve diğerleri, 2023). 1980'li yıllar sonrasında yaygınlaşan neoliberal ekonomi politikaları sonucunda refah devletinden rekabet devletine doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. AB üyesi ülkeler arasında söz konusu dönüşümün hızı ve etkinliği farklılaşabilse de küresel ekonomik gelişmelerin dayattığı neoliberal baskılar AB üyesi ülkelerin ekonomik ve sosyal politikalarını da kaçınılmaz olarak etkilemektedir.

Ekonominin ihtiyaç duyduğu genç nüfusu sağlama işlevi olan göçmenler, göç ettikleri ülkedeki yerleşik vatandaşlar tarafından devletin sunduğu sosyal hakların ve sosyal yardımların paylaşılmasında bir tehdit unsuru olarak görülebilmektedir. Refah şovenistlerine göre, rakip olarak görülen sığınmacılar ve göçmenler yerli halka sunulması gereken sosyal ve ekonomik yardımlardan

haksız yere faydalanmaktadır. Ekonomik ve sosyal yardımlar daha fazla göçmenin Avrupa'ya gelmesine neden olmaktadır. Sığınmacılar ve göçmenlere sağlanan yardımların engellenmesi Avrupa'ya yeni gelen göçmen ve sığınmacıların sayıca azalmasını sağlayacaktır (Huymans, 2006). Refah şovenist tutum ve davranışların belirleyicileri üzerine yapılan araştırmalarda ilk olarak ekonomik faktörlerin etkili olduğu vurgulanmaktadır. Güvencesiz gelir, ekonomik güvensizlik ve düşük mesleki statü refah şovenist davranışların belirleyicileridir (Careja ve Harris, 2022). AB'nin neoliberal politikalara yönelimi, rekabet ve verimliliği önceleyen eşitlik anlayışını ortaya çıkarmakta ve piyasa gereklilikleri ile sosyal refah uygulamalarını karşı karşıya getirmektedir. Mülteciler ve göçmenler hukuksal ve sosyal statüleri nedeniyle bu durumdan olumsuz etkilenen ve güvencesiz yaşam koşullarına en çok maruz kalan gruplar arasındadır. Refah devleti ile işgücü politikaları arasındaki karşıtlıklar, göçmenlerin ulusal sosyal ve ekonomik yapılara kabul edilmesi üzerinde belirleyici olmaktadır. Çalışan nüfustan alınan vergi gelirlerine bağlılıkları yüksek olması nedeniyle demografik baskı altında olan İsveç ve Almanya gibi AB ülkeleri, görevdeki hükümetler için siyasi maliyet ve riskler barındırmasına rağmen daha kapsayıcı göç ve iltica politikaları uygulamaktadır (Tihel ve diğerleri, 2023). Söz konusu siyasi maliyet ve riskler, göçmenler sebebiyle refah devleti kaynaklarına erişimlerinin kısıtlandığını düşünen yerleşik kesimlerin siyasal desteğinin kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Diğer taraftan mevcut demografik yapı üretim süreçlerine katılacak ve vergi gelirlerinin devamını sağlayacak genç nüfus ihtiyacını karşılamamaktadır. İkinci olarak ideolojik faktörler refah şovenist davranışlar üzerinde etkilidir. Buna göre kimlik, politik gelişmişlik ve kültürel değerler üzerinden kendini tanımlayan kişiler, kendilerine benzemeyenlerle aralarındaki sınırları ideolojik faktörlere dayalı olarak belirlemektedir.

Üçüncü faktör refah devleti ve yeniden dağıtım ilkeleridir. Refah devleti uygulamaları arttıkça refah şovenist davranışların azaldığı ileri sürülmektedir (Careja ve Harris, 2022).

Refah şovenizmi Avrupa’da sağ popülist partilere verilen desteğin artmasının olası nedeni olarak görülmektedir. Ancak bu desteğin gücü AB içinde ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. İsveç gibi genel ekonomik durumu görece daha iyi olan ülkelerde refah şovenizmi daha az yaygınlaşırken Macaristan gibi ülkelerde en yüksek etki alanına ulaşmıştır. Finansal krizlerden daha çok etkilenen ülkelerde vatandaşlar popülist partilere ve refah şovenizmine daha fazla destek vermektedir (Greve, 2019). AB’de Aşırı sağ popülist partiler göçmen karşıtlığı üzerinden siyasi kampanyalar yürütmektedir. Onlara göre güvenlik sorunlarının, ekonomik krizlerin ve sosyal sorunların temel nedeni uygulanan yanlış göç politikaları sonucunda artan göçmen nüfusedir. Diğer taraftan belirli ana akım partilerin popülist söylemlere destek vererek göçmen karşıtı söylemleri sahiplendiği vurgulanmaktadır (Eser ve Çiçek, 2020). Bu durum refah şovenizmine ve dayalı göçmen karşıtı politikaların AB ülkelerinde genel siyasi yapının karakteristik özelliği olma olasılığı taşıdığını göstermektedir. AB’de çoğunluk durumundaki yerleşik halk ile azınlık olan göçmenler arasındaki karşıtlığı otoriterlik ve etnik milliyetçiliğe dayalı yabancı düşmanlığı ile birleştiren aşırı sağ siyasi partiler, göçmenleri desteklediklerini ve onlarla birlikte hareket ettiklerini ileri sürdükleri liberal elit kesimleri de hedef almaktadır. Onlara göre göçmenlerin kabul edilmesini destekleyen liberal elit kesim uluslararası sermaye ile işbirliği içerisinde hareket etmektedir. AB’ye kuşku ile yaklaşan aşırı sağ siyasi partiler, çoğunluğu oluşturan ve “gerçek halk” olan yerleşiklerin çıkarları doğrultusunda AB üyesi her ülkenin göç ile ilgili kendisinin kararlarını alması gerektiğini savunmaktadır. Refah şovenizmini desteklemekte ve AB içinde işgücünün serbest dolaşımının yerleşiklerin çıkarları aleyhine haksız rekabete neden olacağını savunmaktadır (Saraçlı, 2023).

Yerliler ile göçmenler arasında süregelen anlaşmazlıklara ek olarak göçün refah harcamalarını artırarak refah bütçelerini zorlaması endişesi karşısında politikacılar belirli kararlar almak durumunda kalmıştır. Hollanda örneğinde siyasal karar vericiler herkesi kapsayan refah harcamaları yerine özel olarak göçmenlerin refaha erişimine yönelik harcamaları kısma eğilimindedir. İsveç gibi eşitlik ilkesine görece daha bağlı kabul edilen ülkelerde ise yerliler ve göçmenler arasında herhangi bir ayırım yapılmadan bütün refah harcamalarının kısılması daha olası politika tercihi olarak öne çıkmaktadır (Koning, 2019). Göçmenlerin refah devletinin vatandaşlarına sundukları olanakları azaltacağı endişesi, göçmen karşıtı politik söylem aracılığıyla ekonomik gerçeklikten uzak politikalara neden olabilmektedir. Söz konusu popülist politik söylem, ulusal ekonomilerin ihtiyaç duyduğu işgücünün göçmenler tarafından karşılanması ekonomik gerçeği ile ilgilenmemektedir.

Göçmenlerin yerleşiklerin sahip olduğu kaynakları tükettikleri ve refah seviyelerinde azalmaya neden oldukları düşüncesi devletler üzerinde kamuoyu baskısı oluşturmakta ve göç ve refah ilişkisinden kaynaklanan politik ikilemlere neden olmaktadır (Geddes, 2003). Göç konusu AB’de iç güvenlik, kültürel güvenlik ve refah güvenliği bağlamlarında güvenlikleştirilmektedir. Bu kapsamda göçmenler AB ülkelerinin ulusal güvenliklerine tehdit oluşturan potansiyel suçlular olarak gösterilmektedir. Farklı kültürel geçmişe sahip olmaları ise Avrupa toplumlarının kültürel kimliğine tehdit olarak algılanmalarına neden olmaktadır. Sosyal yardım sistemlerinden gayri meşru yollarla yararlanarak sistemi sömürdükleri ileri sürülmektedir. Bütün bu iddialar AB’de göçün güvenlikleştirilmesine neden olmuştur. Diğer taraftan AB ülkeleri nüfuslarının yaşlanması sonucunda toplumun yenilenmesi ve demografik yapının korunabilmesi için göçmenlere ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla göçmen kabul politikaları geliştirilmektedir. AB bir yandan göçmenleri çekmeye çalışırken diğer taraftan güvenlikleştirmektedir (Genç, 2010). Avrupa Komisyonu tarafından

2017 yılında hazırlanan “Avrupa’nın Geleceğine Dair Beyaz Kitap” isimli raporda ortaya konulan 2025 yılına kadar gerçekleşmesi muhtemel beş farklı senaryoda sınır yönetimi, güvenlik, göç ve iltica konuları birlikte ele alınmakta ve bu konularda işbirliğinin derinleştirileceğini öngörülmektedir. Yaşanan son krizler Avrupa içindeki belirli sınırlarda geçici kontrollerin yeniden uygulanmasına yol açmıştır (European Commission, 2017). Göç, güvenlik ve iltica konularında öngörülen işbirliğinin sağlanamaması durumunda AB içinde belirli konularda olası politika ayrılıklarının gündeme geleceği ileri sürülebilir. AB dış sınırlarının korunamaması AB içinde sınırların belirginleştirilmesine yönelik tartışmaları gündeme getirecektir. Bu türden tartışmalar Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılmasına (Brexit) benzer yeni ayrılıklara neden olabilecektir. AB geleceğinde güvenlik ile ilgili tehditlerin refah şovenizmini meşrulaştırmak için kullanılacağı tahmin edilmektedir (Taylor-Gooby, Leruth ve Chung, 2017). Bu durum Avrupa’da göç ve refah ilişkisinin güvenlikleştirildiğini göstermektedir. Daha ılımlı bir yaklaşıma göre ise öncelikli gereklilik bir topluluğun kendi halkının faydası ve refahını iyileştirmek için çalışmasıdır. Sığınmacılar ve göçmenlerin sosyal hakları bu sebeple kısıtlanmaya çalışılmaktadır. Buna göre azalan kaynaklar, istihdam olanakları ve sosyal hakların AB üyesi ülke vatandaşlarının çıkarlarını gözeterek yeniden dağıtılması gerekmektedir (Huymans, 2006).

4. Yöntem

4.1. Araştırma Modeli

Göçün yerleşik toplumun refah seviyesi üzerinde etkilerini incelemek için çeşitli araştırma yöntemleri kullanılabilir. Bu çalışmada Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanan, AB üyesi ülkelerde bulunan yabancı

sayısının ilgili ülke nüfusuna oranı ile yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların ve yabancıların oranları kullanılarak göç ve refah ilişkisine dayalı refah şovenizmi iddiaları incelenmektedir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerdeki refah devleti kaynaklarını tüketerek yerleşik vatandaşların refah seviyelerinde azalmaya neden oldukları düşüncesi araştırılmaktadır. Bu amaçla yapılan basit doğrusal regresyon analizinde bağımsız değişken olarak 2022 yılı itibarıyla AB üyesi ülkelerdeki yabancı sayısının ilgili ülke nüfusuna oranı temel alınmaktadır. Bağımlı değişken olarak ise 2022 yılı itibarıyla AB üyesi ülkelere yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri vatandaşların oranı temel alınmaktadır.

4.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni AB'ye üye ülkelerin sınırları içerisinde fiilen yaşayan yerleşik vatandaşlar ve göçmenlerin toplamıdır. Araştırmanın örneklemini Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanmış veriler 27 AB ülkesine ait verilerdir. Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanmış veriler Tablo 1'de gösterilmektedir. Tablo 1'de 2022 itibarıyla AB'de ülkelere göre toplam yabancı sayılarına yer verilmektedir. Ülkelerin toplam nüfus yükleri dikkate alındığında daha doğru bir analiz yapılabilmesi amacıyla bağımsız değişken olarak yabancı sayısının ülke nüfuslarına oranı temel alınmaktadır.

*Göç, Refah ve Güvenlik İlişkileri Bağlamında
Avrupa Birliği'nde Refah Şovenizmi*

Tablo 1. AB Üyesi Ülkelerde Yabancı Sayısı, Yabancı Sayısının Nüfusa Oranı, Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altında Bulunan Vatandaş ve Yabancı Oranları.

SIRA	ÜLKE ADI	2022			
		2022 İtibarıyla	2022	İtibarıyla	2022
		Vatandaşlık Ölçütüne Göre Yabancı Nüfusu (Bin)	Yabancı Sayısının Ülke Nüfusuna Oranı (%)	AB Üyesi Ülkelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altında Bulunan 18 Yaş Üzeri Vatandaşların Oranı (%)	İtibarıyla AB Üyesi Ülkelerde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altında Olan AB Vatandaşı Olmayan 18 Yaş Üzeri Kişilerin Oranı (%)
1	Almanya	10 893.1	13.1	17.6	43.9
2	Fransa	5 315.3	7.8	17.2	55.0
3	İtalya	5 030.7	8.5	22.3	40.8
4	İspanya	5 407.5	11.4	21.7	60.4
5	Polonya	453.1	1.2	15.8	10.7
6	Romanya	48.6	0.3	32.7	-
7	Hollanda	1 230.0	7.0	16.3	44.2
8	Belçika	1488.9	12.8	16.7	44.6
9	Çekya	538.2	5.1	11.0	19.3
10	Yunanistan	747.9	7.1	24.7	53.4
11	İsveç	868.2	8.3	16.1	44.3
12	Portekiz	698.9	6.8	19.8	34.1
13	Macaristan	202.3	2.1	18.0	-
14	Avusturya	1 572.3	17.5	12.5	43.8
15	Bulgaristan ¹	124.2	1.8	31.8	48.5
16	Danimarka	562.2	9.6	17.0	33.0
17	Finlandiya	294.6	5.3	15.9	33.8
18	Slovakya	60.1	1.1	14.6	-
19	İrlanda	671.3	13.3	20.2	23.1
20	Hırvatistan ¹	35.9	0.9	20.2	34.4
21	Litvanya	34.3	1.2	25.0	26.7
22	Slovenya	172.4	8.2	13.4	25.3
23	Letonya	245.0	13.1	26.3	35.3
24	Estonya	202.7	15.2	25.5	38.0
25	Güney Kıbrıs	170.1	18.8	13.6	37.5
26	Lüksemburg	304.0	47.1	13.4	40.3
27	Malta	107.4	20.6	19.1	30.6

(¹): Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olan AB üyesi ülke vatandaşı olmayan 18 yaş üzeri kişilerin oranında Eurostat tarafından güvenilirliği düşük olarak açıklanmış veriyi ifade eder.

(-): Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından açıklanmamış veriyi ifade eder.

Kaynak: Tablo 1 Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerinden derlenerek oluşturulmuştur.

Vatandaşların ve yabancıların yoksulluk ve sosyal dışlanma riskleri arasında karşılaştırma yapabilmek amacıyla yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri AB üyesi ülke vatandaşı olmayan kişilerin oranları da Tablo 1’de gösterilmektedir. Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre 2022 itibarıyla 27 AB üyesi ülke içerisinde toplam yabancı sayısının en fazla olduğu AB ülkesi yaklaşık 10.8 milyon yabancılarının yaşadığı Almanya’dır. Toplam yabancı sayısının en fazla olduğu ikinci ülke yaklaşık 5.4 milyon yabancılarının yaşadığı İspanya iken üçüncü ülke yaklaşık 5.3 milyon yabancılarının yaşadığı Fransa’dır. Yabancı sayısının ülke nüfusuna oranının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla yaklaşık olarak yüzde 47.1 ile Lüksemburg, yüzde 20.6 ile Malta ve yüzde 18.8 ile Güney Kıbrıs’tır. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan yerleşik vatandaşların oranının en fazla olduğu ülkeler ise yüzde 32.7 ile Romanya, yüzde 31.8 ile Bulgaristan ve yüzde 26.3 ile Letonya’dır.

4.3. Veri Toplama Süreci

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat), Avrupa Komisyonuna bağlı olarak faaliyet yürüten AB’nin resmi istatistik birimidir. Dolayısıyla açıkladığı veriler güvenilir ve geçerli kabul edilebilir. Bu araştırmada Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanmış farklı raporlardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Tablo 1’de yer alan yabancılara ilişkin verilerde sığınmacılar, mülteciler, oturma veya çalışma izni sahibi gibi çeşitli göçmen türlerini kapsayacak şekilde vatandaşlık ölçütüne göre ayırım yapılmıştır. Araştırmada kullanılan yoksulluk ve sosyal dışlanma riski ile ilgili verilerin AB gelir ve yaşam koşulları istatistiklerinden alındığı Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından vurgulanmaktadır (Eurostat, Migrant integration statistics - at risk of poverty and social exclusion). Analiz ve değerlendirmelerde temel alınan yoksulluk ve sosyal dışlanma riski, yalnızca hane halkı gelir düzeyi ile ilgili değildir. İşsizlik, çalışma durumu ve belirli sosyoekonomik özellikleri de yansıtabilmektedir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındaki kişilerin oranını hesaplamak için

üç ayrı ölçüt birleştirilmektedir. Bunlardan ilki harcanabilir gelirin yoksulluk sınırının altında olmasıdır. İkincisi yeterli bir yaşam kalitesine ulaşmak için gerekli olan maddi unsurlara sahip olamaması sebebiyle ağır maddi ve sosyal yoksunluk çekilmesidir. Üçüncüsü ise düşük iş yoğunluğu olarak adlandırılan, bir hanede çalışma çağındaki yetişkinlerin son bir yıl içinde çalışabilecekleri sürenin yüzde 20'si veya daha az sürelerde çalışma olanağı bulabildiği durumu ifade eder. Bu durumlardan en az biri kişinin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olduğunu göstermektedir. 2022' yılında AB'de yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kişi sayısı 95.3 milyona ulaşmıştır. Bu sayı toplam AB nüfusunun yüzde 21.6'lık bölümüne karşılık gelmektedir (Eurostat, Living Conditions in Europe, 2023).

4.4. Veri Analizi

Araştırmada AB üyesi ülkelerde bulunan yabancı sayısının ilgili ülke nüfusuna oranı bağımsız değişkeninin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranı bağımlı değişkeni üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaçla derlenen ve elde edilen veriler SPSS Statistics programına aktarılarak basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analizde “H1: Avrupa Birliği ülkelerinde bulunan yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan yerleşik vatandaşların oranını pozitif yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir” hipotezi test edilmiştir. Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından açıklanmamış veya güvenilirliği düşük olarak açıklanmış bazı veriler analiz dışında tutulmuştur. 2022 yılı itibarıyla toplam nüfusu 645.397 olan Lüksemburg'da yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı yüzde 47.1'dir (Eurostat, Population on 1 January by age group, sex and citizenship, 2023). Toplam nüfusunun diğer AB ülkelerine göre az olması ve yabancı sayısının ülke nüfusuna oranının diğer AB ülkelerden analizi etkileyebilecek ölçüde ayrışması sebebiyle Lüksemburg ülkesine ait veriler analiz kapsamı dışında tutulmuştur.

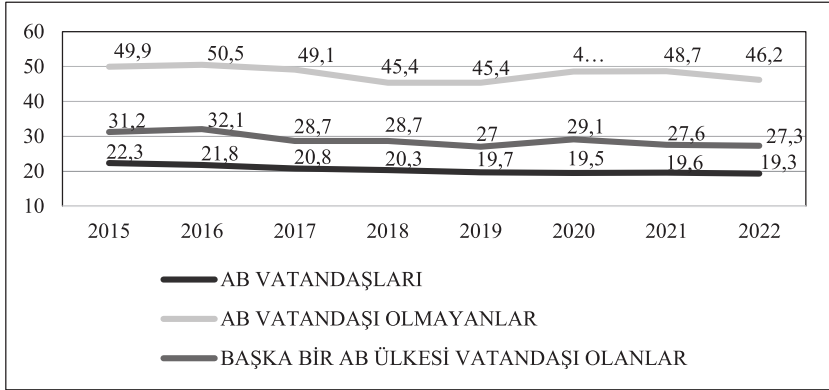
4.5. Etik ve Sınırlılıklar

Araştırmada AB'nin resmi istatistik birimi olan Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından resmi internet sitesinde kamuya ilan edilmiş veriler kullanılmıştır. AB üyesi 27 ülkenin toplam nüfusu farklılaşabilmektedir. Bir AB ülkesindeki yabancı sayısı başka bir AB ülkesinin toplam nüfusundan fazla olabilmektedir. Araştırma kapsamında Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verileri kullanılırken Lüksemburg hariç AB üyesi 26 ülkeye ilişkin veriler analiz kapsamında eşit değerlendirilmiştir. Avrupa coğrafyasının toplam nüfusunun ve yabancı oranının dikkate alınması halinde araştırmada kullanılan örneklemin ülkeler arasındaki farklılıkları değerlendirme dışında bıraktığı ve analiz sonuçlarının geneli yansıtmayacağı ve ileri sürülebilir. Ancak araştırmada Avrupa coğrafyası değil bir üst yönetim birimi olarak AB ele alınmıştır. Bu sebeple AB üyesi ülkelere ilişkin verilerin kullanılmasının yerinde olacağı kabul edilebilir. Dünyanın farklı bölgelerindeki ekonomik, sosyal ve siyasal koşulların farklılaşabilmesi nedeniyle araştırma sonucunda elde edilen bulgular AB dışında farklı coğrafyalarda doğrudan geçerli kabul edilemeyecektir.

5. Bulgular

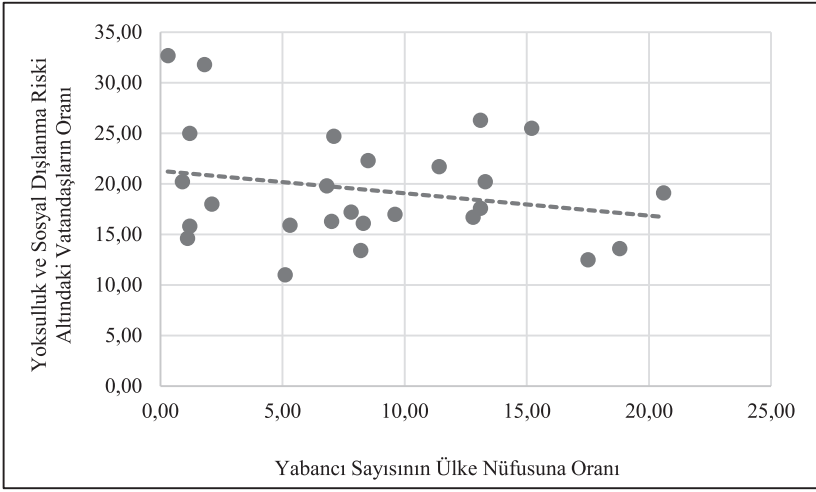
Şekil 1'de AB'de yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri kişilerin oranları vatandaşlık ölçütüne göre gösterilmektedir. Buna göre en yüksek oran herhangi bir AB üyesi ülke vatandaşı olmayan kişilere aittir. 2022 yılı itibarıyla AB'de yabancıların yaklaşık olarak yüzde 46.2'lik bir bölümü yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşamaktadır. Bu oran bulunduğu AB ülkesinden başka bir AB üyesi ülke vatandaşı olan kişilerde yüzde 27.3, bulunduğu ülkenin vatandaşlarında ise yüzde 19.3'tür.

Şekil 1’de yer alan verilerden hareketle göçmenlerin veya yabancıların yoksulluk ve sosyal dışlanma riskinin yerleşik vatandaşlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Vatandaş olmayan kişilerin daha yoksul olmasının yalnızca AB dışından gelenler için değil aynı zamanda AB içinde ülke değiştirmiş göçmenleri de göreceli olarak etkileyen bir durum olduğu anlaşılmaktadır. 2015-2022 yılları arasında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan AB üyesi ülke vatandaşlarının oranının düzenli olarak azaldığı anlaşılmaktadır. Aynı yıllarda yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan ve bulunduğu AB ülkesinden başka bir AB üyesi ülke vatandaşı olan kişilerin oranının ise AB vatandaşları ile karşılaştırıldığında dalgalı bir seyir takip ettiği anlaşılmaktadır. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan AB üyesi ülke vatandaşı olmayan kişilerin oranında 2016-2019 yılları arasında belirli bir düşüş yaşanmış olsa da 2020 yılı ile birlikte bu oranın tekrar arttığı anlaşılmaktadır. Bu durum AB üyesi ülke vatandaşı olmayan kişilerin vatandaşlara göre daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir.

Şekil 1. *Avrupa Birliği'nde Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altında Bulunan 18 Yaş ve Üzeri Kişilerin Vatandaşlığa Göre Oranları (%) (Kaynak: Eurostat, Migrant Integration Statistics - At Risk Of Poverty and Social Exclusion.).*

Saçılma diyagramı ya da dağılım grafiği iki farklı değişken arasındaki ilişkinin görsel olarak betimlenmesini sağlar. Saçılma diyagramı aracılığıyla yatay ve dikey eksenler boyunca değişkenlere ilişkin verilerin sayısal koordinatlarını gösterilir. Şekil 2’de dikey eksenle bağımlı değişken olan AB üyesi ülkelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri vatandaşların oranına yer verilmiştir. Yatay eksenle ise bağımsız değişken olan AB üyesi ülkelerdeki yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı yer almaktadır.

Şekil 2. Değişkenlere İlişkin Saçılım Diyagramı.

Verilerin sayısal koordinatlarını gösteren noktaların Grafik 2’deki dağılımı iki değişken arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu göstermektedir. Dağılımının yönünü gösteren ortalama çizgisinin negatif eğimli olması, iki değişken arasında zayıf ancak negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre değişkenler arası ilişkinin gücü dikkate alınmadan yorum yapılacak olursa yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı arttıkça yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri vatandaşların oranı azalmaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler.

	Ortalama	Standart Sapma	N Sayısı
Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Vatandaşların Oranı	19,4231	5,54900	26
Yabancı Sayısının Ülke Nüfusuna Oranı	8,3885	5,91015	26

Tablo 2’de yer alan tanımlayıcı istatistiklerde Lüksemburg hariç AB üyesi 26 ülkede yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri vatandaşların oranı ile yabancı sayısının ülke nüfuslarına oranının ortalaması gösterilmektedir. Buna göre göre AB üyesi 26 ülkede bulunan yabancı sayılarının ülke nüfuslarına oranlarının ortalaması % 8.38’dir. Ükelere göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan yerli vatandaşların oranlarının ortalamasının ise % 19.42 olduğu anlaşılmaktadır. Karşılaştırma yapabilmek amacıyla Tablo 1’de yer verilen, AB üyesi ülkelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan 18 yaş ve üzeri AB üyesi ülke vatandaşı olmayan kişilerin oranlarının ortalaması ise % 37.03 olarak hesaplanmıştır.¹ Burada yer verilen oranlar ülke nüfuslarının hesaplamaya dâhil edilmemesi sebebiyle AB geneline ait oranları yansıtmamaktadır. Yine de yerli vatandaşlar ile yabancılar arasında karşılaştırma yapmak mümkündür. Buna göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan AB vatandaşı olmayan kişilerin oranlarının ortalaması yerli vatandaşların oranlarının ortalamasının iki katına çok yakın bir orana karşılık gelmektedir.

¹ Bu oran belirlenirken analize dâhil edilmeyen Lüksemburg, Avrupa İstatistik Ofisi tarafından verisi açıklanmamış Romanya, Macaristan ve Slovakya ile veri güvenilirliği düşük olarak açıklanmış Bulgaristan ve Hırvatistan ülkelerine ilişkin veriler hesaplama dışında tutulmuştur.

Tablo 3. *Değişkenler Arasındaki Korelasyon Verileri.*

		Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Vatandaşların Oranı	Yabancı Sayısının Ülke Nüfu- suna Oranı
Pearson Kore- lasyonu	Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altın- daki Vatandaşların Oranı	1,000	-,235
	Yabancı Sayısının Ülke Nüfusuna Oranı	-,235	1,000
Anlamlılık Dü- zeyi (P) (Tek Yönlü)	Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altın- daki Vatandaşların Oranı	.	,124
	Yabancı Sayısının Ülke Nüfusuna Oranı	,124	.
N	Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altın- daki Vatandaşların Oranı	26	26
	Yabancı Sayısının Ülke Nüfusuna Oranı	26	26

Tablo 3 bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon ilişki-
sine dair verileri göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında
değer alabilmektedir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatan-
daşların oranı ile yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı arasındaki korelasyon
katsayısı -0,235 olduğu görülmektedir. Bu katsayı değişkenler arasında zayıf

düzeyde negatif yönlü korelasyon olduğunu göstermektedir. P değeri olarak da adlandırılan anlamlılık (significance/sig.) değerinin 0,05'den küçük olması halinde ($p < 0,05$) değişkenler arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğundan söz edilebilmektedir. Tablo 3'e göre P (Sig.) değerinin 0,124 olduğu görülmektedir. Buradan hareketle AB'de yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı ile yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4. *Model (Analiz) Özeti.*

Model	R	R Kare	Tahmini		
			Düzeltilmiş R Kare	Değerin Standart Hatası	Durbin- Watson
1	,235 ¹	,055	,016	5,50454	2,660

Analiz özeti gösterildiği Tablo 4'te yer alan R Kare değeri 0,055'dir. Buradan bağımsız değişkenin bağımlı değişkendeki değişimin yüzde 0,055'lik bölümünü açıkladığı anlaşılmaktadır. AB üyesi ülkelerde yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranındaki değişimin çok küçük bir bölümünü açıklamaktadır. Buradan yine değişkenler arasındaki ilişkinin çok zayıf olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

¹ Predictors: (Constant), Yabancı Sayısının Ülke Nüfusuna Oranı

² Dependent Variable: Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Vatandaşların Oranı

Tablo 5. Regresyon Analiz Katsayıları.

						Eğim Katsayısı (B) İçin 95,0% Güven Aralığı		
		Standartlaştırıl- mamış Katsayılar		Standar- dize Beta		P	Alt	Üst
Model	B	Hata	Katsayısı	t	(Sig.)	Sınır	Sınır	
1	Sabit (Constant)	21,276	1,899		11,202 ,000	17,356	25,195	
	Yabancı Sayısının Ülke Nüfu- suna Oranı	-,221	,186	-,235	-1,186 ,247	-,605	,164	

Tablo 5’da yer alan veriler kullanılarak oluşturulan regresyon denklemi $y=21,28-0,22x$ şeklindedir. Anlamlılık (significance/sig.) değerinin 0,247 olması yine değişkenler arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki olmadığını göstermektedir. Yukarıda yer alan analiz ve veriler ışığında; “H1: Avrupa Birliği ülkelerinde bulunan yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında yaşayan yerleşik vatandaşların oranını pozitif yönde ve anlamlı olarak etkilemektedir.” hipotezinin istatistiksel olarak geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Boş hipotez ya da sıfır hipotezi olarak adlandırılan, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı önermesinin korunduğu anlaşılmaktadır. Yani AB üyesi ülkelerde bulunan yabancı sayısının ülke nüfusuna oranının artması veya azalması, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmamaktadır.

¹: Dependent Variable: Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Riski Altındaki Vatandaşların Oranı

6. Sonuç ve Öneriler

Göç hareketlerinin ve göçmen sayılarının dünya genelinde artması sonucunda göç olgusu devletlerin geleceği için daha önemli hale gelmektedir. Göç alan toplumlarda göç sebebiyle ortaya çıkan toplumsal değişimlerin incelenmesi, geliştirilecek politikalara yön verilebilmesi bakımından önemlidir. Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin ekonomik yapısına etkileri çeşitli tartışmaların kaynağı olabilmektedir. Bu çalışmada gerçekleştirilen regresyon analizinde AB üyesi ülkelerde bulunan yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı bağımsız değişkeni ile yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan vatandaşların oranı bağımlı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Yani yabancı sayısının toplam nüfusa oranının artması veya azalması yerleşik durumdaki vatandaşların yoksulluk ve sosyal dışlanma oranını etkilememektedir. Bu sonuç AB’de refah şovenistlerinin iddialarının gerçekleri yansıtmadığını ortaya koymaktadır. Aksine nüfusu yaşlanan AB üyesi ülkelerin ihtiyaç duyduğu genç işgücü ihtiyacı karşısında göçmenler çözüm olarak görülebilmektedir. Göçmenlerin bu şekilde ekonomiye katkı sağlayabileceği savunulabilir.

AB üyesi ülkelerde vatandaşların gelir ve refah seviyelerinde meydana gelen değişikliklerin ilgili ülkenin ekonomik yapısı, küresel ekonomik gelişmeler, salgın hastalıklar gibi sebeplerle üretim hacminin daralması sonucunda işsizliğin artması veya ülke içi gelir dağılımında meydana gelen değişiklikler gibi başka sebepleri olabileceği kabul edilebilir. Bu sebepleri belirlemek için her ülke özelinde çeşitli araştırmalar yapılması gerekmektedir. Refah şovenizminin ekonomik krizlerden daha çok etkilenen ülkelerde görece daha hızlı yaygınlaşması ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların belirleyici olduğu fikrini desteklemektedir. Buna göre artan göçmen sayısı sebebiyle yerleşiklerin ekonomik ve sosyal koşullarında kötüleşme olmayan ya da daha az olan ülkelerde refah şovenizmi daha az desteklenecektir. İsveç’te bulunan yabancı sayısının ülke nüfusuna oranı Macaristan’da bulunan yabancı sayısının

ülke nüfusuna oranının yaklaşık dört katı olmasına rağmen refah şovenizminin Macaristan’da daha fazla yaygınlaşması, temel sorunun göçmenlerden kaynaklanmadığını ortaya koymaktadır. Aşırı sağ siyasi partiler AB üyesi ülkelerin göç ile ilgili konularda kendi kararlarını vermeleri gerektiğini savunmaktadır. Bu durum AB üyesi ülkeler arasındaki mevcut farklılıkları belirginleştirerek birliğin parçalanmasının önünü açabilecektir. Dolayısıyla göç hareketlerinde yaşanan artış göç ve göçmen konusunu AB’nin geleceği açısından çözülmesi gereken temel bir sorun haline getirmektedir.

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre AB üyesi ülkelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan yabancıların oranlarının ortalaması yerli vatandaşların oranlarının ortalamasının yaklaşık olarak iki katıdır. Yani mevcut durumda yabancılar ile vatandaşlar arasında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olma bakımından önemli bir fark vardır. Yabancılar yerleşik vatandaşlara göre yaklaşık olarak iki kat daha fazla yoksulluk ve sosyal dışlanma riski ile karşı karşıyadır. Kurulmaya çalışılan göç, refah ve güvenlik ilişkisi ve refah şovenizminin güçlenmesiyle uygulanacak göçmenleri dışlayıcı politikalar çeşitli sosyal sorunlara zemin hazırlayabilecektir. Yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalan göçmenlerin suça yönelme olasılığı artabilecektir. Aşırı sağ siyasi söylemlerin etkisiyle göçmenlerin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski ile karşı karşıya bırakılması toplumu kutuplaştırarak göçmen ve vatandaş olarak ayrışmasına sebep olabilecektir. Böyle bir toplumsal ayrışma suça yönelimini artırdığı göçmenleri radikalleştirme ve çeşitli güvenlik problemlerine zemin hazırlama potansiyeline sahiptir.

Ülkelerin sosyal ve ekonomik kapasitelerine göre göçmen kabul etmesi, sınır yönetimi ve vize politikalarını bu amaçla biçimlendirmesi göç kaynaklı olarak ortaya çıkabilecek ekonomik, sosyal ve güvenlik ile ilgili sorunları önlemenin en uygun yoludur. Refah devleti kaynaklarının dağıtımında göçmenlere yönelen kısıtlayıcı politika ve uygulamalar toplumsal ayrışmayı daha

da derinleştirebilecektir. Yasal statüsü ne olursa olsun sınır dışı edilmediği sürece her göçmen fiilen içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır. Suça karışan göçmenler sınır dışı edilebilecektir, ancak göçmenlerin sınır dışı edilmesi ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde belirli hukuksal süreçlerin tamamlanmasını gerektirmektedir. Buna ek olarak sınır dışı işleminin devletler için seyahat masrafı gibi ekonomik maliyetleri bulunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası hukuk metinlerinde mülteciler ve diğer göçmenlerin hakları düzenlenmiş ve güvence altına alınmıştır. Göç alan ülkelerde göçmenler ile yerleşik vatandaşların birlikte yaşayan bir toplumun parçaları olduğu gerçeği çeşitli toplum kesimleri ve siyasal karar vericiler tarafından dikkate alınmalıdır. Politik çıkar ve endişeler sebebiyle gerçeklikten uzak söylemlerin takip edilmesi çeşitli ve yeni sorunlara neden olabilecektir.

Kaynaklar

- Batır, K. (2018). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30): 585-604.
- Bigo, D. (2002). Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease. *Alternatives: Global, Local, Political*, 27, 63–92.
- Boswell, C. (2007). The Securitisation of Migration: A Risky Strategy for European States. *Copenhagen: Danish Institute for International Studies*.
- Bratram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Careja, R., & Harris, E. (2022). Thirty years of welfare chauvinism research: Findings and challenges. *Journal of European Social Policy*, 32(2), 212-224.
- Castles, Stephen & Miller, Mark J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Çev. B.U. Bal ve İ. Akbulut. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eser, H. B. & Çiçek, A. (2020). Avrupa'da Aşırı Sağın Ayak Sesleri: Zenofobinin Patolojik Normalleşmesi. *Alternatif Politika*, 12 (1): 114-144.
- European Comission.(2017).White Paper on the Future of Europe Reflections and Scenarios for the Eu27 by 2025, Brussels.
- European Union.(2023). *History of the European Union 1945-59*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en. (Erişim tarihi: 18 Kasım 2023).

- Eurostat. (2023). *Immigrant integration statistics – at risk of poverty and social exclusion*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_at_risk_of_poverty_and_social_exclusion (Erişim tarihi: 06 Aralık 2023).
- Eurostat. (2023). *Living Conditions in Europe – Poverty and Social Exclusion*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion&ol-did=584082#Poverty_and_social_exclusion (Erişim tarihi: 28 Aralık 2023).
- Eurostat. (2023). *Non-national population by group of citizenship*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Non-national_population_by_group_of_citizenshipTable4.png (Erişim tarihi: 06 Aralık 2023).
- Eurostat. (2023). *Population on 1 January by age group, sex and citizenship*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_pop1ctz/default/table?lang=en (Erişim tarihi: 06 Aralık 2023).
- Ferreira, S. (2019). *Human Security and Migration in Europe's Southern Borders*. Palgrave Macmillan.
- Freeman, G. P. (1994). Can Liberal States Control Unwanted Migration?. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 534: 17–30.
- Geddes, A. (2003), Migration and the Welfare State in Europe. *The Political Quarterly*, 74: 150-162.
- Genç, D. (2010). A Paradox in EU Migration Management. *SEER: Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 13 (2): 181–192.
- Greve, B. (2019). *Welfare, Populism and Welfare Chauvinism*. Policy Press, University of Bristol.

- Hatipier, M. (2019). Boyut ve Etkenleriyle Sosyal Dışlanmanın Yoksullukla Karşılaştırmalı İlişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*. 22 (1): 39-77.
- Huysmans, J. (2006). *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, London and Network: Routledge.
- IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. R. Perruchoud ve J., R. Cross (Ed.), 2. Baskı, No: 31.
- Koning, E. A. (2019). *Immigration and the Politics of Welfare Exclusion: Selective Solidarity in Western Democracies*. Toronto: University of Toronto Press.
- Lahav G. & Messina A. M. (2024). *Immigration, Security, and the Liberal State: The Politics of Migration Regulation in Europe and the United States*. Cambridge University Press.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1): 47–57.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3): 256–266.
- Ravenstein, E. G. (1889). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2): 241–305.
- Saraçlı, M. (2023). Avrupa'daki Popülist Aşırı Sağ Partilerin Göç Meselesine Yaklaşımları: Fransa Ulusal Birlik Partisi Örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, (110): 123-146.
- Simmons, B. A., Shaffer, R. (2023). Border Anxiety in International Discourse. *American Journal of Political Science*. 2023: 1–17.
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Review*, 5(6): 845–867.

- Taylor-Gooby, P., Leruth, B. & Chung, H. (2017) *After Austerity: Welfare state transformation in Europe after the Great Recession*. Oxford: Oxford University Press.
- Thiel, M., Fiocchetto, E., Maslanik, J.D. (2023). *Identity Politics, Political Mobilization, and Social In/Exclusions*. In: *The Politics of Social In/Exclusion in the EU*. Palgrave Studies in European Political Sociology. Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland.
- Topgöl, S. (2016). Sosyal Dışlanma ve Göç: Mülteci İşçiler Örneği. *Sosyoloji Dergisi*, (34): 269-289.
- Tushnet, M. (1995). *Immigration policy in liberal political theory*. In W. Schwartz (Ed.), *Justice in Immigration* (Cambridge Studies in Philosophy and Law, pp. 147-157). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ülger, İ. K. (2014). Avrupa Birliği'nde Fetret Devri ve Gelecek Senaryoları, *Bilge Strateji Dergisi*, 6(11): 107-131.

<https://doi.org/10.70972/gad.1584971>

Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 13 Kasım 2024

Makale Kabul Tarihi: 28 Kasım 2024

Yazar Bilgileri:

Gülbahar ARSLAN ELNASHARTY

Başkent Üniversitesi

elnasharty.g@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0112-887X

İsmail EROL

Başkent Üniversitesi

ierol@baskent.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3327-7068

Özet

Arka Plan: İnsani yardım operasyonları; acil, ani ve ciddi bir olay ya da zararı gidermek, hayata, sağlığa, mülke yönelik yakın bir tehlikeyi önlemek amacıyla acil eylem gerektiren durumlara ilişkin faaliyetleri içermektedir. Acil durum hizmetleri ve kullanılan prosedürler; olayın algılanabilme, yönetilebilme, kabiliyet ya da yetkililerine göre değişim göstermekte veya sorumlu kurumlar ve yetkililerce belirlenmektedir. Dünya genelinde doğal nedenlerden kaynaklı afetler, felaketler veya insan kaynaklı savaş, iç çatışma durumları devlet ve/veya dışı silahlı grupların dâhil olduğu durumlar; insani yardım operasyonlarının ve programlarının ivedilikle gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Amaç: Kriz ve acil durumlarda insani yardım program ve döngülerine ilişkin, insani yardım aktörlerinin misyon ve stratejileri, “insani yardım operasyonları ve insani yardım programları döngüsünün planlanması, uygulanması, işleyiş süreci ve yardımcı mekanizmalarına ilişkin mevcut araştırma bulgularının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmayla gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda acil durum ve kriz anlarının temel özelliklerini; kayıp ve hasara yol açmaları, dış yardım, çoklu paydaşların katılımı ve reaktif/proaktif yaklaşımları gerektirdikleri ortaya konulmaya çalışılmış ve geleceğe ilişkin olası araştırma fırsatları sergilenmesi planlanmıştır.

Yöntem: Bu çalışmada; yöntem olarak mevcut literatür incelenmiştir. Bu çalışmayla gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda acil durum ve kriz anlarının temel özelliklerini; kayıp ve hasara yol açmaları, dış yardım, çoklu paydaşların katılımı ve reaktif/proaktif yaklaşımları gerektirdikleri ortaya konulmaya çalışılmış ve geleceğe ilişkin olası araştırma fırsatları sergilenmesi planlanmıştır.

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Bulgular: Bu çalışmada gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda afetlerin temel özelliklerinin; ani olmaları, öngörülememeleri, kayıp ve hasara yol açmaları, dış yardım, çoklu paydaşların katılımı ve reaktif/proaktif yaklaşımları gerektirdikleri ortaya koyulmuştur.

Sonuç: Literatür kapsamında kriz tanımları ele alındığıdaysa, krizlerin genellikle bir sistem, kuruluş, bir grup insan veya bireyle ilişkilendirildiğini, temel özelliklerinin ise benzersizlik, tehlike, hasara yol açma ve öngörülemezlik olarak belirlendiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Yardım Operasyonları, Acil ve Kriz Durumları, İnsani Yardım Kuruluşları, İnsani Yardım Döngüsü, Koordinasyon ve İletişim.

<https://doi.org/10.70972/gad.1584971>

Review of Humanitarian Assistance Programmes and Cycles in Times of Crisis and Emergencies

Research Article

Article Arrival Date: 13 November 2024

Article Acceptance Date: 28 November 2024

Author:

Gülbahar ARSLAN ELNASHARTY

Başkent University

elnasharty.g@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0112-887X

İsmail EROL

Başkent University

ierol@baskent.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3327-7068

Abstract

Background: Humanitarian aid operations include activities related to situations that require immediate action to prevent an immediate, sudden and serious incident or damage, or to prevent an imminent danger to life, health or property. Emergency services and procedures used vary according to the perception, management, capabilities or authorities of the incident or are determined by the responsible institutions and authorities. Natural disasters, catastrophes or man-made wars, internal conflicts worldwide, situations involving states and/or non-state armed groups, necessitate the urgent implementation of humanitarian aid operations and programs.

Purpose: It is aimed to present current research findings on humanitarian aid programs and cycles in crisis and emergency situations, the mission and strategies of humanitarian aid actors, the planning, implementation, operational process and supporting mechanisms of humanitarian aid operations and humanitarian aid programs cycle. As a result of the literature review conducted in this study, it was tried to reveal the basic characteristics of emergency and crisis moments; they cause loss and damage, require external aid, participation of multiple stakeholders and reactive/proactive approaches and it was planned to display possible research opportunities for the future.

Method: In this research; the existing literature was examined as a method. As a result of the literature review carried out with this study, it was tried to reveal the basic characteristics of emergency and crisis moments; they cause loss and damage, require external aid, participation of multiple stakeholders and reactive/proactive approaches, and it was planned to exhibit possible research opportunities for the future.

Findings: As a result of the literature review conducted in this study, it was revealed that the basic characteristics of disasters are; being sudden, unpre-

dictable, causing loss and damage, requiring external aid, participation of multiple stakeholders and reactive/proactive approaches.

Conclusion: When the definitions of crisis are considered within the scope of the literature, it was observed that crises are generally associated with a system, organization, group of people or individuals, and their basic characteristics are determined as uniqueness, danger, causing damage and unpredictability.

Keywords: Humanitarian Operations, Emergency and Crisis Situations, Humanitarian Organisations, Humanitarian Aid Cycle, Coordination and Communication.

1. Giriş

Tarih boyunca insanlık birçok felakete tanıklık etmiş, doğal afetler kapsamında sayılan depremler, sel felaketleri ve salgın hastalıkların yanı sıra insanlardan kaynaklanan savaşlar ve çatışmalar sonucu meydana gelen olumsuz koşullar çok önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Bu durumu önlemeye yönelik yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı ve henüz kalıcı bir çözüm bulunmadığı da görülmektedir.

Yıllardır yaşanan ve son dönemde ise gittikçe şiddetlenen savaşlar, iç çatışmalar ve iklim değişikliği ile ilişkilendirilen doğal afetler, seller ve depremler neticesinde yürütülen insani yardım operasyonları istenilen sonucu tam olarak vermiş değildir. Bu olumsuz gelişmelere yönelik uluslararası çalışmalar ve atılan adımlar insani yardım eko-sisteminde kurumsallaşmaya sebep olmuş ve bu çabalar neticesinde devletler bu alandaki sorumlulukları saklı kalmak üzere bir araya gelerek uluslararası yapılanmaların oluşmasına vesile olmuşlardır. Bu örgütler arasında; Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (UNOCHA), Avrupa Birliği (EU)-ve EU Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları, Uluslararası Kızılhaç-Kızılay-Kızıl Hilal Hareketi, Uluslararası Sivil Toplum kuruluşları (INGOs) ve Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Kalkınma Yardımı Komitesi yer almaktadır.

Stoddard, Harmer, Haver, Taylor ve Harvey`in (2015, s. 38) çalışmalarında dünya genelinde insani yardım alanında yaklaşık 4.480'den fazla kuruluşun faaliyet gösterdiğini belirtmişlerdir.

Krizlerden etkilenen insanların sayısına paralel olarak yine bu alanda insani yardım faaliyeti sağlayan kuruluşların da sayısı aynı hızla her geçen gün artmaktadır. Bu alanda faaliyette bulunan tüm kuruluşlar gibi, Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (UNOCHA) da düzenli raporlar yayımlamaktadır. UNOCHA`nın yayımladığı 2018 yılı Küresel İnsani Yar-

dım Genel Bakış raporunda, küresel seviyede insani yardıma ihtiyaç duyan kişi sayısını 135,7 milyon ve bunun maliyetini 22,5 milyar ABD doları olarak yer aldığı belirtilmiştir (UNOCHA, 2017 s. 3). 2024 yılı Küresel İnsani Yardım Genel Bakış” raporunda ise küresel seviyede insani yardıma ihtiyaç duyan kişi sayısının 299,4 milyon olarak belirlendiği, bu kişilerden yardımı hedeflenen kişilerin sayısının yaklaşık 180,5 milyon ve insani yardım kuruluşları da dahil olmak üzere tahmin edilen gereksinimlerin yaklaşık 46,4 Milyar ABD doları olduğu tahmin edilmektedir.

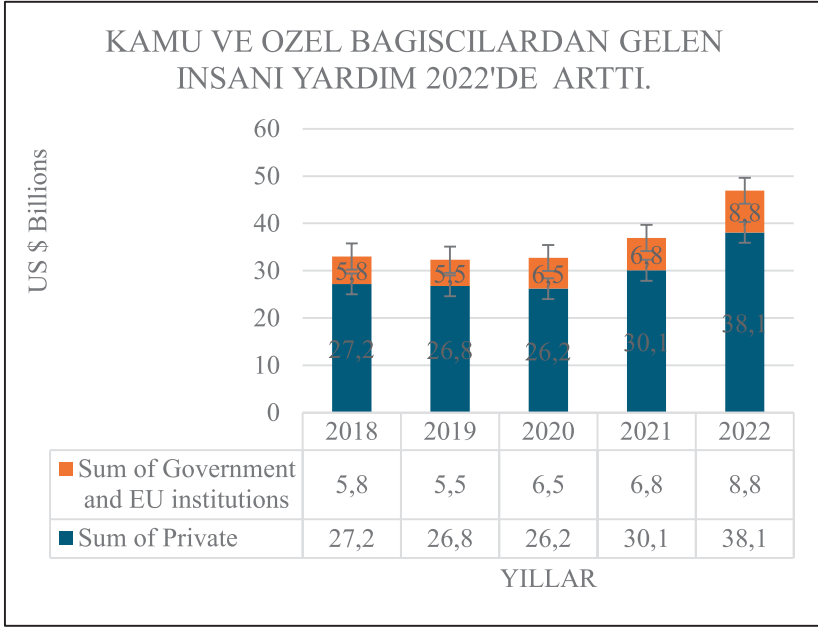
Bu verilerden de anlaşılabacağı üzere 2018 yılı koşullarında insani yardıma ihtiyaç duyan kişi sayısı 135,7 milyon iken, bu sayının 2024 yılında yaklaşık olarak 299,4 milyona çıktığı, bunun paralelinde ise yardıma ihtiyaç duyan kişilere yönelik maliyetin ise arttığı açıkça görülmektedir.

BM Küresel İnsani Yardım Temel Eğilimler raporunda (Development Initiatives 2019); Suriye, Yemen, Güney Sudan, Irak ve Somali en fazla insani yardım alan ülkeler olarak sıralanmış ve ABD, Almanya, AB, UK, BAE ve Suudi Arabistan en büyük bağışçılar olarak yer almıştır (Development Initiatives, 2019, s. 2).

Buna ek olarak, Development Initiatives (devinit.org) tarafından yıllık olarak hazırlanan raporlar yardım sürecine ilişkin ayrıntılı bilgi sunmaktadır. Development Initiatives’in Global Humanitarian Assistance 2023 raporunda uluslararası kuruluşlar-EU kuruluşları, devletler ve sahada aktif olarak faaliyetlerde bulunan kuruluşlarca sağlanan insani yardım katkıları sergilenmektedir.

Şekil 1’de Donör ülkelerin içinde bulunduğu uluslararası insani yardımın 2022’de dörtte bir oranında arttığı görülmektedir (Küresel İnsani Yardım Raporu, 2023).

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Şekil 1. *Development Initiatives Tarafından Hazırlanan, “Global Humanitarian Assistance 2023 Raporu 2018–2022 Yılları Arası, Devletlerden ve EU Kuruluşlarından (Kamu ve Özel Donörler Dâhil) Gelen Uluslararası İnsani Yardım Oranları.*

Bu rapordaki bulgulardan da anlaşılacağı üzere acil durum, kriz ve insani yardım ekosistemi; aktörler ve bunların iç içe geçmiş bağlantılarının, aralarındaki güç dinamiklerinin, insani eylemi yönlendiren kural ve normların, kaynakların, organizasyonel yapıların tartışıldığı bir alan olarak tanımlanabilmektedir (Kennedy, Maietta, 2021). Bu bağlamda; insani yardım aktörlerinin, üstlenmiş oldukları sorumlulukların, insani yardım döngü ve faktörlerinin analiz edilmesi ve bu konudaki literatürün ve kavramsal çerçevenin incelenmesi bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı; BM, AB ve Uluslararası Kızılhaç-Kızılay Hareketi gibi insani yardım aktörlerinin acil durum ve kriz yönetimindeki etkinliklerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Ayrıca, bu aktörler arasındaki koordinasyon mekanizmalarının etkinliği, bu mekanizmaların iyileştirilmesi ve stratejilerin belirlenmesi; insani yardım operasyonlarında kaynak seferberliği, kaynak yönetimi ve bunların optimizasyonu konuları incelenmiştir. Çalışma, sürdürülebilir insani yardım modellerinin geliştirilmesi için araştırma fırsatlarını da ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu araştırmanın izleyen bölümleri şu şekilde yapılandırılmıştır: ikinci bölümde kriz anı ve acil durumlarda insani yardım programları ve döngülerine yönelik kavramsal çerçeve ve literatür analizi sunulurken, üçüncü bölümde insani yardım programları ve döngülerine yönelik çalışmaların literatür analizleri yapılarak bu program ve döngülerin uygulanması, işleyiş süreci, yardımcı mekanizmaları ve bu süreçleri faktörler ele alınmıştır. Araştırmanın son bölümü olan dördüncü bölümde araştırmanın sonuçları ve geleceğe ilişkin araştırma fırsatlarına yer verilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve ve Literatür Analizi

Bu bölümde; insani yardım kuruluşlarının ve insani yardım operasyonlarının faaliyete geçmesine neden olan acil ve kriz durumları, insani yardım döngüsü, stratejik plan, kaynak yönetimi, koordinasyon ve iletişim gibi unsurlar ile süreçte etkili olan kritik faktörler ele alınacaktır. Bu amaçla, ilgili literatür analiz edilerek konu ile ilgili ayrıntılı bir tartışmaya yer verilecektir.

2.1. Kriz Anı ve Acil Durum

Kriz kavramı; istenmeyen bir durumun ve sonucun ortaya çıkma olasılığının yüksek olduğu, hayati durumu etkileyici, belirleyici değişikliklerin yaklaşmakta olduğu ile istikrarsız ve kontrol dışı koşullar olarak tanımlanabilir (Fink, 1986; Longman, 2009). Pauchant ve Mitroff, (1992, s. 15) 'a göre

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

kriz, bir sistemi bir bütün olarak etkileyen ve varoluşsal özünü tehdit eden bir aksaklık olarak tanımlamıştır. Buna ek olarak Sawalha, Jraisat ve Al-Qudah (2013), Shaluf vd., (2003) ve Alexander, (2005b)'a göre kriz kamu güvenliğini tehdit ettiği için yüksek risk oluşturan ve hızlı kamu politikası değişikliklerini tetikleyebilen anormal bir durumdur.

Alexander (2005b) Krizin öneminin, normal faaliyetleri aksatan ve/veya engelleyen beklenmedikliği ve kontrol edilemezliği olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, Shaluf ve diğerleri (2003) Robert ve Lajtha (2002) ve Darling'in (1994) her kriz durumunun benzersiz olduğu ve bu nedenle yöneticilerin her duruma farklı şekilde uyum sağlayıp yanıt verdiği görüşüne katılmaktadır. Krizlerin genellikle geçmiş kökenleri vardır; asıl kaynaklarının teşhis edilmesi, belirli bir krizin anlaşılmasına, yönetilmesine yardımcı olabilir veya alternatif bir duruma veya koşula yol açabilir (Farazmand, 2001). Örgütsel bağlamda krizler genellikle beklenmedik, açık bir şekilde yapılandırılmamış ve örgütün tipik operasyonel çerçevesinin dışında yeni durumlardır (Beall, 2007).

Acil durumlar; tam olarak ne olacağı ne zaman ve nerede gerçekleşeceği beklenmeyen olaylardır. Bir başka deyişle, acil durum, normal prosedürlerin askıya alındığı ve hayat kurtarmak, insanları korumak, hasarı sınırlamak ve koşulları normale döndürmek için olağanüstü önlemlerin alındığı bir durum olarak tanımlanmaktadır (Alexander, 2003; Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

Kriz; esas olarak, kriz çıkış türlerine göre, anlık, uyarı olmadan ortaya çıkan, öngörülebilir olmayan ve genellikle haftalar, aylar veya yıllar süren olaylar olarak tasnif edilebilmektedir (Parsons, 1996). Gündel (2005) ise krizleri geleneksel, beklenmedik, inatçı ve temel krizler şeklinde sınıflandırmıştır. Krizlerin; şiddet, karmaşıklık, sürpriz, olaylar dizisi ve sonuçlarındaki hız, bilgi eksikliği, gerilim, endişe, şüphecilik, kafa karışıklığı, kontrolü kaybetme korkusu ve bilgi teknolojisinin bir sonucu olarak hızlı yayılma gibi birçok özelliği ifade edilmiştir (Al-Ajlouni, 2009; Al-Marri, 2014; Com-

fort, 1993; Shaluf & Said, 2003). Krizlerin birçok nedeni vardır ve bunlardan bazıları yanlış algılama, yanlış hesaplama/değerlendirme ve yanlış yorumlama gibi unsurlarla ilgilidir (Al-Khudhairi, 2003; Al-Marri, 2014). Fiziksel ve insan kaynaklarının yetersizliği, erken uyarı sinyallerinin göz ardı edilmesi, kötü yönetim ve rastlantısallık gibi nedenlerden (Al-Ajlouni, 2009; Al-Marri, 2014) dolayı da ortaya çıkabilecekleri literatürde ifade edilmiştir (Hazaa, Almaqtari, Al-Swidi, Albert, Tan; 2021).

Kriz yönetimi, kurumların hedeflerine ulaşabilmesi için risk ve belirsizliği ortadan kaldırma sanatı olarak tanımlanmakta (Steven, 1986), kriz durumları için karar almak veya çözüm bulma süreci olarak ortaya konulmaktadır (Ulmer, 2001). Al-Khashali ve Al-Qutob (2007)'un ifadesiyle, kriz yönetimi, hazırlık, bilgi, farkındalık, mevcut yetenekler, beceriler gibi kavram kalıpları ışığında krizlerle başa çıkma yönetimini ve yöntemini ifade eder. Kriz yönetimi, kriz yaratan iç ve dış değişkenleri izleyerek krizi planlamak ve krizle başa çıkmak için kullanılan bir sistem olarak tanımlanmıştır (Ghannam 2010 ve Al-Marri 2014). Kriz yönetimi, krizleri oluşmadan önlemeyi, olumsuz etkilerinin yansımalarını kontrol altına almayı, yayılmalarını önlemeyi, kriz sonucu oluşan hasarın boyutunu kontrol etmeyi ve mümkün olan en az kayıpla krizden çıkmayı amaçlar (Al-Ammar, 2002; Al-Marri, 2014). Kriz yönetiminin bir parçası olarak kriz tespiti ise; önleme, kontrol altına alma, kurtarma ve krizden öğrenme planlarının, prosedürlerinin ve mekanizmalarının tasarımı ve uygulanmasıdır (Kothai, 2002).

Acil durum ve kriz kavramını etkileyen üç ana unsur olduğu söylenebilir;

- Kuruluşun faaliyet gösterdiği ortam (Coğrafi mesafe, kuruluşun konumu, kriz durumunda bulunan ülkenin politik ve güvenlik koşulları)
- Kuruluşun yetenekleri (kaynaklar, misyon, organizasyon kültürü, yapı, politikalar, uygulamalar, ürün yelpazesi ve çalışanlar); ve

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

- Bu yetenekleri çevreyle eşleştirmek için kullandığı yönetim stratejileridir (Crandall ve Crandall tarihsiz).

Pearson ve Mitroff (1993) çalışmalarında genel bir kriz yönetimi sistemi belirlemişlerdir. Yazarlar bu çalışmada genel kriz yönetim sistemini beş aşama olarak tanımlamıştır:

- Tespit veya erken uyarı sinyali,
- Hazırlık/önleme sinyali,
- Hasar kontrol veya azaltma sinyali,
- İş kurtarma sinyali ve
- Öğrenme sinyali,

Bu 5 aşamanın yanı sıra Mitroff, (1994)'de 4 ana değişkeni tartışmıştır. Pearson ve Mitroff (1993) tarafından belirtildiği gibi; türler, aşamalar, sistemler ve paydaşlar olası krize hazır ve krize eğilimli kuruluşlar ile personel açısından oluşan farklar belirleyici olabilirler.

Chong (2004) daha iyi bir kriz yönetimi için çeşitli adımlar önermekte ve yöneticilerin her türlü krize karşı hazırlıklı olamayacağını, stratejik yönetim sorumluluklarının bir parçası olarak kriz yönetimini geliştirmedikleri sürece her organizasyonun bir krizle karşılaşma olasılığı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1'de kriz tanımları kapsamında kriz türleri ve bu kriz türlerine yönelik yardım türlerinin bir sınıflandırılmasına yer verilmiştir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere genel olarak kriz türlerine göre farklı insani yardım programları gerçekleştirilmektedir. Tablo 1'de yer alan insani yardım programları ülkeden ülkeye ve kriz türüne göre değişiklik göstermektedir.

Tablo 1. Farklı Kriz Türlerinde Farklı İnsani Yardım Program Türlerine İlişkin Sınıflandırma.

İnsani Yardım Türleri	Kriz Türleri				
	Açık silahlı çatışma	Kırılgan ortamlar/kronik krizler	Mülteci/diğer yerinden edilme krizleri	Doğal tehlikeler	Biyokimyasal ve nükleer felaketler
Radikal	X			X	X
Geleneksel	X	X	X	X	
Çok yönlü sorumluluk	X	X	X	X	X
Dayanıklılık	X	X	X	X	X

Kriz ve acil durum kavramlarının incelemesi doğrultusunda bir diğer kavram olan insani krizin uluslararası insani hukuk, insani ilkeler ve insani çalışmalar başlıkları altında üç farklı alt disiplinin perspektifinden tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu alt disiplinlerin temel araştırma alanları, yoğun olarak insani krizlere ve eylemlere odaklanmakta ve her üçü de farklı arka planları ve farklı yaklaşımları benimsemektedirler.

Dijkzeul ve Griesinger, (2020) 'ye göre "insani kriz" kavramı açık bir şekilde tanımlanamamış ve sadece uygulamada değil, bilimde de tartışma konusu olan ve genellikle çok farklı durumlara ve koşullara uygulanan muğlak bir kavram olarak varlığını sürdürmüştür. Bazı akademik disiplinler, siyasi aktörler ve insani yardım kuruluşları olası insani krizlere ilişkin veri toplama, analiz etme ve değerlendirme yöntemleri geliştirmiş olsalar da genelde insani krizleri anlama, tanımlama, tespit etme ve hatta cevap verme konusunda zorluklarla ve aksaklıklarla karşılaşıldığı bilinmektedir (Dijkzeul ve Griesinger, 2020).

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Kriz ve Kriz yönetimi literatürü incelemesinde kavramsal ve ampirik çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Tablo 2- Kriz ve Kriz yönetimi çalışmalarının sınıflandırılması, Bundy, Pfarrer, Short, Coomb, (2017) sunulmuştur.

Tablo 2. *Kriz ve Kriz Yönetimi Çalışmalarının Tasnifini ve Literatür Kapsamında Dağılımı.*

Kriz ve Kriz Yönetimi Literatürü			
Konu	Perspektif	Yöntem	Referanslar
Kriz öncesi önleme	İçsel (organizasyonel hazırlık)	Kavramsal	Weick, Sutcliffe, & Obstfeld (1999); Ashforth & Anand (2003); Roux-Dufort (2007); Leveson, Dulac, Marais, & Carroll (2009); Greve, Palmer, & Pozner (2010)
		Ampirik	Marcus & Nichols (1999); Bigley & Roberts (2001); Rudolph & Repenning (2002); Schnatterly (2003); Vogus & Welbourne (2003); Gittell, Cameron, Lim, & Rivas (2006); Madsen, Desai, Wong, & Roberts (2006); O'Connor, Priem, Coombs, & Gilley (2006); Harris & Bromiley (2007); Roberts, Madsen, & Desai (2007); Zhang, Bartol, Smith, Pfarrer, & Khanin (2008); Bechky & Okhuysen (2011); Wowak, Mannor, & Wowak (2015)
	Dış (paydaş ilişkileri)	Kavramsal	Clair & Waddock (2007); Alpaslan, Green, & Mitroff (2009); Lehman & Ramanujam (2009)
		Ampirik	Ulmer (2001); Lind, Greenberg, Scott, & Welchans (2000); James & Wooten (2006); Jacques, Gatot, & Wallemacq (2007); Mishina, Dykes, Block, & Pollock (2010); Y. Kim, Park, & Wier (2012); McDonnell & King (2013)

Kriz yönetimi	İçsel (kriz liderliği)	Kavramsal	Sayegh, Anthony, & Perrew (2004); Howell & Shamir (2005); James & Wooten (2005); Dane & Pratt (2007); Majchrzak, Jarvenpaa, & Hollingshead (2007); Mitroff (2007); Brockner & James (2008); Frandsen & Johansen (2011); James, Wooten, & Dushek (2011); Withers, Corley, & Hillman (2012); Kahn, Barton, & Fellows (2013)
		Ampirik	Pillai & Meindl (1998); Vaaler & McNamara (2004); Maitlis (2005); Lin, Zhao, Ismail, & Carley (2006); S. Lee & Makhija (2009); Dowell, Shackell, & Stuart (2011); Johansen, Aggerholm, & Frandsen (2012); Mazzei, Kim, & Dell'Oro (2012); Mazzei & Ravazzani (2015)
	Dış (paydaş algıları)	Kavramsal	Elsbach (2003); Adut (2005); Coombs (2007); Pfarrer, DeCelles, et al. (2008); Yu, Sengul, & Lester (2008); Gillespie & Dietz (2009); Rhee & Valdez (2009); Veil, Buehner, & Palenchar (2011); Fediuk, Coombs, & Botero (2012); Lange & Washburn (2012); Mishina, Block, & Mannor (2012); Rhee & Kim (2012); Haack, Pfarrer, & Scherer (2014); Poppo & Schepker (2014); Bundy & Pfarrer (2015); Brown, Buchholtz, & Dunn (2016)
		Ampirik	Elsbach, Sutton, & Principe (1998); Jones, Jones, & Little (2000); Ahmadjian & Robinson (2001); Coombs & Holladay (2001, 2002, 2004, 2006); Brooks, Highhouse, Russell, & Mohr (2003); Dean (2004); Schnietz & Epstein (2005); Coombs (2006); Rhee & Haunschild (2006); Wade, Porac, Pollock, & Graffin (2006); Barnett & King (2008); Kang (2008); Jonsson, Greve, & Fujiwara-Greve (2009); H. Kim & Yang (2009); Love & Kraatz (2009); Gutierrez, Howard-Grenville, & Scully (2010); Pfarrer, Pollock, & Rindova (2010); Desai (2011); Graffin, Carpenter, & Boivie (2011);

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Kriz sonrası sonuçlar	İçsel (organizasyonel öğrenme)	Kavramsal	Hoffman & Ocasio (2011); Claeys & Cauberghe (2012); Decker (2012); Elsbach (2012); Lamin & Zaheer (2012); Zavyalova, Pfarrer, Reger, & Shapiro (2012); Graffin, Bundy, Porac, Wade, & Quinn (2013); Utz, Schultz, & Glocka (2013); Wiersema & Zhang (2013); Yue, Luo, & Ingram (2013); Bertels, Cody, & Pek (2014); Diestre & Rajagopalan (2014); Gillespie, Dietz, & Lockey (2014); van der Meer & Verhoeven (2014); Paruchuri & Misangyi (2015); Petriglieri (2015); Graffin, Halebian, & Kiley (2016); Zavyalova, Pfarrer, Reger, & Hubbard (2016)
			Zahra & George (2002); Shepherd (2003); Vera & Crossan (2004); Gephart (2007); Wilson, Goodman, & Cronin (2007); Beck & Plowman (2009); Lampel, Shamsie, & Shapira (2009); Starbuck (2009); Veil (2011)
		Ampirik	Amabile & Conti (1999); Haunschild & Sullivan (2002); Elliott & Smith (2006); Baum & Bahlin (2007); J. Kim & Miner (2007); Christianson, Farkas, Sutcliffe, & Weick (2009); Madsen (2009); Rerup (2009); Madsen & Desai (2010); Maguire & Hardy (2013); Haunschild, Polidoro, & Chandler (2015)
		Kavramsal	Hudson (2008); Pozner (2008); Devers, Dewett, Mishina, & Belsito (2009); Tomlinson & Mryer (2009); Hudson & Okhuysen (2014)
	Dış (sosyal değerlendirmeler)	Ampirik	Zyglidopoulos (2001); P. Kim, Ferrin, Cooper, & Dirks (2004); F. Lee, Peterson, & Tiedens (2004); Tomlinson, Dineen, & Lewicki (2004); Sinaceur, Heath, & Cole (2005); Coombs & Holladay (2007); Dardis & Haigh (2009); Jin (2010); Jin, Pang, & Cameron (2012); Claeys & Cauberghe (2014)

Kriz yönetimi üzerine yapılan çalışmalar, ampirik ve kavramsal yöntemlere dayalı olarak bulgu üretmiş, iç ve dış kurumları esas alarak ekosistemin farklı bileşenlerini mercek altına almıştır. Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere mevcut literatür incelendiğinde kriz öncesi; önleme amaçlı, kurum-içi planlama, tedbir alma, dış paydaşlar yönünden ise koordinasyon ve iletişim olgularına yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Erol, 2024; Dean, 2004; Smith ve Erol, 2023; Dean, 2004; Schnietz ve Epstein 2005; Coombs 2006; Rhee ve Haunschild,2006; Wade, Porac, Pollock, ve Graffin ,2006; Barnett ve King 2008; Kang ,2008; Jonsson, Greve ve Fujiwara-Greve 2009; Gutierrez, Howard-Grenville ve Scully, 2010; Pfarrer, Pollock ve Rindova, 2010).

Kriz aşamasındaki çalışmalarda ise kriz durumundaki organizasyonel liderlik, yönetim becerileri ve dış paydaş algılarına odaklanılmıştır (Majchrzak, Jarvenpaa, ve Hollingshead, 2007; Mitroff, 2007; Brockner ve James, 2008; James, Wooten, ve Dushek ,2011).

Kriz sonrası ise krizi kontrol altına alma, kurtarma ve krizden öğrenme planlarının, prosedürlerinin ve mekanizmalarının tasarımı ve uygulanması gibi konularda da daha çok kavramsal ve ampirik çalışmalara yer verildiği anlaşılmaktadır (Hudson,2008; Pozner, 2008; Devers, Dewett, Mishina ve Belsito 2009; Lee, Peterson ve Tiedens, 2004; Tomlinson, Dineen ve Lewicki 2004; Coombs ve Holladay, 2007).

Tablo 2’deki tablodaki literatür verilerinde de anlaşılacağı üzere, acil durum ve kriz yönetiminde, insani yardım döngüsünün olumsuz yönde etkilanmemesi için kriz öncesi, sonrası ve süreci için gerekli tedbirlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Koordinasyon ve iş birliğinin düzenli şekilde yapılması, lojistik ve insani tedarik zincirinin aksaksız yürütülmesinin sağlanması ve teknolojik gelişmelerin yakından takip edilerek gelişim ve yeniliklere açık olunması gözden kaçırılmaması gereken hususlardandır.

Bu çalışmayla da gelecek araştırmalara yönelik kriz ve acil durum konularının etkin yönetimi için literatüre ışık tutarak, insani yardım programlarının farklı aşamalarında yapılan çalışmaları kapsamlı bir şekilde değerlendirerek, bu alandaki gelecek araştırmalara rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

2.2. İnsani Yardım Aktörleri

İnsani yardım programları, 1863 yılında İsviçreli yardımsever Henry Dunant tarafından kurulan ICRC ile başlamıştır. Dunant'ın çabaları daha sonra çeşitli insani yardım faaliyetlerini kapsayacak şekilde genişleyerek, her biri farklı ancak birbiriyle yakından ilişkili ve tamamlayıcı rollere sahip ve en hassas durumdaki insanları desteklemek amacıyla üyelerin kullanımına sunulabilecek kapasitelere sahip bir hareketin meydana çıkmasıyla sonuçlanmıştır (International Red Cross and Red Crescent Movement, 2024). Bu hareket; bulundukları ülkelerdeki toplumları destekleyerek uluslararası insani hukuka saygı gösterilmesini ve uygulanmasını sağlamaya çalışmış, silahlı çatışmalardan etkilenen insanlara koruma ve yardımı koordine etmeyi amaç edinmiştir (Becknell ve Taliano, 2018:9-24). Bu örgüt altında ve insani yardım alanında bulunan 191 dernek ile insani ve sağlıkla ilgili acil durumlara müdahale ve kendi ülkelerindeki savunmasız insanlara destek ve yardım sağlamaktadır. Ulusal düzeyde aktiftirler ve ülkelerindeki yerel topluluklar içinde kök salmışlardır. Birçoğu, uluslararası bir müdahale başlatıldığında kendi ülkesindeki bir ulusal derneği de destekler (ICRC, 2024).

24 Ekim 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) örgütü kurulmuş, kapsam ve üyelik açısından dünya çapında çok amaçlı bir uluslararası örgüt olarak yerini almıştır. İnsani yardım programları; uluslararası kurum ve kuruluşların ve BM'nin örgütler sisteminin, farklı kurumsal ve işlevsel yapılar sahip birimlerince (merkezler, ajanslar, örgütler, komisyonlar, programlar, vb.) uygulanmaktadır (UN Procurement Practitioner's Handbook, 2006). Bu çoklu yapıya bir örnek, karmaşık acil durumlara ve doğal afetlere uluslararası müdahaleyi güçlendirmek amacıyla kurulan BM İnsani İşler Koordinasyon

Ofisidir (OCHA). Aralık 1991'de Genel Kurul tarafından kurulmuş bir BM organı olan bu örgüt BM-Afet Yardım Koordinatörü Ofisinin (UNDRO) halefi olarak kabul edilmektedir. İnsani yardım programları, uluslararası ve dış ilişkilerde önemli bir mekanizma ve araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni ise krizlerin meydana gelişi, sayıları, uzunluğu, boyutları ve etkilediği coğrafi alanlarda giderek artmaya devam etmesidir. Bu kritik unsur, insani yardım programları ve insani yardım döngüleri, analiz, planlama, kaynak seferberliği, uygulama, izleme, değerlendirme ve raporlama gibi çok adımlı süreçlere dayanmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda bir sonraki bölümde insani yardım programları ve döngülerinin uygulanış ve işleyiş süreçlerine yönelik literatür incelemesi yer alacaktır.

2.3. İnsani Yardım Programı ve Döngüleri

İnsani Yardım Programı ve Döngüsü (HPC), insani yardım aktörlerinin acil ve kriz durumlarına müdahalelerinin öngörülebilirliğini, hızını ve etkinliğini artırmak için üstlendikleri koordineli bir dizi eylemden oluşmaktadır. Buna ek olarak, insani yardım müdahalesinin ihtiyaç temelli, koordineli ve etkilenen nüfuslara ve bireylere karşı hesap verebilir olmasını sağlamaya da yardımcı olduğu da ifade edilmektedir (Humanitarian Programme Cycle, Protokol-1, 2023)

Uluslararası kuruluşlar ve BM ilgili yardım programı kuruluşlarının hazırlamış oldukları insani yardım programları ve döngülerine yönelik çalışmalar incelendiğinde; organizasyonel yönetim, programın uygulanabilirliği, iş tasarımı, hesap verilebilirlik, koordinasyon ve iş birliğine odaklanıldığı görülmektedir. Örneğin, HPC protokolü incelendiğinde, operasyonel yardım müdahalelerine yönelik lojistik destek, satın alma, prosedürleri, depolama koşulları ve usulleri, transfer, koordinasyon ve yardım sürecinin işleyişini içeren bir dizi düzenlemeye yer verildiği görülmektedir (Humanitarian Programme Cycle”, 2023)

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Etkilenen nüfuslara karşı sorumluluk ve cinsel sömürü ve istismardan korunmaya ilişkin yenilenmiş IASC Taahhütleri (2017) ve BMMYK tarafından hazırlanan Etkilenen Topluluklara karşı hesap verebilirlik Görev Ekibi tarafından hazırlanan düzenlemelerde, ilgili kuruluşların mevcut politikalarına dâhil edilmesi gereken asgari standartları ve hususlar yer almaktadır.

AB-Sivillerin Korunması ve İnsani Yardımın uygulanmasına ilişkin düzenlemelerinde, herhangi bir kriz ve afet durumunda, ulaşım ve operasyonel maliyetlerin finanse edilmesi ve önceden belirlenen ekipman ve personelin seferber edilmesi, insani yardım operasyonlarının uygulanması ve işleyiş süreci konusunda bilgilendirme, iş birliği, uygulama ve hesap verilebilirlik hususlarının takip edilmesine yönelik düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir (EU, Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2023).

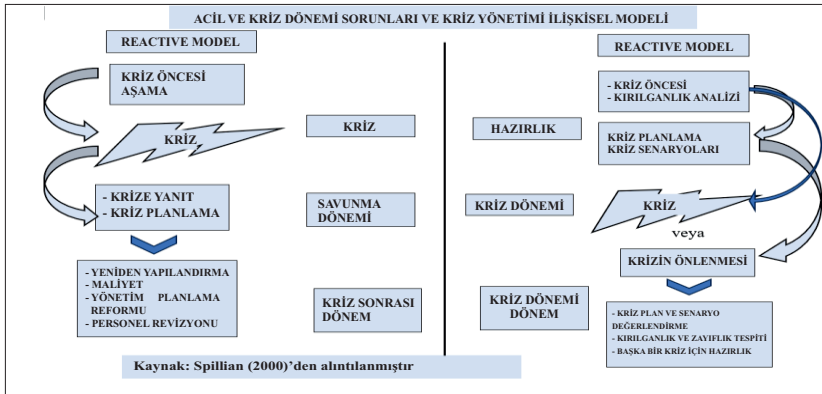
3. Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmada gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda afetlerin temel özelliklerinin; ani olmaları, öngörülemezlikleri, kayıp ve hasara yol açmaları, dış yardım, çoklu paydaşların katılımı ve reaktif/proaktif yaklaşımları gerektirdikleri ortaya koyulmaktadır. Literatür kapsamında, kriz tanımları ele alındığıdaysa, krizlerin genellikle bir sistem, kuruluş, bir grup insan veya bireyle ilişkilendirildiğini, temel özelliklerinin ise benzersizlik, tehlike, hasara yol açma ve öngörülemezlik olarak belirlendiği gözlemlenmiştir.

Şekil 5'te de görüleceği üzere, bir kurumda meydana gelebilecek krizin farklı aşamalarında reaktif ve proaktif yaklaşımlar arasındaki farklılıklar Spillan (2000) tarafından tanımlanmıştır. Krizlerin yönetim sürecine ilişkin analizinde, herhangi bir kurumda meydana gelebilecek acil durum ve krizlerin farklı aşamaları ve bunlara yönelik “reaktif ve proaktif yaklaşımlar” arasındaki farklılıklar görülmektedir (Spillan-2000).

Reaktif yaklaşımda, tüm faaliyetler krizin sonuçlarını ele almaya ve ortadan kaldırmaya odaklanır. Proaktif yönetim görüşü, kriz sürecinde, kriz durumunun çözümüne/önlenmesine ya da bazı durumlarda tamamen önlenmesine yol açar (Vasickova, 2020). Anılan tabloda da sunulduğu üzere, Mitroff vd. (1988), Şahin vd. (2005) ve Spillan (2000) acil durum ve kriz yönetimi çalışmalarında geri bildirimin öneminden bahsetmektedirler. Reaktif yönetim yaklaşımı ise herhangi bir uyarı ya da sinyali dikkate almaz ve tepki verdiği ve kriz planlarının oluşturduğu bir kriz durumu söz konusu olabilir. Kuruluşlar krizi yönetebilmek ve koşulları yeniden dengeye getirmek için genellikle personel ile ilgili önlemleri almak veya yönetim tarzını değiştirmek durumunda kalabilir.

Proaktif kriz yönetimi tarzında, kuruluşlar kriz öncesi, kuruluşun kırılganlık seviyesi, kriz planlama ve olası senaryolar geliştirme ve erken uyarı sinyallerinin kapsamlı bir analizi yoluyla ortaya çıkabilecek potansiyel krizin şeklini tespit etmeye çalışır. Bu model, tutarlı bir planlama ve erken uyarı analizine dayanan kriz senaryolarının oluşturulması sayesinde krizin önlenilebileceğinden bahsetmektedir.

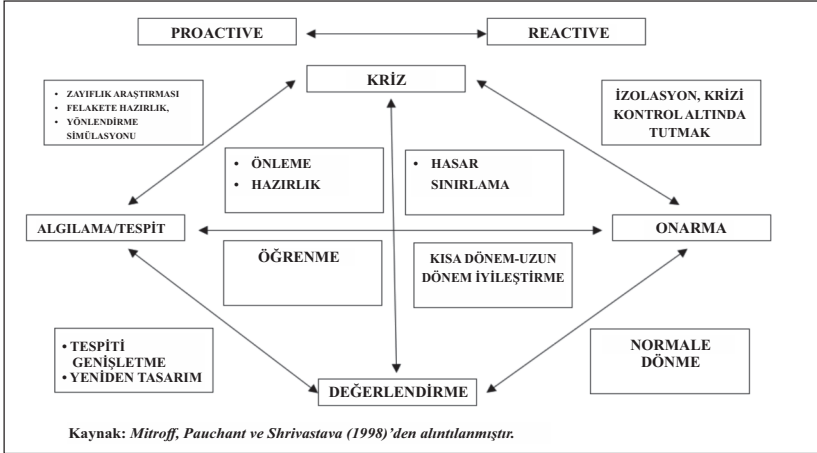
Şekil 2. Krizin Farklı Aşamalarında “Reaktif ve Proaktif Yaklaşımlar” Arasındaki Farklılıklar; (Spillan, 2000).

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Bu verilerden de anlaşılacağı gibi her krizin doğası gereği, krizin her aşamasında reaktif ve proaktif yaklaşımlar farklılıklar gösterebilir. Bu farklılıklar ise kriz yönetiminde yer alan insani yardım aktörlerinin durumu anlayış ve kabiliyetine göre de değişiklik gösterebilir. Aynı zamanda, insani yardım aktörleri insani operasyonlarda dinamik ve hızla değişen koşullara uyum sağlamak ve cevap verebilmek için kriz öncesi çeşitli stratejiler belirlemiş olabilir.

Kriz yönetiminde genelde kullanılan teknikler, stratejik tahmin, olasılık planlaması, sorun analizi ve senaryo analizi şeklinde sıralamak mümkündür (Kash ve Darling, 1998:182-183, 185).

Şekil 3'te görüleceği üzere, Mitroff, Pauchant ve Shrivastava (1998)'e göre Acil ve Kriz yönetimi süreci Proaktif ve Reaktif olarak iki aşamaya, Kriz işleyiş sürecini “Kriz, Algılama, Değerlendirme ve Onarma” olarak dört bölüme ayrılmaktadır. Kriz ve algılama önleme, hazırlık çalışmalarında, zayıflık araştırması ile krize hazırlık ve krizi yönlendirme simülasyon çalışmaları bulunmaktadır.

Şekil 3. Mitroff, Pauchant ve Shrivastava (1998) Tarafından Hazırlanan Kriz Yönetim Süreci Şeması.

Kriz ve onarma aşamasında ise izolasyon, krizi kontrol altında tutmak, hasar ve olası zararı sınırlama bölümleri yer almaktadır. Kriz veya afet sonrasında, insani yardım operasyonlarında hizmetlerin planlanması ve uygulanabilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması; kısa ve uzun dönem iyileştirme ve normale dönmeye yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir. Nitekim bu süreçte kısa ve uzun dönem iyileştirme için önemli olan bir diğer husus da kurumsal satın alma, lojistik, tedarik stratejisi, operasyon faaliyetlerinin gözden geçirilmesi ve analiz edilmesidir. Bir başka deyişle, kurum için stratejik bir planlamanın yapılması, öncelikle olası ihtiyaçlar doğrultusunda satın alma hedeflerinin belirlenmesi, ihtiyaç sahiplerine ulaştırabilmesi ve sonuçların her aşamada ölçülmesi büyük önem taşımaktadır.

Krizin süreç ve operasyonlarının esasını, temel ihtiyaçların, mal ve hizmetlerin planlanması, gözden geçirilmesi, sağlanacak yardımın coğrafi konumu ve bu konuma erişilebilirliği ve bu alandaki bireylerin ihtiyaçlarına göre yenilenmesi ve bunların bir stratejik yaklaşım ve iş akış süreçleri içinde gerçekleştirilmesi gereklidir. Her zaman kurumun olağanüstü durum ve koşullara hazır olabilmesi, krize anında cevap verebilmesi için mevcut bir satın alma, depo, koşul ve kriterlerinin olması temel esastır.

BM satın alma süreci incelendiğinde, organizasyonel satın alma portföyü ve fonksiyonunun işleyiş sürecinin bir plan doğrultusunda kuruluş yetki ve stratejisini, ortaya çıkan lojistik ihtiyaçlar doğrultusunda gözden geçirmekle başlamaktadır.

BM genellikle satın alma portföyü ve fonksiyonu kapsamında mevcut olanakların analizi yapıldıktan sonra satın alma hedefleri belirlenmektedir. Bu sürecin sonunda ise belirlenen hedef ve ihtiyaçlar doğrultusunda satın alma işlemi gerçekleştirilmekte, son olarak da değerlendirme analizi yapılmaktadır. BM'nin operasyon ve uygulama alanlarında kriz durum ve türlerine göre ihtiyaçlar doğrultusunda kurumsal alma süreçlerinin şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesinde gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır (UN Procurement Manual- 2006).

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

BM operasyonlarında bir diğer önemli husus da 'Süreç' teknolojisidir. Genellikle, BM kuruluşlarında 'süreç teknolojisi' ifadesi mal üretmek ve hizmet sağlamak için kullanılan yöntemler, prosedürler ve ekipmanlar için kullanılmaktadır. Ancak bu ifade yalnızca bir kuruluş içindeki süreçleri değil aynı zamanda işletme biliminde 'tedarik zinciri süreçlerini' de içermektedir.

Teknolojik gelişmeler ürün ve süreçlerde her işletme de olduğu gibi, BM kuruluşlarının da gerek kendi sahasında gerekse operasyonel alanlarında yapısal değişime sebep olmuş ve operasyon yönetimi, lojistik ve tedarik zinciri vb. konularda da büyük değişikliklere yol açmıştır. Bu teknolojik değişimler, insani operasyonlara da büyük ölçüde yansımış ve saha operasyonlarının işleyişinde çoklu ve birbiriyle ilintili birçok yapıyı daha da karmaşıktırmıştır. Bu süreç aslında çeşitli devletler arasında ticaret, gümrük ve vergi muafiyetleri anlaşmaları ile aşılmaya çalışılmıştır. Örneğin, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), ABD, Kanada ve Meksika arasındaki ticaret için sınırları açmıştır. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 1994 yılında birçok ülkede gümrük tarifelerini ve sübvansiyonları azaltarak dünya ticaretini genişletmiştir.

Bu anlamda, ortaya çıkan küresel rekabet ve pazarlar, dünya çapında büyük ve küçük işletmelerin stratejileri ve operasyonları üzerinde etkili olmuştur. Örneğin, demiryolu ulaşım sistemi lokomotifler aracılığıyla yük ve yolcu taşımacılığın yapıldığı bir yöntemdir. İnşası ve maliyeti az olan raylı sistemi kıtaların hepsinde görmek mümkün olmakla birlikte dünyanın en eski taşımacılık ve ticari yöntemlerindendir (Uluslararası Ulaşım Hatlarının Küresel ve Bölgesel Etkileri, 2024).

Günümüze gelindiğinde bu sistemin daha da geliştiği, ticari mal, lojistik ve her türlü nakil işlemlerinde hızlı trenlerin kullanıldığı görülmektedir. Denizcilik dünyanın en eski ve maliyeti en ucuz ve en az riski bulunan bir taşımacılık sistemidir. Gemilerin rotalarını kolayca değiştirmesi, bir seferde

daha çok yük taşıma kapasitesine sahip olması bu sektörü cazip hâle getiren unsurlardır. Yapılan kanallar ve doğal limanlar sayesinde bu ulaşım sistemi ile dünyanın bir ucundan diğer ucuna kargo ve mal sevkiyatları yapılmakta ve ticaretin sınırları genişlemektedir. Örnek; Cebelitarık Boğazı, İstanbul, Çanakale Boğazları, Panama Kanalı, Süveyş Kanalı, Hürmüz Boğazı vb.

Hava yolu ulaşım sistemleri ile hem yolcu hem de kargo taşımacılığı yapılmaktadır. Bu ulaşım sistemi en çok ABD’de ve Batı Avrupa’da gelişmiştir. Her geçen gün artan havalimanı sayısı ile kısa sürede çok uzak mesafelere yolcu ve kargo yükü taşıma özelliğiyle ulaşım sisteminin vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Ulaşım sistemlerinde ortaya çıkan her yenilik ekonomik hayatı doğrudan etkilemekte ve teknolojik gelişmelerle mesafelere bağlı zaman kaybı vb. olumsuz etkilerini en aza indirmesi nedeniyle hava yoluyla kargo taşımacılığı yoğunlukla tercih edilir olmuştur (Uluslararası Ulaşım Hatlarının Küresel ve Bölgesel Etkileri, 2024).

Ülkelerin içinde bulunduğu, (politik, güvenlik, ekonomik durumlar), uluslararası veya ulusal güvenlik gibi nedenler gümrük ve pazarlara getirilen çeşitli engeller ve ambargolar giriş ve çıkışları sınırlamakta veya tamamen engellenmektedir. Bu tür durumlarda devletler ve kuruluşlar offshore dış kaynak kullanımını gözden geçirmek zorunda kalabilmektedirler. Değişen politik, ekonomik ve güvenlik koşulları, rekabetçi baskılar birçok devletin ve ticari kuruluşların operasyonel stratejisini, daha az kaynakla, daha efektif çalışma, gelir ve gider yönetimi, süreç analizinin iyileştirilmesi, kalite iyileştirmesi ile *Küreselleşme ve küresel tedarik zincirlerine* duyulan ihtiyaç ve yönetim kapsamına odaklanmasına yol açmıştır.

İnsani yardım operasyonlarında ulaşımın yanında önem arz eden bir diğer husus da yardım yapılacak bireyler ve sağlayacak kuruluşlar açısından *hedefleme* ölçütlerinin belirlenmesidir. Bazı incelemeler ve kılavuzların “*hedeflemeyi*” bir dizi adım olarak sunduğu bilinmektedir (WFP, 2006a). Ulusla-

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

rarası kuruluşların çoğu *hedeflemeyi*, genellikle tartışmalı olan bir alan, bir dizi çatışma, politika ve kültürel özellikleri nedeniyle akıllıca müzakere edilmesi gereken bir strateji olarak incelemektedir (Maxwell et al 2009; WFP, 2006b; Himmelstine, 2011; Lamaute-Brisson, 2009).

Hedefleme uygulamada kurumsal bir perspektiften anlamayı gerektiren bir husustur. Hedeflemede yer alan farklı süreçler kategorize edilmiştir (Lavelle ve diğerleri, 2010). Hedeflemeyi sınırlandırılmış bir alan ya da adımlar dizisi olarak kavramsallaştırmak faydalı olsa da hedeflemenin yardım sürecinin bir faaliyeti ya da aşamasından daha fazlası olarak anlaşılması önemlidir (Scwartz, 2019).

Kuruluşlar, hedefleme sürecinde;

- Kuruluşun kendisini belirli bir yardım türüne (afet yardımına karşı kalkınma, tıbbi bakım, tarım, finans veya eğitim sektörleri) adanmış olarak tanımlaması (örneğin, WHO, WFP, UNHCR, IOM vb.)
- Kuruluşun çalışacağı bölge, ülke, alan veya etnik grubun seçimi (ekolojik, ekonomik vb. bölge),
- Spesifik yardım türü ve amacına karar vermek (örneğin, tedavi edici yerine önleyici tıbbi bakım, gıda yerine tohum, para yerine kupon),
- Yardımın nasıl dağıtılacağına veya transfer edileceğine karar vermek (sübvansiyon, kupon, para kartı, nakit transferi),
- Yardımı alacak, yararlanıcı kriterlerinin belirlenmesi (düşük gelirlili, savaş mağduru, engelli, hamile,) ve karar ve tespit mekanizması,
- Yardım alacakların seçimine ve kimin yapacağına karar vermek (Toplum üyeleri, Toplum Temelli Kuruluşlar) gibi hususlara odaklanırlar.

Kuruluşlar Arası Daimî Komite tarafından İnsani Yardım Program Döngüsü (IYPD), insani acil durumlarda toplu müdahalelere hazırlanmak, planlamak, yönetmek, sunmak ve izlemek için geliştirilen operasyonel bir çerçeve olarak tanımlanmıştır (*Bakınız, IASC, Protokol 1, 2018*). Bu açıdan ele alındığında, insani yardım programları ve döngülerinde, bu alandaki kuruluşlarca, analiz, planlama, kaynak seferberliği, uygulama, izleme, değerlendirme ve raporlama gibi koordineli bir dizi eylemi içeren faaliyetlerde bulunmaktadır.

IYPD, insani yardım müdahalelerinin öngörülebilirliğini, hızını ve etkinliğini artırmayı amaçladığı gibi aynı zamanda acil durumlara ve krizlere hazırlıklı olunması, ulusal ve yerel makamlar ile insani yardım aktörleri arasında etkili koordinasyona, iş birliğine ve bilgi yönetimine dayalıdır. IASC tarafından hazırlanan *IYPD referans modülü* ortaklaşa sahip olunan ve kanıta dayalı planlar ile bir insani yardım program koordinatörü (IYK) liderliğinde, insani yardım ülke ekipleri (IYPE) tarafından yönlendirilmekte ve kriz ve program yönetim sonuçları için hesap verebilirlik sağlamaktadır.

IYPD süreç ve araçları, dış izleyicilere değil, sahada ulusal ve ulus-altı düzeyde çalışan insani yardım aktörlerine odaklanmaktadır. Bu referans modülün insani yardım lojistiği ve insani yardım operasyonlarının etkinliğine ve verimliliğine önemli ölçüde katkıda bulunabileceği ifade edilmiştir (Tomasini ve van Wassenhove 2009). İnsani yardım kuruluşlarının iş birliği ve yerel yönetimlerle koordinasyonu hâlâ insani yardım sektöründeki en büyük zorluklarından biri olarak görülmektedir (Blecken, Hellingrath, Dangelmeier, Schulz 2009; Blecken 2010).

Kriz süreci yönetiminde, insani yardım örgüt paydaşları ve aktörleri, genellikle bir dizi lojistik zorlukla karşılaşmaktadırlar. Spesifik engellerin yanı sıra, insani yardım lojistiğinin tedarik zinciri boyunca da yaşanan zorluklar çerçevesinde gerçekleştiği unutulmamalıdır. Örneğin ani başlangıçlı

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

bir kriz ve felaketten sonra kurumlar, devletler, acil müdahale aşaması, koordinasyon, piyasa dalgalanmaları, küresel rekabet, artan fiyatlar ve bazı insani yardım malzemelerinin, özellikle de orta ve yüksek kaliteli malzemelerin sınırlı miktarda bulunabilirliği gibi sorunlar, güvenlik sorunları ve politik sorunlar gibi. Bu sorunların çözümüne yönelik, insani programların uygulama sürecinde bazı uluslararası kuruluşların insani tedarik zincirlerindeki lojistik faaliyetleri yürütebilmek ve koordinasyonu sağlayabilmek için küresel ve bölgesel olarak önceden hazırlanmış depolar suretiyle başarılı şekilde yönetmeyi başardıkları değerlendirilmektedir.

Özetle, acil durum ve krizi yönetebilme ve insani yardım döngüsünün olumsuz yönde etkilenmemesi için gerekli tedbirlerin alınması, koordinasyon ve iş birliğinin düzenli şekilde yapılması, lojistik ve insani tedarik zincirinin aksaklık olmadan yürütülmesinin sağlanması ve teknolojik gelişmelerin takip edilmesi ve gelişmeye ve yeniliklere açık olunması önemlidir. İnsani yardım programları, içinde bulunulan kriz ortamının doğası gereği hemen hemen her organizasyonun olağanüstü durumlara karşı risk yönetimi ve esneklik kabiliyeti yoksa operasyonel başarısını etkilemektedir. Bunlara ek olarak, organizasyonel büyüklük ve operasyonel kapsam, finansal ve bütçe sorunları, coğrafi konum ve erişimi (hizmet verilen ülke ve/veya ülkeler ve coğrafi konumları) ve faaliyet alanları (örneğin kalkınma yardımı, afet yardımı, savunma yardımı vb.) arasında sayılabilmektedir.

3.1. Risk Yönetimi ve Esneklik

Risk yönetimi, kavramsal olarak risklerin tanımlanmasını, gerçekleşme olasılıklarını ve potansiyel etkilerini değerlendirebilme ve etkili bir şekilde yönetebilme için stratejiler geliştirilmesini içermektedir. Başka bir deyişle risk ve kriz yönetimi, bir organizasyonun veya bir bireyin karşılaştığı belirsizliklerle başa çıkma sürecidir.

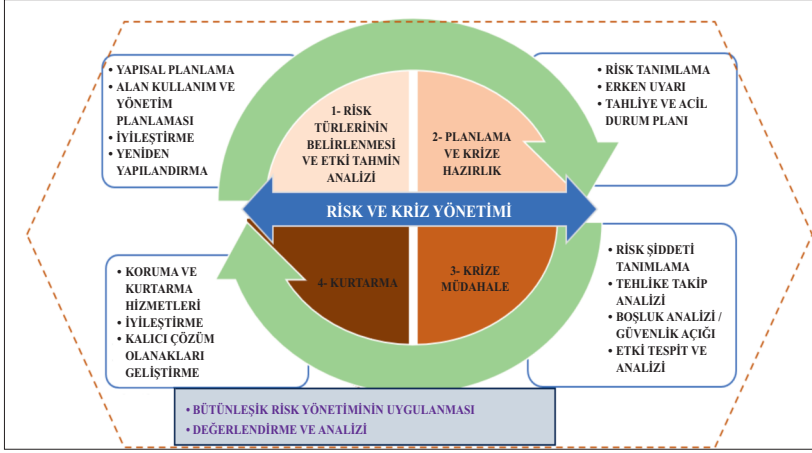
Bilindiği üzere stratejiler genel olarak olası riskten kaçınma, riski azaltma ve organizasyonun faaliyetlerini sürdürülebilir kılmak için oluşturulurlar. Tarih boyunca yaşanan birçok felaket göstermiştir ki, gerçekleşme ihtimali bulunan olumsuz durumlara ve olası tehditlere karşı hazırlıklı olmak; bireyler, kurumlar ve kuruluşlar için hayati önem taşımaktadır.

Krizin doğası gereği, riskler her zaman öngörülemez ve genelde de birbiriyle ilişkili olarak ortaya çıkabilir. Bu durumların öncesinde, olası senaryolar ile farkındalık yaratacak eğitim ve aktiviteler ile risklerin azaltılmasına yönelik eylem planının geliştirilmesi ve risklerin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan/çıkmak üzere krizleri önlemek veya etkilerini en aza indirmek için krizlere karşı hazırlık yapılması gerekmektedir.

Bu çerçevede aşağıdaki risk ve kriz yönetimi şemasında da görüleceği üzere risk yönetiminin en az zararla atlatılabilmesi için öncelikle risk türlerinin belirlenmesi, planlanması ve olası krize hazırlık yapılması gerekmektedir. Bunun akabinde krizin meydana gelmesi halinde müdahale ve kurtarma aşamasına geçilmesi gerekmektedir. Öte yandan risk ve etki tahmin planlaması ve analizi yapılırken yapısal planlama ve kullanım alanı ve yönetim hususlarında planlama aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır.

Krize müdahale aşamasında ise risk şiddetini tanımlama, tehlikeye yönelik hususlar ve bunların takip analizi ile hangi alanlarda boşluk ve açık olduğu ve bir güvenlik ve emniyet açığı olup olmadığının da belirlenmesi gerekmektedir. Tüm bunların sonucunda ise durum etki ve tespit analizinin yapılması olası ihtimallerin tespitini mümkün kılar.

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Şekil 4. Kriz ve Risk Yönetim Şeması.

Şekil 4'te verilen şemadan da anlaşılacağı üzere, risk ve kriz yönetiminin merkezinde 4 aşamalı bir süreç yer almaktadır:

- Sürecin ilk aşaması olan, risk türlerinin belirlenmesi ve etki tahmin analizi yapılması önemlidir. Bu aşamada öncelikle kurumun kapasitesi, krizin türü ve büyüklüğüne yönelik yapısal planlama, yönetim planlaması ve bunların neticesinde yapılacak yardım ve programda dinamik durumlara da cevap verebilecek iyileştirme ile aksaklık ve sorun bulunması halinde yeniden yapılandırma yapılması önemlidir.
- Sürecin ikinci aşaması olan 'Planlama ve Krize hazırlık' sürecinde risk tanımlama, erken uyarı, tahliye ve acil durum planının uygulanmaya konulması gibi hususları içerir ve risk yönetim sürecinin operasyonel bir aşaması olarak hayati öneme sahip olduğu söylenebilir. Zira kriz durumu erken uyarı ile kriz öncesi yapılacak insan hayatını kurtaracak tahliye, yer değiştirme gibi her müdahale kriz yönetimde basariyi etkileyen en temel faktördür.

- Sürecin üçüncü aşaması olan 'Krizle müdahale' aşamasında ise risk şiddetinin tanımlanması ve tehlike takip analizi, boşluk analizi yapılması ve güvenlik açıklarının olup olmadığının tespiti ile bulunması halinde birinci aşamada olduğu gibi planlama ve yönetimin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bütün bunlar yapıldıktan sonra risk ve tehlikelere yönelik etki tespit ve analizi, bir risk durumu bulunması halinde olası kaybı, hasar ve etki tespiti ve analizi ile yönetilmesini sağlayacaktır.
- Dördüncü aşaması olan 'Kurtarma' aşaması ise bütün 3 aşamanın tamamlanma süreci ile koruma ve kurtarma hizmetleri, iyileştirme ve kalıcı çözüm olanaklarını içeren nihai aşamasıdır. Bu aşamalar birbiriyle iç içe geçmiş ve bağlantılı olup bütünlüklü risk yönetiminin gerçekleştirilmesinde büyük önem arz etmektedir.

Acil durum ve kriz ne olursa olsun, devletlerin belirli faaliyetlerini olaylar ve durumlar karşısında "aynı çözümsel yaklaşım" olarak ele aldığını göstermiştir. Bunun nedeni ise kuruluşların ve devletlerin eylemlerini mevcut bir stratejik bir plan doğrultusunda gerçekleştirmeleri olduğu değerlendirilmektedir. Oysa tüm kriz durumu anlayışı ve yaklaşımının tüm aşamalarının dikkatle ele alınması ve her krize yönelik doğru adımların atılması önemlidir. Zira çoğu çalışma göstermiştir ki kurumlar genellikle kriz yönetimi için sadece *planlamaya* odaklanırken diğer tüm aşamaları göz ardı etmektedirler (Jensen,2010).

Bu nedenle acil durumlar ve kriz anları krizin her aşamasında yönetilmeli ve merkezi yönetim, yerel yönetimler, kamu yönetimi, özel sektör, gönüllüler ve diğerleriyle tam anlamıyla koordinasyonu içermelidir (IAEM 2007). Afetler sırasında iletişim sorunları ve organizasyonel koordinasyon sorunları her zaman ortaya çıkar. Benzer şekilde, halkı eğitme ve uyarma süreci de çeşitli afet türlerinde aynı süreçleri izler. Afetlere karşı daha savunmasız olanların (örneğin yoksullar, ırksal ve etnik azınlıklar, kadınlar,

yaşlılar ve engelliler) etkilene olasılığı daha yüksektir ve daha kapsamlı yardıma ihtiyaç duyarlar. Kısacası, afetlere nasıl müdahale edildiğı ile genel benzerlikler, farklılıklardan çok daha fazladır (Dynes 1974; Quarantelli 1982).

3.2. Finans ve Bütçe Yönetimi

Uluslararası kuruluşların temel bütçeleri bu organizasyonların kurucu ve/veya ulus devletler tarafından tahsis edilmekte olduğı ayrıca bu örgütlerin misyon ve faaliyetlerini gerçekleştirme amacıyla aldıkları bu fonlara ve özel bağışçılardan gelen varlıklara bağlı kaldıkları bilinmektedir.

Uluslararası insani yardım kuruluşları (UIYK) hizmet verdikleri ülkelerde yürüttükleri her faaliyet ve operasyonlar için ayrıntılı bir yıllık tahsisat planı hazırlarlar (Milad, Ljubic, Papier, 2021). Yıllık plan, mevcut mali bütçeden büyük ölçüde etkilenebilir. UIYK'larının bütçesi, genellikle sınırlı, belirsiz ve büyük ölçüde belirli ülkeler veya programlar için ayrılmış olan bağışlar yoluyla elde edilir. UIYK'larının özel fayda fonksiyonları bulunmakta, bu durum ise bütçelemeyi zorlu bir yönetim süreci ve problemi haline getirmektedir. Bu durum UIYK'larını her insani olay ve kriz durumunda bütçe ve transfer gibi kritik sorunlarla yüz yüze bırakmaktadır.

BM'nin 193 üyesinin tamamı, üyelik koşulu olarak örgütün belirli bölümlerine ödeme yapmakla yükümlüdür (cfr.org). Her bir üyenin ödemesi gereken ve değerlendirilmiş katkı payı olarak bilinen miktar büyük ölçüde değişiklik göstermekte ve gayri safi milli gelir ile üye ülke nüfusunu hesaba katan karmaşık bir formülle belirlenmektedir. Bu zorunlu katkılar BM'nin idari masrafları ve birkaç programın yanı sıra barışı koruma operasyonlarını da kapsayan düzenli bütçesini finanse etmeye yardımcı olur. Üyeler ayrıca gönüllü katkılarda da bulunabilirler. BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Dünya Gıda Programı (WFP) gibi birçok BM kuruluşu temel olarak isteğe bağlı fonlara dayanmaktadır.

3.3. Stratejik Sorumluluklar

Acil durum ve kriz yönetiminde, etkili olabilmek için operasyon stratejisinin organizasyon stratejisiyle ilişkilendirilmesi önemli olup birbirinden bağımsız olarak formüle edilmemelidir. Kriz öncesi hazırlık aşamasında, organizasyon stratejisinin formüle edilmesi, her operasyonun (olası ve senaryo bazlı vb.) güçlü ve zayıf yönleriyle birlikte dikkate alınması gerekmektedir. Benzer şekilde, operasyon stratejisi, kurumların genel misyon, stratejileriyle ve diğer işlevsel birimleriyle tutarlı, eşgüdümlü olmalıdır. Organizasyonlarda, yöneticilerin uygulamaları destekleyecek stratejiler formüle etme ve fonksiyonel birimlerle birlikte çalışmayı gerektirir düzenlemeler yapılmalıdır. Nitekim çeşitli işlevsel birimler arasında güç mücadelelerine rastlanabilmekte, bu mücadeleler ise kurumların işleyişini etkileyebilmektedir.

Öte yandan, acil durumve krizler, kurumsal yönetimin ve organizasyonların başarısında büyük etkisi olan lojistik ve tedarik zinciri yönetiminde de belirli stratejik sorumlulukları vardır. Bu stratejik sorumluluklar şunları içerir:

- Stratejik ortaklıklar,
- Belirsizlik ve risk azaltma,
- Lojistik ve Tedarik zinciri strateji uyumu,
- Ağ yapılandırması,
- Bilgi teknolojisi,
- Ürünler ve hizmetlerin kapasite planlaması,
- İhtiyaç sahiplerine dağıtım ve stratejisi,

3.4. Coğrafi Alan Etkisi ve Erişilebilirlik

Coğrafi alan etkisi, kıtasal bölge, kültürel alanlar, siyasi sınırlar, ekonomik, ekolojik ve demografik boyutlarla tanımlanabilir. Acil durumlarda ve krizlerde, erişilebilirlik ile ilgili en önemli husus coğrafi bir kriterin doğal

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

sonucu olan sel ve depreme meyilli veya kasırga vurmuş bölgelerde yaşayan insanlar veya askeri veya etnik çatışma bölgelerindeki insanlar gibi, zarar görebilirliğin afete eğilimli boyutu ile koşullandırılabilir. Coğrafi kriterlerin tanımı aynı zamanda, altyapı ve devlet kontrolünü ve yerleşim yerlerinden uzak ve dağınık yapılanmaları da içerecek şekilde genişletilebilir; örneğin, düşük düzeyde altyapı ya da hiçbir alt yapının olmaması veya devlet hizmetlerine sahip ve/veya sahip olmayan alanlar, yerleşim yerine uzaklık ve zayıf altyapı genellikle uygulamada o bölgede yaşayan kişilerin aleyhine işlemektedir (Scwartz, 2019).

İnsani yardım aktörlerinin sıklıkla yaşadıkları güvenlik kaygıları da operasyonun akışını etkileyen önemli bir faktördür. Öyle ki suç oranının yüksek olduğu kentsel alanlar, askeri bölgeler ya da ağır darbe almış afet bölgelerine -tam da yardıma en çok ihtiyaç duyan bölgelere- erişim çeşitli nedenlerle kısıtlanabilir, hatta yardım çalışanlarına bu bölgeler devlet/devlet dışı aktörler tarafından engellenebilir ya da yasaklanabilir. İnsani yardım sürecinin tüm yönlerinde olduğu gibi, nihai olarak barınma-gıda, güvenli bir alan gibi hedef temel ihtiyaçların giderilmesi ve bunlara bağlı sorunların hafifletilmesi olsa da yardım başka amaçlarla farklı yön ve hedeflere yönelmek durumunda kalabilir. Örneğin bir kuruluş, tarımsal üretimin yüksek olduğu bölgelerdeki çiftçileri ve nispeten varlıklı çiftçileri, yerel olarak, temin edilebilir gıdaları ve istihdamı arttırmak amacıyla hedefleyebilir.

Özet olarak Coğrafi Kriterleri aşağıdaki 6 kategoriye ayırabiliriz:

- Nüfus yoğunluğu
- Ekonomik bölge
- Ekolojik bölge
- Etnik veya Sosyo-kültürel/dilsel gruplaşmalar
- Altyapı ve hizmet koşulları
- Güvenlik durumu/kısıtlamaları.

Bu kriterlerden de anlaşılacağı üzere coğrafi alan acil ve kriz durumlarında önemli bir faktör olup, stratejik planlamalarda bu tür koşullara yönelik de eylem ve kabiliyet geliştirebilecek tedbir ve çözümlerin bulunması ve erişilebilirliği sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

3.5. Koordinasyon ve Bilgi Yönetimi

İnsani yardım programlarında koordinasyon ve bilgi yönetimi öncelikle mevcut olana ve mevcut duruma başka bir deyişle de boşlukların nasıl kapatılacağına odaklanmalıdır. Ülke yetkililerinin ve kuruluşların yardım ve koordinasyonda olması ve gereken yardımın sağlanması için etkilenen kişilere nasıl ulaşabileceği ve kritik operasyonel soruların sorulması ve yanıtlanması ve gerekli mekanizmalara iletilmesi süreci ve risk analizi, izleme, dinamik, duyarlı hazırlığın temel anahtarıdır.

Koordinasyon ve bilgi yönetimi kapsamında ülke yetkilileri ve kuruluşlar, etkilenen kişilere ve değişken durumlara ve sorunlara hazırlıklı olma kapasitesini de dikkate alarak eylemlere öncelik vermelidir.

Bu aşamada ülke yetkilileri ve kuruluşlar katılımcı yaklaşıma önem vermeli ve katılımcılığı sağlamaya çalışmalıdır. Acil durum ve kriz durumlarında insani programların olumlu sonuçlanması için stratejik planlama ve uygulamada birlikte çalışması gereken herkesin başlangıçtan itibaren sürece dahil olması durumunda etkili olur.

3.6. Hesap Verebilirlik, Asgari Standartlar ve Koruma

İnsani program döngüsünde hesap verebilirlik, katılım ve yetkilendirme, anlamlı ve kapsamlı erişim, güvenlik ve onur sağlama ve zarar vermekten kaçınmanın yanı sıra korumayı yaygınlaştırmanın da arasında olduğu temel unsurundan biridir. Öncelikler ve istenen/hedeflenen insani koruma sonuçları, sektörler/kümelenmeler genelinde ve topluluklarla birlikte anlamlı

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

bir katılım yoluyla belirlenmeli, takip edilmeli ve elde edilmelidir. İnsani program döngüsü, insani yardım aktörlerinin acil durum ve kriz durumlarında etkilenen kişileri dinlemesini, onlarla iletişim kurmasını ve sürece dahil etmesini gerektirir. Etkilenen topluluklarla doğrudan, sorumlu ve saygılı bir ilişki kurmaları ve planlama, uygulama ve izleme sırasında etkilenen toplulukların kendilerini etkileyen karar ve faaliyetlere katılmasını ve bunlara geri bildirimde bulunmasını sağlamaları önemlidir.

Etkilenen kişiler ve bireylerle geri bildirim ve gerektiğinde çok yönlü iletişim mekanizmaları oluşturulmalıdır. İhtiyaçlarının karşılanamadığı veya planlanamadığı durumlarda etkilenen kişilerin ve toplulukların doğru ve zamanında bilgilendirilmesi gereklidir ve program güncellemelerini düzenli olarak verisel anlamda tutulma ortamı oluşturulmalıdır. İnsani yardım çalışanları ve etkilenen topluluklar arasındaki iyi iletişim, güven ve diyalogu geliştirmeli, kuruluşların ihtiyaç ve kaygılara ilişkin anlayışını güçlendirmeye çalışılmalıdır. Nitekim, bu hususlar insani program müdahalenin etkililiğini ve başarısını etkiler (IASC Taahhütleri, 2017).

İnsani yardım programlarında etkilenen topluluğun anlamlı katılımı ve hak temelli yaklaşımı kuruluşları ve etkilenen bireyleri ve toplulukları güçlendirir. Yaş, cinsiyet ve çeşitlilik farklılıklarını tanıma, topluluk geri bildirimlerine şeffaf yanıtlar verilmesi ve insani yardım aktörlerinin tamamlayıcı rolleri arasındadır. Kadınlar, çocuklar ve erkekler de dahil olmak üzere etkilenen kişilerin korunması, insani karar alma, hazırlık ve müdahale süreçlerinin önünde ve merkezinde yer almalıdır. Korumayı stratejik planlamanın merkezine yerleştirmek ve etkilenen toplumların karşılaştığı koruma risklerini azaltmak için daha fazla sektörler arası değerlendirme, analiz ve yaklaşımlara yönelik çalışmak, en karmaşık koruma sorunlarının tek bir aktör veya koruma sektörü tarafından tek başına çözülemeyeceğinin kabul edilmesi açısından çok önemlidir. Bu aşamada insani program döngüsünde etkilenen kişilere ve topluluklara yönelik koruma anlayışı çerçevesinde “Ne Gerekli?”

sorusu akla gelmektedir. Öncelikle açık ve kapsamlı bir koruma analizi sağlanmalıdır. Bu analizin içeriği olarak da “temel koruma risklerini ve güvenlik açıklarının” analizi yapılmalıdır.

Her bir spesifik riske karşı kimin savunmasız olduğu ve bu riske karşı nasıl ve neden savunmasız oldukları belirlenmelidir. Etkilenen kişilerin ihlal ve suiistimallerin risklerini ve/veya etkilerini yönetmeye yönelik mevcut başa çıkma mekanizmalarını ve kapasitelerini belirlemek ve bunların yanı sıra görev sahiplerinin ve diğer paydaşların (insani topluluk içindeki ve dışındaki çeşitli sektörler ve disiplinler dahil) belirlenen riskleri ele alma konusundaki kararlılığı ve kapasitesinin de ele alınması gereklidir.

Korumanın yaygınlaştırılması ve koruma ilkelerinin dahil edilmesi ve insani yardıma anlamlı erişimin, güvenliğin ve saygınlığın teşvik edilmesi zorunlu bir süreçtir. Cinsiyet, yaş, engellilik ve hastalık gibi kesişen konular tanımlanmalı ve ana amaç haline getirilmelidir. Cinsiyet eşitliği özellikle önemlidir. Toplumsal cinsiyet analizini desteklemek amacıyla cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış veriler toplanmalı ve insani yardım programlarının tasarımı, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi kadın ve erkeklere yönelik sonuçları dikkate alınmalıdır. Bunlar dikkate alınmadığı takdirde dışlanmaya yol açabilecek çeşitliliğin diğer boyutları da göz önünde bulundurulmalıdır (IASC Cinsiyet ve İnsani Eylem Referans Grubu, Toplumsal Cinsiyet ve İnsani Yardım Eylemi, 2018).

Bu verilerden de anlaşılacağı üzere afet mağdurlarının durumu, önceki kategorilere dahil edilmeleriyle daha da kötüleşme eğilimindedir. Özellikle, bölgesel bir felaket durumunda ilk ve en çok zarar görme eğiliminde olanlar, engellilik ya da yaş nedeniyle fiziksel olarak zayıf olan bireyler, kültürel olarak tanımlanmış bir statüden dolayı (etnik bir grup ya da damgalanmış bir sınıf gibi) savunmasız olanlardır. Hedef faydalanıcıların yoksullar veya acil yardıma ihtiyaç duyanlar dışında da olabileceğini tekrar vurgulamak önemlidir. Üretime odaklanan projeler, fiziksel ya da zihinsel olarak yetersiz olanlar

gibi en savunmasız durumda olanları, üretimin artırılmasına yardımcı olamayacak veya yardımcı olma ihtimali düşük olan kişileri kapsayıcı çalışmalar yapmak önemlidir.

4. Sonuç

İnsani program döngüsü, acil durumlardan ve krizlerden etkilenen insanların ihtiyaçlarının hızlı, etkili ve ilkeli bir şekilde karşılanması amacıyla insani yardımın ulaştırılması için bir çerçeve sağlar. Bu çerçeve tüm insani krizler için geçerlidir ancak süreç, zaman çizelgesi, araçlar ve belgeler esnek bir şekilde kullanılabilir. Bunun tespiti ve çözümüne yönelik literatür ve referans modeller ise sınırlı sayıdadır.

Son yıllarda insani yardım kuruluşları ve donör ülkeler doğal afetlerin, savaş ve çatışma ortamında bulunan bölgelerin içinde bulunduğu olumsuz sonuçlardan etkilenmişlerdir. Nitekim ülkeler acil durumlar ve krizlere hızlı ve anında tepki vermenin tek başına yeterli olmadığı, yapılan acil durum müdahalelerinin sürdürülebilir ve uygun maliyetli operasyonlar olması gerektiği konusunda fikir birliğine varmışlardır. Bu alanda unutulmaması gereken önemli bir faktörde de bu aktörlerin operasyon ve harcamalarında daha fazla şeffaflığa yönelmeleri ve hesap verilebilirlik ihtiyacını karşılamaları gerekmektedir. Bu amaçla, operasyonel ve performans ölçümüne yönelik oluşturulmuş veri ve sistem ile dünya çapında belirli başlı standartlar oluşturulduğu ama bunların halen yeterli olmadığı bilinmektedir. (Örneğin, Kızıl Haç Davranış Kuralları, Sphere Projesi, Temel İnsani Yardım Standardı). Bu çabalar, insani yardım programları ve projeleri için belirli bazı standartlar oluştursa da sadece uygulama kılavuzlarıyla sınırlı kalmış ve lojistik ve insani tedarik zincirlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi durumların uygulamada geliştirilmesine yönelik referans modüllerin geliştirilmesi arayışına cevap verememiştir.

Bu kapsamda, insani yardım operasyonlarının etkinliğine ilişkin insani yardım operasyonlarına yönelik paydaş desteğini ve güvenini artırmak amacıyla “Performans Ölçüm Sistemlerine (PMS'ler) yatırımlar ve modelleme çalışmaları ve akademik araştırmaların bu alana daha fazla odaklanması gerektiği değerlendirilmektedir.

İnsani yardım alanında uzman personel ve insan kaynağı önemli konu olup alanında uzmanlaşmış, hizmet içi eğitimi olan, yerel kültüre, dile ve coğrafya bilgisine haiz personel istihdamı göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husustur.

Stratejik planlama ve formülasyonun yapılması, kaynak kullanımı, israfı, gereksiz faaliyetleri ve masrafları azaltarak önemli derecede maliyetleri düşürmek, riskleri azaltmak ve coğrafi erişilebilirlik kapsamında, tedarik eden ve tedarikçi performansını iyileştirmek için gerekli ürün ve hizmetlerin alınması, bunların analizine yönelik sistematik bir süreç tanımlanabilmesi önemlidir. İyi belirlenmiş ve planlanmış, kaynak kullanımı stratejisi daha sonra ortaya çıkabilecek olası maliyet ve risklerin kombinasyonunu en aza indirmek için tasarlanmış olmalıdır. Bu anlamda, başarıyı sağlamak açısından “etkili bir tedarik zinciri oluşturmak” önemli olup, insani yardım operasyonlarında etkili bir tedarik zinciri oluşturmak ve tedarik zincirinin tüm yönlerinin kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gereklidir.

İnsani yardım faaliyetlerinde kesintisiz ve sürdürülebilir sürecin olması ve sonuçların düzenli izlenmesi, gerektiğinde de değişiklik yapılabilir olması için bir sistem kurulması önemlidir. Buna örnek vermek gerekirse: SCOR® (Tedarik Zinciri Operasyonları Referansı) modeli (www.supply-chain.org/SCOR) etkili bir tedarik zinciri oluşturmak için kullanılabilecek adımları sunmaktadır. Etkili bir tedarik zincirine ulaşmak, tedarik zincirinin tüm yönlerinin entegrasyonunu gerektirir. Bunun üç önemli yönü ise “etkili iletişim, bilginin tedarik zinciri boyunca hareket hızı ve performans ölçütlerine” sahip olmasıdır.

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, acil ve kriz durumlarında kullanılacak sistemi entegre eden lojistik ve tedarik zinciri yönetimi, organizasyonel anlamda tüm kaynakların etkin bir şekilde planlanması ve yönetilebilmesi için acil ve kriz durum planının uygulanması önemlidir. Bu amaçla da faaliyet ve operasyonların yönetilmesi, bütçe ve finansal hedeflerin karşılanması sağlamak için oluşturulmuş takip ve işletim sistemlerinin ve işletim performansı ölçümlerinin oluşturulması gerek arz etmektedir. Literatürde sınırlı sayıda bulunan çalışmalar dikkate alındığında etkilenen topluluklara ve bireylere; sağlanacak yardımın, korumanın ve insan hakları ihlalleri ve suiistimalleri altında yatan temel nedenleri, güç yapılarını, bağlam, yasal ve politika çerçeveleri de dahil olmak üzere daha kapsamlı analizlerin sağlanmasının yarar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

İnsani yardım aktörlerin uygulamada karşılaştığı riskler ve bu riski bizzat azaltmak için kullanılabilecek kapasiteler hakkında daha bütünsel ve karmaşık koruma ve yardım konularının analiz edilmesi ve ele alınmasında tamamlayıcılığın sağlanması amacıyla insan hakları, kalkınma ve barış operasyonları aktörleriyle etkileşimin ve iletişimin genişletilmesi ve gelecek akademik çalışmalar, için de acil ve kriz durumlarında insani program döngüsünün ve insani operasyonların daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacak çalışmalar ve modellemeler yapılması önemlidir.

Kaynaklar

- Anjomshoae, A., Banomyong, R., Mohammed, F., & Kunz, N. (2022). A systematic review of humanitarian supply chains performance measurement literature from 2007 to 2021. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 72, 102852. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.102852>.
- Anderson, M., Becknell, K., & Taliano, J. (2018). History of humanitarian emergencies. *health in humanitarian emergencies*. Cambridge University Press. 2018b, 9-24.
- ARCOM. (n.d.). *Understanding the terminologies: Disaster, crisis and emergency*. Retrieved December 19, 2024, from <https://openresearch.lsbu.ac.uk/>.
- Başarı Sıralamaları. (2024). *Uluslararası ulaşım hatlarının küresel ve bölgesel etkileri konu anlatımı*. Başarı Sıralamaları. Retrieved July 14, 2024, from basarisiralamalari.com.
- Birleşmiş Milletler (BM). (2006, Kasım). *UN procurement manual*. United Nations.
- Blecken, A. (2010). Supply chain process modelling for humanitarian organizations. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 40(8/9), 675-692. DOI: <https://doi.org/10.1108/09600031011079328>.
- Brewton, C. (1987). Managing a crisis: A model for the lodging industry. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 28(3), 10-15.

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

- Bundy, J., Pfarrer, M. D., Short, C. E., & Coombs, W. T. (2017). Crises and crisis management: Integration, interpretation, and research development. *Journal of management*, 43(6), 1661-1692.
- Change, I. C. (2013). The physical science basis. (No Title).
- Chandes, J., & Paché, G. (2010). Investigating humanitarian logistics issues: from operations management to strategic action. *Journal of Manufacturing technology management*, 21(3), 320-340. DOI: <https://doi.org/10.1108/17410381011024313>.
- Cornell Law School. *Legal Information Institute*, Erişim linki: <https://www.law.cornell.edu/wex/emergency>.
- Dijkzeul, D., & Griesinger, D. (2020). Ambivalent Humanitarian Crises and Complex Emergencies. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1606>.
- European Union (EU). (n.d.). *Civil protection and humanitarian aid operations*. Retrieved December 19, 2024, from https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/funding-evaluations_en.
- European Union (EU). (n.d.). *Funding the United Nations: How much does the U.S. pay?* Council on Foreign Relations. Retrieved December 19, 2024, from <https://www.cfr.org>.
- Franke, J., Widera, A., Charoy, F., Hellingrath, B., & Ulmer, C. (2011, May). Reference process models and systems for inter-organizational ad-hoc coordination-supply chain management in humanitarian operations. In *8th International Conference on Information Systems for Crisis Response and Management (ISCRAM'2011)*.
- Hanatani, A., Gómez, O. A., & Kawaguchi, C. (2018). *Crisis management beyond the humanitarian-development nexus* (p. 256).

- Hazaa, Y. M. H., Almaqtari, F. A., & Al-Swidi, A. (2021). Factors influencing crisis management: A systematic review and synthesis for future research. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1878979. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311975.2021.1878979>.
- Hoskins, A. (2004). *Targeting General Food Distributions: Desk Review of Lessons from Experience*. Rome: WFP.
- Hosseini, S. A., Mohammadi, L., Amirbagheri, K., & de la Fuente, A. (2023). Assessing humanitarian supply chain operations in the aftermath of the Kermanshah earthquake. *Journal of humanitarian logistics and supply chain management*, 13(4), 378-398. DOI: <https://doi.org/10.1108/JHLSCM-01-2022-0001>.
- Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2018). *Humanitarian programme cycle protocol-1: Humanitarian system-wide scale-up activation: Definition and procedures*. Retrieved December 19, 2024, from <https://emergency.unhcr.org/coordination-and-communication/interagency/humanitarian-programme-cycle-iasc>.
- Inter-Agency Standing Committee (IASC). (n.d.). *Humanitarian programme cycle*. Retrieved December 19, 2024, from <https://emergency.unhcr.org/coordinationandcommunication/interagency/humanitarianprogrammecycleiasc>.
- Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2012). *Inter-Agency Standing Committee transformative agenda reference document 5: Responding to Level 3 emergencies: The humanitarian programme cycle* (PR/1212/4224/7).
- Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2015). *Guideline for the implementation of the humanitarian programme cycle* (Humanitarian Programme Cycle Steering Group). Retrieved December 19, 2024, from

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2019.02/hpc_reference_module_2015_final_.pdf.

Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2019). *Toplumsal cinsiyet ve insani yardım eylemi* (Cinsiyet ve İnsani Eylem Referans Grubu).

Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2017). *Cinsiyet ve insani eylem referans grubu*.

Jensen, J. (2010). Emergency management theory: Unrecognized, underused, and underdeveloped. *Integrating emergency management into higher education: Ideas, programs, and strategies*, 7-24.

Kash, T. J., & Darling, J. R. (1998). Crisis management: prevention, diagnosis and intervention. *Leadership & organization development journal*, 19(4), 179-186.

Kennedy, E. & Maietta, M. (2021). *Strategic Planning In The Humanitarian Sector: A Manual To Foresight And Futures-Focused Thinking*. ROUTLEDGE.

Küresel İnsani Yardım Raporu. (2023). The GHA programme is funded by the governments of Canada, Denmark, the Netherlands. Erisim linki: [GHA2023_Digital_v9.pdf \(ams3.cdn.digitaloceanspaces.com\)](https://ams3.cdn.digitaloceanspaces.com/GHA2023_Digital_v9.pdf), [Global Humanitarian Assistance Report 2023- Development Initiatives \(devinit.org\)](https://devinit.org/).

Krishna, A. (2010). *One illness away: Why people become poor and how they escape poverty*. OUP Oxford.

Labib, A., Abdi, M. R., Hadleigh-Dunn, S., & Yazdani, M. (2022). Evidence-based models to support humanitarian operations and crisis management. *Decision Making: Applications in Management and Engineering*, 5(1), 113-134. DOI: <https://doi.org/10.31181/dma-me030222100y>.

- Larson, P. D., & Foropon, C. (2018). Process improvement in humanitarian operations: an organisational theory perspective. *International Journal of Production Research*, 56(21), 6828-6841. DOI: <https://doi.org/10.1080/00207543.2018.1424374>.
- Lavallee, E., Olivier, A., Pasquier-Doumer, L., & Robilliard, A. S. (2010). Poverty alleviation policy targeting: a review of experiences in developing countries. *Document de Travail. Paris: Université Paris-Dauphine/IRD*, 1-29.
- Maxwell, D., Young, H., Jaspars, S., & Frize, J. (2009). Targeting in complex emergencies: Darfur case study. *Feinstein International Center Report (part of larger study commissioned by WFP)*. Medford MA: Tufts University, 1.
- Mansuri, G., & Rao, V. (2013). Localizing development: Does participation work?. *The World Bank*.
- McClure, M. (1984). Catholic Priests And Peasant Politics In Haiti: The Role Of The Outsider In A Rural Community A paper prepared for presentation at the Caribbean Studies Association meetings St. Kitts May.
- Schwartz, T. (2019). A model for humanitarian Aid Beneficiary Targeting. *Schwartz research group [online]*. Haiti: Schwartz research group.
- Scott, L., & Shepherd, A. (2013). Microeconomic Indicators of Development Impacts and Available Datasets in Each Potential Case Study Country. *SDRFI Impact Appraisal Project*.
- Selçuk, S. F. (2023). Uluslararası İklim Değişikliği Anlaşmaları ve Türkiye'nin Tutumu. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 6(1), 9-19.
- Sharp, K. (1997). Targeting food aid in Ethiopia. *Save the Children Fund (UK)*, Addis Ababa.

*Kriz Anı ve Acil Durumlarda İnsani Yardım Program
ve Döngülerine İlişkin Bir İnceleme*

- Smillie, I. (Ed.). (2001). *Patronage or partnership: Local capacity building in humanitarian crises*. Idrc.
- The World Bank. (2013). *Design & implementation: Targeting and selection*. Retrieved December 19, 2024, from <http://www.worldbank.org/en/topic/communitydrivendevelopment/brief/cdd-targeting-selection>.
- The World Bank. (2016). *Procurement guidance*. World Bank.
- UNHCR. (n.d.). *Humanitarian programme*. Coordination and Communication Center. Retrieved December 19, 2024, from <https://emergency.unhcr.org/coordinationandcommunication/interagency/humanitarianprogramme>.
- United Nations (UN). (1996). *Final report on human rights and extreme poverty submitted by the Special Rapporteur*.
- UNWFP. (n.d.-b). *Monitoring & evaluation guidelines*. United Nations World Food Programme Office of Evaluation and Monitoring. Retrieved December 19, 2024, from www.wfp.org.
- UNWFP. (2013). *Basic guidance community-based targeting* (WFP/EB.A/2004/5-C). United Nations World Food Programme.
- Interagency Procurement Working Group (IAPWG). (2006). *UN procurement practitioner's handbook*. United Nations.
- UNOCHA. (2018). *Küresel insani yardım genel bakış raporu*. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs.
- USAID. (2013). *Performance indicators reference sheets for FFP indicators*. U.S. Agency for International Development. Retrieved December 19, 2024, from <http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/PIRS%20for%20FFP%20Indicators.pdf>.

- Widera, A., Dietrich, H. A., Hellingrath, B., & Becker, J. (n.d.). *Understanding humanitarian supply chains*. Retrieved December 19, 2024, from <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=afed0aa157163363af4ee4aaa031ec37645dcf12>.
- Wiens, T., & Carlos, S. (1998). *Rural poverty in Haiti: The challenges of poverty reduction* (World Bank Technical Papers, Vol. II, Report No. 17242-HA). World Bank.
- Wiesmann, D., Bassett, L., Benson, T., & Hoddinott, J. (2009). *Validation of the world food programme s food consumption score and alternative indicators of household food security*. Intl Food Policy Res Inst.

<https://doi.org/10.70972/gad.1553768>

Göçmen Eğitiminde Sürdürülebilirlik: Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 20 Eylül 2024

Makale Kabul Tarihi: 28 Kasım 2024

Yazar Bilgileri:

Suna DAĞDELEN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

sndagdelen@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7738-0975

Hüseyin ŞİMŞEK

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

husimsek@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7455-3706

Ersoy KARABAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ekarabay@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9499-2009

Özet

Arka Plan: Kitlesel göçlere maruz kalan ve her geçen gün daha fazla göçmen öğrencinin eğitim çağına girdiği Türkiye’de göçmen eğitimi konusundaki araştırma ihtiyacı artmaktadır.

Amaç: Bu araştırma, göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında, Türkiye’de ve dünyada geliştirilen modeller ışığında, süreç temelli bütünleşik uyum modeli ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Yöntem: Araştırma, 2021-2022 eğitim- öğretim yılında, Kırşehir ilinde üç farklı başarı düzeyine sahip göçmen öğrenci ve yerli öğrencilerin birlikte eğitim-öğretim aldığı okullardaki yöneticiler, öğretmenler, göçmen ve yerli öğrenciler ile yürütülmüştür. Nitel desende tasarlanan araştırmada gömülü teori yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yaklaşımına dayalı olarak Kırşehir ilinde kayıtlı göçmen öğrencisi bulunan altı ortaokul yöneticisi, bu okullarda görev yapan on öğretmen ve yirmi öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi, MAXQDA analiz programı kullanılarak yapılmış; verilerin analizinde tematik analiz yaklaşımı tercih edilmiştir.

Bulgular: Analiz kapsamında öncelikle göçmen öğrencilerin, yerli öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin eğitim-öğretim kapsamındaki temel gereksinimleri belirlenmiştir.

Sonuç: Daha sonra katılımcıların belirttiği ihtiyaçların karşılanmasına yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu araştırma ile göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında süreç temelli bütünleşik bir uyum modeli önerilmiştir. Bu modelin uygulaması durumunda göçmen eğitiminde sürdürülebilirliğin sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Eğitimi, Sürdürülebilir Eğitim, Süreç Temelli, Uyum Modeli.

<https://doi.org/10.70972/gad.1553768>

Sustainability in Immigrant Education: Process-Based Integrated Compliance Model

Research Article

Article Arrival Date: 20 September 2024

Article Acceptance Date: 28 November 2024

Author:

Suna DAĞDELEN

Kırşehir Ahi Evran University

sndagdelen@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7738-0975

Hüseyin ŞİMŞEK

Kırşehir Ahi Evran University

husimsek@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7455-3706

Ersoy KARABAY

Kırşehir Ahi Evran University

ekarabay@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9499-2009

Abstract

Background: The need for research on immigrant education is increasing in Turkey, which is exposed to mass migration and where more and more immigrant students are entering the education age every day.

Purpose: This research aimed to reveal a process-based integrated adaptation model in the context of the sustainability of immigrant education, in the light of models developed in Turkey and around the world.

Method: The research was conducted in the 2021-2022 academic year with administrators, teachers, immigrant and local students in schools where immigrant students and local students with three different levels of success were educated together in Kırşehir. The grounded theory method was preferred in the research designed with a qualitative pattern. The study group of the research consisted of six secondary school administrators with registered immigrant students in Kırşehir, ten teachers and twenty students working in these schools, based on the maximum diversity approach, one of the purposeful sampling methods. Semi-structured interview forms developed by the researchers were used to collect research data. Analysis of the research data was made using the MAXQDA analysis program; Thematic analysis approach was preferred in analyzing the data.

Results: Within the scope of the analysis, the basic needs of immigrant students, local students, teachers and school administrators within the scope of education were determined.

Conclusion: Then, suggestions were developed to meet the needs stated by the participants. With this research, a process-based integrated adaptation model is proposed in the context of the sustainability of immigrant education. It is thought that sustainability in immigrant education will be ensured if this model is implemented.

Keywords: Immigrant Education, Sustainable Education, Process-Based, Adaptation Model.

1.Giriş¹

Kitlesel göç olayları, dünyada göçmenlerin eğitiminin temel bir sorun olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Göç, toplumsal hayatın farklı yönlerini etkileyen ve kendi dinamiklerini oluşturan dönüştürücü bir etkiye sahiptir (Castels & Miller, 2008). Göç aynı zamanda toplulukların gelişimini etkileme gücüne de sahiptir. Göçmenlerin eğitimleri ele alınmakta araştırma alanı oldukça geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Özellikle eğitim hakkı ve eğitime erişim konuları başta olmak üzere, uyum, akademik başarı, disiplin ve yardımlaşma gibi pek çok tema araştırmacıların dikkatini çekmektedir.

Tunus'ta 2010 yılında başlayan, Ortadoğu'da devam eden ancak sonuçları bakımıyla bütün dünyayı etkileyen, halk hareketleri “Arap Baharı” olarak adlandırılmıştır. Ortadoğu'da ciddi etkiler bırakan halk hareketleri, bazı geleneksel iç savaşların şekline bürünmüştür (Bozkaya, 2021; Öztürk ve Boyacı, 2022). Bunun bir sonucu olarak Suriye'de başlayan iç savaş sonrasında milyonlarca göçmenin Türkiye'ye sığınmasına yol açmıştır. Bu gelişme sonrasında Türkiye'de göçmenlerin eğitimi konusunda yeni politikalar ve uygulamalar gündeme gelmiştir.

Eğitim, insanın sosyal ve psikolojik ayrıntılarıyla birlikte sistem içinde barındırılan ve toplumun adapte olabilmesi için hazırlayan, uyum sürecini kolaylaştıran bir işlev üstlenir (Sarı ve Önköl, 2007). Bu yönüyle eğitim göçmenlerin temel ihtiyaçlarından biridir. Göçmenlerin yaşadıkları ülkeye daha kısa sürede uyum sağlamasında eğitim en etkili araçlardan birisidir. Öte yandan göçmenlerin eğitimi, sürdürülebilirlik açısından oldukça önemlidir. Bazı araştırma sonuçları göçmen çocukların, okuldaki eğitime dâhil oldukça daha çok çalışma eğilimi gösterdiklerini ve gelecekleri konusunda daha fazla iyimser olduklarını (Aydoğdu, 2019; Fuligni ve Hardway, 2004) göstermektedir.

¹Bu çalışma, birinci yazarın Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsüne sunmuş olduğu doktora tezinin bir kısmından üretilmiştir.

Eğitim, başarılı toplumsallaşma açısından oldukça etkilidir. Toplumsallaşma, bireyin belirli bir toplum ve özellikle bir grupla bütünleşmesini anlatır. Bu sürecin herhangi bir durumda aksaması; bireyin gelişimini, çevre ve toplumsal uyumunu, ruh hali ve koşulları olumsuz bir şekilde etkileyebilir (Yavuzer, 2001). Eğitim, bireylere sosyal uyum kazandırıp toplum üyeleri arasında birliği pekiştirerek olumlu iletişim yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Coleman, 2015). Uyum yeteneği gelişmiş bireyler, kendileri ve çevreleriyle dengeli bir ilişki kurma ve sürdürme konusunda avantaj elde ederler (Çiftçi ve Sucuoğlu, 2009).

Birçok açıdan risk barındıran göç süreci en çok çocukları etkilemekte; çocukların ve gençlerin ruh sağlığına çeşitli zararlar verebilmektedir. Göç etmeye mecbur kalan çocuklar, uyum sorunları yaşayabilmekte ve bu durum eğitimlerine de olumsuz yansımaktadır. Ayrıca, göçmen öğrenciler eğitime devam ettikleri okullarda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Okul çağındaki çocuklar için göç, daha karmaşık ve zorlu bir süreç olmaktadır. Göçmen çocukların süreçteki sosyal entegrasyon ve uyumları, eğitimle şekillenir (Koçak ve Gündüz, 2016). Uluocak (2009), göç eden öğrenim çağındaki çocukların yeni çevrelerine, okullarına ve arkadaşlarına uyum sağlamada, belirli bir süre boyunca zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Ancak okullar, göçten kaynaklı karmaşık ve çok yönlü sorunlara rağmen, çocuğun yeni çevresine başarılı bir şekilde uyum sağlayabilmesi için gerekli şartlara ve destekleri sunmaya uygun ortamlardır. Okulun, göçmenlerin uyum süreçlerini destekleyen bir ortam olduğu düşünüldüğünde, okullarda kurulan sosyal ilişkilerin önemi de oldukça artmaktadır.

Göçmen çocuklar, geldikleri ülkenin kültürüne uyum sağlamanın yanı sıra, yeni bir dil öğrenmenin getirdiği zorluklarla da karşılaşmaktadır. Ayrıca okullardaki sosyal bütünleşmenin yetersiz olması, göçmen öğrencilerin okul yaşamını olduğu kadar okul dışı sosyal yaşamını da olumsuz etkileyebilmektedir. Öğrencilerin sosyal ve duygusal bağ kurma, bu bağları sürdürme

ve karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma konusunda sıkıntılar yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu yüzden okulların sosyal beceriye daha çok önem vermeleri gerektiği ifade edilmektedir. Aile ve okul yönetiminin koordinasyonu, sosyal becerileri kazandırmada ve uyum sürecini başarılı kılmada etkili bir yöntem-dir (Akar, 2021). Bu koordine, göçmen çocukların farklı ihtiyaçlarına öğret-menlerin katkısıyla hem de diğer paydaşların iş birliği ile sürdürülebilir bir kapsayıcı eğitim anlayışını beraberinde getirmektedir.

Son yıllarda göçmen eğitimi konusunda kapsayıcı anlayış giderek öne çıkmaktadır. Kapsayıcı eğitim, farklı kültürel ve dilsel geçmişe sahip öğren-cilerin eğitim sistemine eşit katılımını sağlama konusunda işlevsel önerilere sahiptir. Bu yaklaşım, sosyal uyumu artırarak göçmenlerin topluma entegras-yonunu kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, kapsayıcı eğitim, göçmen öğrencilerin akademik başarılarını ve duygusal iyi oluşlarını destekleyerek eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çözüm önerileri sunmaktadır. Öte yandan kapsa-yıcı eğitim, ayrımcılığın önlenmesi, eğitime erişim ve özel gereksinimli ço-cukların eğitim imkânlarından yararlanması için temel bir güvence oluşturu-maktadır. Kapsayıcı eğitimle birlikte çatışmaların etkisini azaltmak ve çocuk-ların fiziksel ve psikolojik olarak korunmasını sağlamak kolaylaşır. Bu bağ-lamda göçmenler için kapsayıcı eğitimin önemi her geçen gün artmaktadır.

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki ilköğretim okullarının kültürel anlamda bütünleştirici eğitim ortamlarına hazırbulunuşluğunu incelemek ve göçmenlerin eğitime yönelik Türkiye'de ve yurt dışında uygulanan model-ler ve eğitim paydaşlarının görüşlerine dayalı olarak göçmenlerin eğitiminde sürdürülebilir bütünleşik bir uyum modeli önerisi ortaya koymaktır. Göçmen öğrencilerin sosyal uyumları, bütünleşme ve bireylerin gelişim süreçlerinde ihtiyaç duydukları temel becerileri kazanabilmeleri için eğitim ve öğretime katılmalarını gerektirmektedir. Bu amacın belirlenmesinde, zorunlu ya da

gönüllü olarak gerçekleştirilen göçlerin sonucunun eğitim çağındaki çok sayıda çocuğu etkiliyor olması belirleyici olmuştur. Tespitlere göre öğrenim çağındaki göçer maruz kalan ya da göç sonrası Türkiye’de dünyaya gelen ve öğrenim çağına giren çocukların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye’de göçmenlerin eğitimi konusunda önemli adımlar atılmış ve özellikle eğitime erişim konusunda önemli mesafeler alınmıştır. Ancak olağanüstü dönemlere özgü kararlar ve uygulamalar istenilen ve beklenen katkıyı sağlayamamıştır. Bu nedenle göçmen eğitiminde kalıcı ve sürdürülebilir düzenlemelere ve etkili modellere ihtiyaç duyulmaktadır.

Kitlesel göçlere maruz kalan ve her geçen gün daha fazla göçmen öğrencinin eğitim çağına girdiği Türkiye’de göçmen eğitimi konusundaki araştırma ihtiyacı artmaktadır. Göçmen öğrencilerin eğitime yönelik araştırmaların uygulamaya yönelik model geliştirme şeklinde yürütülmesi bir başka gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki tespitler ve açıklamalar ışığında göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği giderek önem kazanmaktadır.

Bu araştırma, göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında, süreç temelli bütünleştirici bir model önerisi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Geliştirilen modelin, alanyazına katkı sağlamasının yanında, uygulayıcılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Söz konusu model, bütünleştirici ortam sağlayan okullardaki öğrenci ve öğretmenlerin davranışlarına yönelik olumlu okul iklimini destekleyebilir.

Yukarıdaki kuramsal açıklamalar ışığında araştırmanın problemi, “Göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında süreç temelli bütünsel uyum modeli nasıl olmalıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın probleminden yola çıkılarak aşağıda ifade edilen alt problemlere yanıt aranmıştır:

- 1.Göçmen öğrencilerin eğitimine yönelik Türkiye'deki yasal düzenlemeler ve uygulamalar nelerdir?
- 2.Göçmen eğitiminin sürdürülebilirliğine yönelik Türkiye'de ve yurt dışında uygulanan modeller nelerdir?
- 3.Göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında süreç temelli bütünleşik bir uyum modeli önerilebilir mi?

2. Yöntem

Göçmen öğrencilerin eğitiminde sürdürülebilir bütünleşik bir uyum modeli önerisi ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmanın yöntem bölümünden bu kısımda bahsedilmektedir. Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve veri analizi, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği ve araştırmanın etik izinleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Araştırma için karar verilen araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, araştırma için veri toplama süreci ve veri analizi, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini içeren bilgiler ayrı başlıklar altında açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma kapsamında, göçmen eğitimini ilgilendiren yasal düzenlemeler, eğitim politikaları ve Kırşehir il merkezinde göçmen öğrencilerin yoğun olduğu ortaokullarda yaşanan deneyimler ile göçmen ve yerli öğrencilerin birlikte eğitim aldığı okullarda bu öğrencilere öğretim yapan öğretmenler ve okul yöneticilerinin konuya yönelik algıları ele alınmıştır. Bu araştırma da nitel araştırmaların, veri toplamada detaylara inmenin yanı sıra incelenen konunun farklı açılardan analiz edilebilmesine de imkân sağlaması (Patton, 2002) sebebiyle nitel araştırma yaklaşımı ile ortaya konulmuştur. Göçmen eğitimine yönelik yapılan yasal düzenlemeler ve eğitim politikalarını belirlemek amacıyla nitel araştırma analizi tekniği olarak doküman incelemesinden

yararlanılmıştır. Ayrıca göçmen ve yerli öğrencilerin aynı okullarda eğitim alması ile aralarındaki etkileşimin incelenmesi aynı zamanda bu etkileşimin eğitim paydaşlarının yaklaşımlarının analizine bağlı olarak göçmenlerin eğitimi sürecinde sürdürülebilir bütünlük bir uyum modeli tespit etmek amacıyla bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden gömülü teori yaklaşımı ile yapılandırılmıştır.

2. 2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, nitel araştırmalarda yaygın olarak tercih edilen örnekleme yöntemlerinden temsil edilebilirliği veya karşılaştırılabilirliği sağlayıcı yönüyle amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Baki ve Gökçek (2012) tarafından amaçlı örnekleme, araştırma sorularının yanıtlanması ile ilgili belirli hedeflere dayalı olarak varlıkları (yani bireyler, birey grupları, kurumlar) seçme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırma için amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin tercih edilme sebebi ise mümkün olan en yüksek çeşitliliğe sahip bir örneklem ile çalışılan probleme dâhil olabilecek insanların çeşitliliğini mümkün olduğunca yansıtabilmektir (Baltacı, 2018). Araştırmanın çalışma grubu, 2021-2022 eğitim öğretim yılında; Kırşehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü istatistik verilerine göre Kırşehir ilinde kayıtlı göçmen öğrencisi bulunan ortaokul yöneticileri, bu okullarda görev yapan öğretmenler ve öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma grubunda dört farklı katılımcı grubu olduğundan maksimum çeşitlilik sağlamak amacıyla her bir katılımcı grubunda hem kadın hem erkek katılımcı bulunmasına ve öğrenci gruplarında ortaokul düzeyinde farklı sınıf seviyelerinde öğrenci bulunmasına dikkat edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formları ve dokümanlardan faydalanılmıştır. Bu araştırmanın verileri toplanırken doküman olarak T.C. Anayasası, Mülteci/Sığınmacı ve Göçmenlere yönelik kanunlar, 1951 Cenevre Sözleşmesi, Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istatistik raporları, uluslararası düzenlenen göç ve mülteci antlaşmaları, OECD raporları, yönetmelikler ve genelgeler incelemeye alınmıştır. Buna ek olarak göçmen eğitimi ile ilgili basılı kitap ve makaleler incelenmiş, alan yazındaki güvenilir veriler taranmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu temsil eden öğretmenler, okul yöneticileri, göçmen öğrenciler ve yerli öğrencilere açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Ayrıca yapılan görüşmelerde ayrıntılı cevapların alınabilmesi için sonda niteliğinde yönlendirici sorular da kullanılmıştır. Görüşmelere katılmaya gönüllü katılımcılardan verilen bilgilendirme ve katılım rıza formunu doldurmaları istenmiştir. Katılımcılara araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu açıklanarak görüşmenin herhangi bir aşamasında çekilebilecekleri bilgisi verilmiştir.

Araştırma sürecinde görüşmeler yüz yüze olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte katılımcılar ile yapılan her bir görüşmenin ses kaydı alınmış ve çözümleme yapılarak MAXQDA 2020 nitel analiz programına metin aktarımı yapılmıştır. Gömülü teorinin bir gereği olarak veri doygunluğuna ulaşılması amacıyla görüşmeler iki aşamada tamamlanmıştır. Birinci aşamada dört okul yöneticisi, on öğretmen, sekiz göçmen ve altı yerli öğrenci görüşmeye katılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve daha fazla görüşme yapılması ihtiyacı saptanmıştır. İkinci aşamada görüşmelere iki okul yöneticisi, dört göçmen ve iki yerli öğrenci daha eklenmiş ve sonuç olarak toplamda altı okul yöneticisi, on öğretmen, on iki göçmen ve sekiz yerli öğrenci ile görüşmeler tamamlanmıştır. Bütün verileri toplama süreci

tamamlandığında veriler, tematik olarak düzenlenmiş ve uygun kodlanmalar yapılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan temalar ve kodlar bir alan uzmanı ile tekrar görüşülerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2.4. Veri Analizi

Görüşme kayıtlarının çözümlemesi için araştırma verilerinin analizinde MAXQDA 2020 nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Veri analizinde öncelikle metin aktarımı yapılırken gömülü teorisinin gerektirdiği sistematığe uygun aşamalar izlenmiştir. Gömülü teori veri analizi uygulama aşamaları şu şekilde sıralanmıştır (Ilgar ve Ilgar, 2013):

1. Görüşme Verilerinin Toplanması
2. Kavramların Kodlanması
3. İhtiyaç Olduğunda Veri Toplamaya Devam Edilmesi
4. Açık Kodlamanın Yapılması
5. Verilerin Kategorilere Göre Ayrılması
6. Eksansel Kodlama Yapılması
7. Kategoriler Arası İlişkinin Belirlenmesi
8. Kavramsal Kategorilerin Düzenlenmesi (Temaların Belirlenmesi)
9. Seçici Kodlama Yapılması
10. Çekirdek Kategoriyi Oluşturma
11. Teori Oluşturma

Araştırmanın görüşmelerinin veri analizi verilen aşamalar ile yapıldıktan sonra elde edilen veriler düzenlenerek daha anlaşılır hale getirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguları desteklemek amacıyla göçmen eğitimine yönelik yasal düzenlemeler ve uygulamalara ilişkin belgeler ve dokümanlar toplanmış ve bu veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

2.5. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırma için seçilen nitel araştırmanın etkililiği için temel kriterlerden biri, toplanan verilerin ve araştırmacıların sonuçlara ulaşma aşamalarının ayrıntılı bir tanımının yapılmasıdır. Bu detaylandırma aşamasındaki bilgilere bu bölümde yer verilmiştir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla kullanılan görüşme formlarının geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak amacıyla beş aşamalı bir yol izlenmiştir:

Veri Toplama Öncesi Geçerlik Çalışması: İlk olarak araştırmanın genel amacına uygun görüşme formları kullanılmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra hazırlanan görüşme formlarının geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak amacıyla uzman desteğine başvurulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorular uygulama öncesi bir ölçme uzmanı, bir özel eğitim uzmanı ve bir dil uzmanı ile gözden geçirilmiş ve uzman önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Veri Analizi Öncesi Geçerlik Çalışması: Araştırma için yöneticiler, öğretmenler ve öğrencilerden toplamda 8 saat 50 dakika 45 saniye süreli ses kaydı ile bir veri seti elde edilmiştir. Güvenirlik çalışması yapmak amacıyla rastgele seçilen dört görüşmenin ses kayıtları araştırmacı ve eğitim programları bölümünde görev yapan bir öğretim üyesi tarafından dinlenerek yazılı dökümler doğrulandıktan sonra toplanan verilerin analizi aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada %100 oranında bir güvenirlilik elde edilmiştir.

İç Güvenirlik Çalışması: Verileri toplama, analizleri yapma, sonuçlara ulaşma sürecinde araştırmacı ve uzman arasındaki uzlaşma ile iç güvenirlilik sağlanmıştır. Öte yandan araştırmanın iç geçerliliğine yönelik olarak katılımcıların motive edilmesi sağlanmıştır. Bu amaçla araştırma ortamında katılımcılar ile uzun süreli etkileşim kurulmuş ve katılımcıların samimi yanıtlar vermesi sağlanmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde detaylı ve kapsamlı veriler toplanmış, bu veriler uzman değerlendirmesine sunulmuş ve katılımcı-

lardan doğrulama alınmıştır. Çalışmanın iç geçerliliğini güçlendirmek adına uzman görüşlerinden yararlanılmış, bulguların uyumlu ve anlamlı bir bütün oluşturmasına dikkat edilmiştir. Verilerin kuramsal yapıya uygunluğu gözden geçirilmiş ve elde edilen sonuçların doğruluğu sorgulanmıştır.

Dış Güvenirlik Çalışması: Araştırmanın dış güvenirliliğini sağlamak amacıyla, yöntemi ve veri toplama süreci net ve ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Ham veriler, diğer araştırmacılar tarafından incelenebilir şekilde muhafaza edilmiştir. Bir araştırmada farklı zamanlarda gerçekleştirilen ölçümlerin benzer sonuçlar vermesi güvenirliliği artırması sebebiyle araştırmacı ilk açık kodlamaları tamamladıktan bir süre sonra aynı metinlerde tekrar açık kodlama yapmış ve benzer sonuçlara ulaşmıştır. Araştırmanın dış geçerliliğini desteklemek amacıyla, süreçler ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış ve amaçlı bir örneklem tercih edilmiştir. Çalışma grubunun özellikleri kapsamlı olarak belirtilmiş; katılımcılara görüşme ortamı ve süreleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma grubu, okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrencileri kapsayacak şekilde çeşitlendirilmiş ve olası genellemelere olanak tanıyacak detaylı açıklamalar sunulmuştur.

Kapsam Geçerliği: Kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla, üç öğretmenle gerçekleştirilen pilot çalışmada katılımcıların görüşleri alınmıştır. Bu süreçte, katılımcılar soruların yeterli, açık ve anlaşılır olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, veri toplama sürecindeki görüşmeler sırasında katılımcılara yeterli zaman tanınmıştır. Katılımcılar sorunun kapsamı dışına çıktığında ya da ifadeler net olmadığında, açıklayıcı yanıtlar gerektiren ek sorular yöneltilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız şekilde kodlanmıştır.

Uygulama sonrasında elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan kodlar, kategoriler ve temalar temelinde, "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" konuları ele alınarak tartışılmıştır. Araştırmanın veri analizi aşamasında bütün araştırma sorularının cevaplarının analizinde 73 tema, 205 kategori ve

1610 kod elde edilmiştir. Yanıtların ortak kod, kategori ve temalar altında toplanmasına karar verilmiş ve katılımcıların kodlama güvenilirliği %95 oranında sağlanmıştır. Araştırmacı ile uzman arasında belirlenen kodlar, kategoriler ve temalar araştırma açısından güvenilir olarak değerlendirilmiştir.

2.6. Etik

Araştırmada saha verilerini toplayabilmek amacıyla Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan Etik Kurul Onayı alınmıştır. Etik kurul başvurusu, 15 Nisan 2021 tarihindeki toplantıda değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Etik izninin alınmasından sonra Kırşehir Milli Eğitim Müdürlüğüne araştırma izni için başvuru yapılmış; 29 Eylül 2021 tarihinde Kırşehir Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni alınmıştır. İzin yazısı İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından il genelindeki okul müdürlüklerine resmi yazı ile bildirilmiştir. Üst yazı ile araştırma izninin okul müdürlüklerine gönderilmiş olması görüşmelerin yapılması ve veri toplanması konusunda araştırmacıya kolaylık sağlamıştır. Araştırma için gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama süreci başlamıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde; göçmen eğitime yönelik yasal düzenlemeler ve uygulamalardan elde edilen bulgular, göçmen eğitiminin sürdürülebilirliğine yönelik Türkiye'de ve yurt dışında uygulanan modellere yönelik bulgular, katılımcı görüşlerine yönelik bulgular ve göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında süreç temelli bütünleşik uyum modeli önerisine ait bulgulara yer verilmiştir. Bununla birlikte göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili Türkiye'deki yasal düzenlemeler düzenlemenin adı, tarihi ve düzenlemenin getirdiği yenilik bu bölümde açıklanmıştır. Ek olarak söz konusu bulgulardan elde edilen veriler ile bir model önerisi geliştirme sürecine ilişkin süreç, alt süreç, bütünleştirici uyum faaliyetleri ve değerlendirme kısmına bu bölümde yer verilmiştir.

3.1. Göçmen Eğitime Yönelik Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalara İlişkin Bulgular

Türkiye’de eğitim hakkı, ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile güvence altına alınmıştır. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara Dair Uluslararası Sözleşme ve Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası belgeler, eğitim hakkının teminatını oluşturmaktadır. Türkiye’deki göçmen öğrencilere yönelik eğitim hizmeti, Suriye iç savaşı ve göç dalgası öncesinde, 2010/48 sayılı Yabancılar Genelgesi kapsamında yürütülüyordu. Bu genelgede, Türk vatandaşlarının kayıtlı olduğu okullara başvurmak isteyen göçmen çocuklarının önünde herhangi bir hukuki engel olmadığı belirtilmişti. Ancak, 2011 yılından itibaren çok sayıda Suriyelinin ülkemize düzensiz şekilde giriş yapması ve geçici barınma yoluyla yeni bir statü kazanmaları nedeniyle, söz konusu genelge ihtiyaçları karşılayamamış ve 2014/21 numaralı Yabancılar Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi yayımlanmıştır. Genelge ile eğitime erişim, kayıt/kabul, belge düzenleme ve diğer hususlara ilişkin işlemler yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye için 2011 sonrası göç hareketleri bir dönüm noktası olmuş ve göç ile gelen okul çağındaki çocukların önemli bir kısmı göz önüne alındığında, bazı yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Öncesinde geçici görüldükleri için herhangi bir çalışma yapılmamış fakat 2013 yılından itibaren Suriye’deki belirsizlik ve okul çağında bir milyona yaklaşan büyük bir kitlenin bulunması, Türk devletini eğitim alanında kapsamlı önlemler almayı zorlamıştır. 2011 yılı sonrasındaki yasal düzenlemeler ve uygulamalar Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. *Göçmen Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler.*

Düzenlemenin Adı	Tarihi	Düzenlemenin Getirdiği Yenilik
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	11 Nisan 2013	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurulması
Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler Genelgesi	26 Nisan 2013	Göçmen öğrencilere eğitim verilebilecek uygun ortamların tespit edilmesi ve temin edilmesi
Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri	26 Eylül 2013	Öğretmen istihdamı, ders programı, öğrenci kaydı ve Türkçe eğitimlerinin verilmesi
Geçici Koruma Yönetmeliği	22 Ekim 2013	Göçmenlere diploma karşılığı bir denklik belgesi verilmesi
Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi	23 Eylül 2014	Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve YÖBİS sisteminin kurulması
Geçici Koruma Yönetmeliği	22 Ekim 2014	Okul öncesi eğitim hizmeti verilmesi
Kapsayıcı Eğitim Modeli Uygulaması	2016- 2017 eğitim- öğretim	Türkçe öğretmenin yanı sıra, ayrımcılığı engellemek ve öğrencilerin farklılıklarını dikkate alarak eğitim sunulması

Göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili Türkiye’de kanun, genelge ve yönetmelik şeklinde farklı türde ve konularda yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yasal düzenlemeler göçmen öğrencilerin eğitimi haklarında iyileştirmeler içermektedir. Göçmen öğrencilerin eğitimi için yapılan yasal düzenlemeler yeni kurum ve kuruluşların oluşumunda etkili olmuştur.

3.2. Göçmen Eğitiminin Sürdürülebilirliğine Yönelik Türkiye’de ve Yurt Dışında Uygulanan Modellere İlişkin Bulgular

Alanyazın tarandığında; yabancı ülkelerde göçmen eğitiminin sürdürülebilirliğine yönelik çeşitli tanımlamalar, uyum programları, öğretim yaklaşımları vb. çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de ise göçmen öğrencilerin eğitimlerine yönelik çeşitli düzenleme ve uygulamalar yapılmasına karşın sürdürülebilirlik bağlamında tanımlanmış/geliştirilmiş özgün bir model bulunamamıştır. Şimşek ve diğerlerine (2017) göre Türkiye’de göçmen öğrencilerin eğitiminde ayrıştırıcı yaklaşımlara dayanan dört farklı uygulama söz konusu olmuştur. Bunlar; yabancı eğitim, izole okul, izole sınıf ve izole öğrenci uygulamasıdır.

Türkiye’de göçmen eğitimi konusunda son yıllarda yapılan araştırmalar daha çok uyum üzerine yoğunlaşmıştır. Sakız (2016), okul yöneticilerinin, göçmen çocukların ayrılmış sınıflarda eğitim almalarını teşvik ettiklerini ve kendi okullarında eğitime yönelik olumsuz görüşlere sahip olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte bütünleştirici bir okul kültürü oluşturmak, Türkiye’de sayıları hızla artan göçmen çocuklar için iyi bir eğitim fırsatı olacağı gibi okullarda olumlu tutum ve düşüncüyü besleyecektir. Ayrıca okuldaki paydaşların, özellikle göç eden ailelerin görüşlerinin alınması ve okul uygulamalarına dâhil edilmesini çocukların okula uyumunu hızlandıracaktır.

Şimşek, Kurt ve Kula (2017), ‘Okul Temelli Uyum Modeli’ önerisinde ekolojik sistem yaklaşımının göçmen eğitiminde uyum konusu için iyi bir model olacağını savunmaktadır. Araştırmacılar, ekolojik yaklaşımın, uyum

sürecinde gözlemlenen davranışsal sonuçları etkileyebilecek çevresel faktörleri tanımlamada son derece etkili olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca, öğrencinin okul başarısını kapsayan akademik uyum, okulda ve çevresindeki bireylerle kurduğu ilişkileri içeren sosyal uyum ve okulda ve toplumda kurallara uyma davranışlarını içeren davranışsal uyum alanlarında okul temelli uyum programının etkili olacağı öngörülmüştür. Bir başka model önerisi daha çok öğrenci uyumunu kolaylaştıran eğitim programlarına odaklanmaktadır. Şimşek ve Kula (2018) tarafından sunulan ‘Eğitsel Uyum Modeli’, okullarda çok kültürlü yapıları destekleyerek kültürler arası etkileşimi sağlamayı ve ortak kültürlerin olumlu yönlerini vurgulamayı önermektedir. Model, 2011 sonrasındaki politikaları üç farklı dönemde incelemiştir. Bunlar; belirsizlik süreci (2011-2013), arayış süreci (2013-2015) ve planlı uyumlaştırma süreci (2015-...) olarak sıralanabilir.

Çöplü (2019), lisansüstü çalışması kapsamında ‘Ekolojik Temelli Okul Uyum Programı’ geliştirmiştir. Söz konusu model, göçmen öğrencilerin uyumunun sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamıştır. Araştırmacı, uyum programı için göçmen öğrencilerin uyum sürecine dair karşılaştıkları sorunları belirlemiş, paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda beklentilerini ve ihtiyaçlarını saptamış ve buna dayanarak göçmen öğrencilerin okul uyumunu kolaylaştıracak ekolojik temelli bir taslak uyum planı oluşturmuştur. Günümüzde bütünleştirme kavramı daha çok kullanılmaya başlamıştır. Millî Eğitim Bakanlığı UNICEF iş birliğinde Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Öğrenim Gören Öğrencilere Yönelik “Öğretmen Kılavuzu” hazırlık çalışmalarını devam ettirmektedir.

Türkiye’de göçmen eğitimi konusunda sınırlı sayıda uyum modeli önerisi olmasına karşın yurtdışında çok sayıda farklı model önerileri ve uygulamaları bulunmaktadır. Göçmen eğitimi konusunda tartışmalı bir geçmişe sahip olan ABD’de şimdilerde göçmen öğrencilerin topluma entegrasyonunu sosyal ve akademik olarak destekleyen yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Göçmen

kökenli öğrencilerin diğer öğrenciler tarafından gölgede bırakılmasını engellemek ve göçmen kökenli öğrencilerin kapsamlı gelişimi için yönergeler oluşturulmuştur. İngiltere’de, göçmen eğitim politikasının bir ilkesi olarak çeşitli ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmektedir. Kaynaştırma eğitim politikası modeli, bireylerin eğitime eşit katılım hakkına saygı göstermesini esas almaktadır.

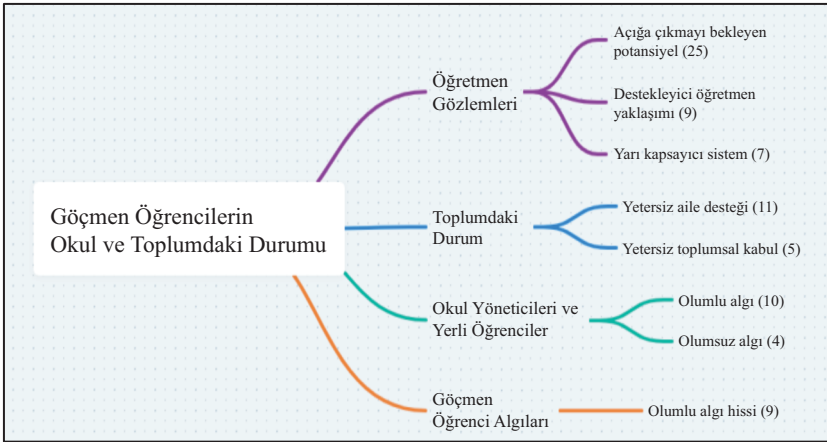
McAndrew (2009) ve Whitaker (2010) tarafından yapılan çalışmalar, ABD, İngiltere, Kanada ve Belçika’daki göçmen çocukların dört farklı dil öğretim modelinden faydalandığını ortaya koymuştur. Bu model, daldırma, takım öğretimi, kapalı sınıflar ve iki dilli eğitim yöntemlerini kapsamaktadır. Avrupa Komisyonu’nun raporuna göre Avrupa’da kullanılan modeller beş başlık altında sınıflandırılabilir (European Commission 2013):

1. Kapsamlı Destek Modeli
2. Sistematiik Olmayan Destek Modeli
3. Telafi Edici Destek Modeli
4. Entegrasyon Modeli
5. Merkezi Giriş Destek Modeli

3.3. Katılımcı Görüşlerine İlişkin Bulgular

Göçmen öğrencilerin kapsayıcı eğitim bağlamında eğitime katılımlarını ve mevcut durumlarını belirlemek amacıyla paydaş görüşleri alınmıştır. Görüşmelere okul yöneticileri, öğretmenler, yerli öğrenciler ve göçmen öğrenciler katılmıştır. Göçmen öğrencilerin okuldaki durumlarına ilişkin olarak katılımcı görüşleri analiz edildiğinde öğretmenler bu öğrencilerin potansiyellerini ortaya çıkarma konusunda önemli bir fırsata sahip olduklarını ve öğretmenlerin destekleyici bir yaklaşım sergilediklerini belirterek sistemin yarı kapsayıcı bir yapı sunduğuna işaret etmişlerdir. Öğretmenler göçmen öğrencilerin toplumdaki durumlarına ilişkin olarak yetersiz aile desteği ve toplum-

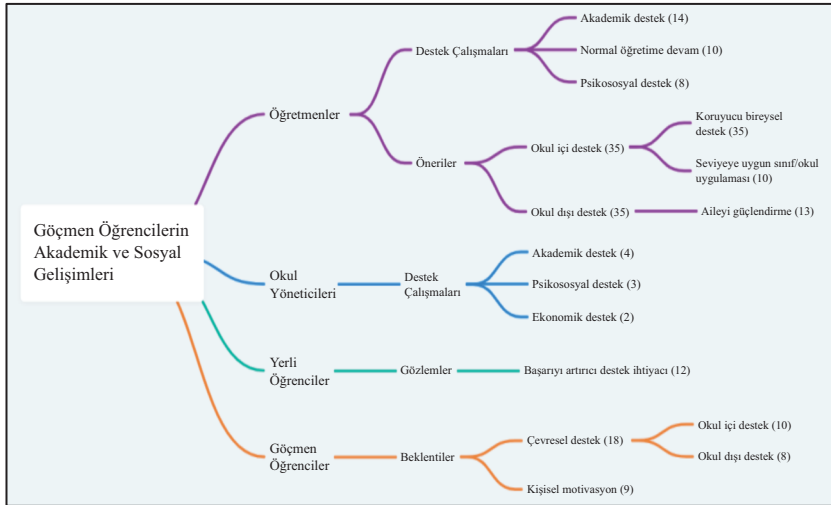
sal kabul eksikliği gibi zorluklarla karşı karşıya kaldığını vurgulamışlardır. Okul yöneticileri ve yerli öğrenciler, göçmen öğrencilerin okul ve toplumdaki durumlarına ilişkin olarak genellikle olumlu ifadeler kullanırken, az da olsa olumsuz değerlendirmeler yapmışlardır. Göçmen öğrencilerin büyük bir kısmı eğitim paydaşlarının kendilerine yönelik olumlu bir algıya sahip olduğunu hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgular, göçmen öğrencilerin akademik ve toplumsal uyum süreçlerinde farklı paydaşların olumlu ve olumsuz gözlemlerini ortaya koymaktadır. Görüşme bulgularına ilişkin şekil aşağıda verilmiştir.

Şekil 1. Göçmen Öğrencilerin Okul ve Toplumdaki Durumu.

Göçmen öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini desteklemeye ilişkin katılımcı görüşlerinin analizi sonucunda önemli bulgular elde edilmiştir. Buna göre öğretmenler ve okul yöneticileri göçmenlere yönelik çeşitli destek çalışmaları gerçekleştirmektedir. Öğretmenler, göçmen öğrencilere akademik, psikososyal ve normal öğretim süreçlerinde destek sağlarken, okul yöneticileri bu çalışmalara akademik, psikososyal ve ekonomik destek boyutlarını eklemektedir. Göçmen öğrencilerin başarısını artırmaya yönelik önerilerde okul içi desteklerin, bireysel koruyucu destek ve seviyeye uygun uygulamalar ile; okul dışı desteklerin ise ailelerin güçlendirilmesiyle sağlanabile-

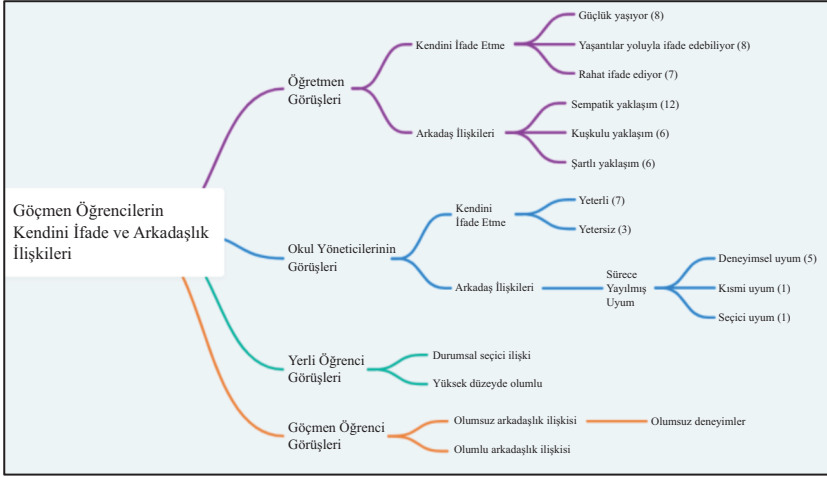
ceği ifade edilmiştir. Göçmen öğrenciler ise ders başarılarını artırmak için çevresel destek ve kişisel motivasyonun önemli olduğunu vurgulamış, destek beklentilerini okul içi ve dışı boyutlarda tanımlamışlardır. Yerli öğrenciler ise göçmen öğrencilerin başarılarını artırmak için genel olarak daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, göçmen öğrencilerin akademik ve sosyal uyum süreçlerinde çok boyutlu destek mekanizmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Görüşme bulgularına ilişkin şekil aşağıda verilmiştir.

Şekil 2. Göçmen Öğrencilerin Akademik ve Sosyal Gelişimleri.

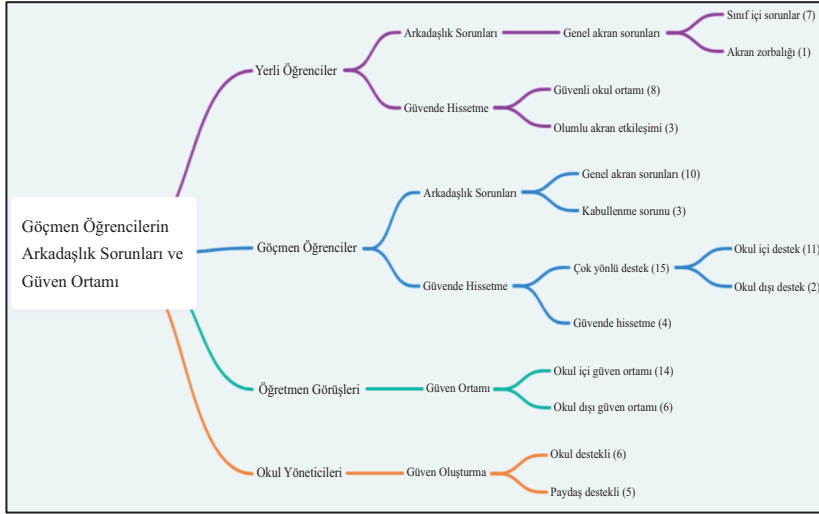
Göçmen öğrencilerin kendini ifade etme becerileri ve arkadaşlık ilişkilerini sorgulamaya yönelik görüşmelerden elde edilen bulgular genel olarak ifade becerisi, arkadaş ilişkileri ve uyum temaları çerçevesinde toplanmıştır. Öğretmenler, göçmen öğrencilerin kendini ifade etme düzeylerini ve arkadaş ilişkilerindeki yaklaşımları değerlendirmiş; okul yöneticileri ise ifade etme becerisi ve arkadaşlık ilişkilerindeki uyum sürecine odaklanmıştır. Yerli öğrenciler, sınıf arkadaşlarıyla ilişkilerini değerlendirirken; göçmen öğrenciler, olumlu ve olumsuz arkadaşlık deneyimlerine vurgu yapmıştır. Görüşme bulgularına ilişkin şekil aşağıda verilmiştir.

*Göçmen Eğitiminde Sürdürülebilirlik:
Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli*

Şekil 3. Göçmen Öğrencilerin Kendini İfade ve Arkadaşlık İlişkileri.

Göçmen öğrencilerin arkadaşlarıyla ne tür sorunlar yaşadığına ve ne tür önlemler alınması gerektiğine dair katılımcı görüşleri analiz edildiğinde; yerli ve göçmen öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar, güven ortamı algıları ve destek ihtiyaçları üzerinde durulduğu görülmüştür. Buna göre yerli öğrenciler, arkadaşlık sorunlarını genel akran sorunları ve sınıf içi problemler olarak dile getirirken; göçmen öğrenciler, arkadaşlık ilişkilerindeki genel akran sorunları ve kabullenme eksikliğine vurgu yapmıştır. Güvende hissetme ile ilgili olarak öğretmenler ve okul yöneticileri, okul içi ve dışı güven ortamının önemine işaret etmiş; göçmen öğrenciler ise çok yönlü destek ve güvende hissetme beklentilerini dile getirmiştir. Yerli öğrenciler ise güvenli okul ortamı ve olumlu akran etkileşimlerini ön plana çıkarmıştır. Görüşme bulgularına ilişkin şekil aşağıda verilmiştir.

Şekil 4. Göçmen Öğrencilerin Arkadaşlık Sorunları ve Güven Ortamı.

3.4. Göçmen Eğitiminin Sürdürülebilirliği Bağlamında Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli Önerisine İlişkin Bulgular

Bu araştırma kapsamında göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında süreç temelli uyum modeli önerisinde bulunulmuştur. Söz konusu model oluşturulurken kapsayıcı eğitim uygulamalarının sürekliliğini sağlamaya dönük sistematik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu model ile yerli ve göçmen öğrenciler arasında yaşanan sorunları en aza indirmek, göçmen öğrencilerin eğitim sistemine uyumunu kolaylaştırmak, akademik başarılarının artmasını sağlamak ve sosyal becerilerini geliştirmek hedeflenmiştir.

Modelin oluşturulmasında, alanyazındaki öneri ve yaklaşımlar ile paydaş görüşmelerine dayalı ihtiyaç analizi sonuçları belirleyici olmuştur. Bununla birlikte modelin oluşturulmasında göçmen eğitimi kapsamında gerekli unsurlar, uygulamada ihmal edilen boyutlar, yasal düzenlemelerdeki uygulama eksikleri ve paydaşların önerileri dikkate alınmıştır.

*Göçmen Eğitiminde Sürdürülebilirlik:
Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli*

Model, göçmen eğitiminde sürdürülebilirlik için dört önemli süreç öngörmektedir. Bunlar; kabul süreci, akademik gelişim süreci, sosyal beceri gelişim süreci ve uyum destek süreci şeklindedir. Ayrıca bu süreçlere bağlı 34 alt süreç belirlenmiştir. Alt süreçleri destekleyici bütünleştirici uyum faaliyetleri belirlenmiş, her bir alt sürecin değerlendirmesine yönelik öneriler yapılmıştır. Göçmen Eğitiminin Sürdürülebilirliği Bağlamında Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeline ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Göçmen Eğitiminin Sürdürülebilirliği Bağlamında Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli.

Süreç	Alt Süreç	Bütünleştirici Uyum Faaliyetleri	Değerlendirme
KABUL SÜRECİ	Eğitime Erişimin Kolaylaştırılması	Göçmen öğrenci velileri ile iletişim halinde olmak Göçmen öğrencilerin ailelerine yönelik etkinlikler düzenlemek	Velî Görüşme Toplantı Raporları Etkinlik Raporu
	Okula Kabul/Oryantasyon Sürecinin Yönetimi	Ayrımcılık konusunda öğrencilere yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapmak Arkadaş edinme ve tanışma etkinlikleri düzenlemek Okula adiyet geliştirici çalışmalar yapmak	Anket Gözlem Anket
	Erkin Katılımın Sağlanması	Başarılı göçmen öğrenciler için takdir/ödüllendirme ortamı oluşturmak Tamamlayıcı bireysel ödevler vermek Çalışacağı konuyu seçme hakkı tanımak	Başarı/Katılım Belgesi Öğrenci Ürün Dosyası Derecelendirme Ölçeği
	BAŞARIYI TEŞVİK ETME	Göçmen öğrencilerin başaracakları görev ve ödevler vermek Okulumu eğitsel deneyim çalışmaları yapmak Başarıyı artırıcı motivasyon çalışmaları yapmak Ders dışı çalışma programı hazırlamak Öğrenme eksikliğini giderici destek çalışmaları yürütmek Tüm öğrencilerin katıldığı grup çalışmaları düzenlemek	Öğrenci Ürün Dosyası Görüşme Öğrenci Değerlendirme Formu Öğrenci Değerlendirme Formu Başarı İzleme Testi Gözlem
AKADEMİK GELİŞİM SÜRECİ	Yetenek Yönetimi	Mesleki yönlendirme/rehberlik çalışmaları yapmak Tarama çalışmaları yaparak göçmen öğrencilerin yeteneklerini keşfetmek	Anket Anket
	Ekileşim Yönetimi	Sosyal beceriyi geliştirici etkinliklere (kültürel, sanatsal, sportif vb.) katımlı teşvik etmek Sosyal etkileşimi sağlayıcı sınıf içi/dışı uygulamalar yapmak Kültürel tanıtım etkinliği düzenlemek	Başarı /Katılım Belgesi Gözlem Performansa Dayalı Değerlendirme
	Öz-Kontrol	Ulaşılabilir başarı hedefi koymak Dikkat ve odaklanma çalışmaları yapmak Belirli hedeflere yönelmek/yönelmek	Bireysel Değerlendirme Derecelendirme Ölçeği Görüşme
	İletişim Becerileri	Sözel olmayan iletişim becerilerini geliştirmek Dil becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler düzenlemek ve dil kurslarına yönlendirmek Sözel iletişim becerilerini geliştirmek	Öğrenci Değerlendirme Formu Başarı İzleme Testi Görüşme
SOSYAL BECERİ GELİŞİM SÜRECİ	Bilinçlendirme	Uyum sürecine yönelik bilinçlendirme etkinlikleri düzenlemek Uzman katılımlı ile seminer/konferans düzenlemek Göçmen öğrencilerin ailelerine yönelik etkinlikler düzenlemek	Etkinlik Raporu Başarı /Katılım Belgesi Başarı /Katılım Belgesi
	İzleme Değerlendirme	Uyum sürecine yönelik izleme değerlendirme çalışmaları yürütmek Etkinliklerinin sonunda öğrenci, öğretmen ve velilerin anket, görüşme vb. araçlar ile görüşlerini almak	Derecelendirme Ölçeği Anket
	Psikososyal Destek	Uyum sürecinde ihtiyaç duyulan psikososyal destek için rehberlik hizmeti sunmak Stres ve kaygı ile baş etme becerisi kazandırma etkinliği yapmak Okul psikolojik danışmanı ile küçük grup çalışmaları yapmak	Başarı /Katılım Belgesi Gözlem Öğrenci Değerlendirme Formu
	Okul İklimini Güçlendirme	Kabule dayalı olumlu sınıf iklimi oluşturmak	Gözlem
UYUM DESTEK SÜRECİ			

Göçmen eğitiminin sürdürülebilirliği bağlamında süreç temelli bütünleşik uyum modeli; süreç, alt süreç, bütünleştirici uyum faaliyetleri ve değerlendirme başlıklarını içermektedir. Modelin kabul süreci; eğitime erişimin kolaylaştırılması ve okula kabul/oryantasyon sürecinin yönetimi, akademik gelişim süreci; etkin katılımın sağlanması, başarıyı teşvik etme ve yetenek yönetimi, sosyal beceri gelişim süreci; etkileşim yönetimi, öz-kontrol ve iletişim becerileri, uyum destek süreci; bilinçlendirme, izleme değerlendirme, psikososyal destek ve okul iklimini güçlendirme alt süreçlerinden oluşmaktadır. Bu alt süreçlerin oluşmasında tabloda verildiği gibi bütünleştirici uyum faaliyetleri bulunmaktadır. Bu faaliyetlerin değerlendirilmesinde ise ilgili alana ait veli görüşme toplantı raporları, etkinlik raporları, anket, gözlem, başarı/katılım belgesi, öğrenci ürün dosyası, derecelendirme ölçeği, görüşme, öğrenci değerlendirme formu, başarı izleme testleri, performansa dayalı değerlendirme, bireysel değerlendirme, derecelendirme ölçeği gibi değerlendirme kriterleri önerilmektedir.

4. Tartışma

Bu araştırma, göçmen eğitiminin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik bir model geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda göçmenlerin eğitimine yönelik Türkiye'deki yasal düzenlemeler ve uygulamalardan yola çıkılarak göçmen eğitimi ile ilgili Türkiye'de ve yurtdışında önerilen/uygulanan modeller değerlendirilmiş, yapılan saha araştırması sonuçları değerlendirildiğinde Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli önerisi geliştirilmiştir.

Türkiye Eğitim Sisteminde son on yılda göçmen/yabancı uyruklu öğrenci sayısı dramatik artışlar göstermiştir. 2011 yılı öncesinde yaklaşık 8 bin olan öğrenci sayısı, 2011 yılı sonrasında hızlı bir artış ile eğitim sistemine bir anda yüzbinlerce öğrenci dâhil olmuştur. Bu sayı ilerleyen yıllarda artmaya devam etmiş ve 2020 yılına gelindiğinde ise yaklaşık bir milyon göçmen

öğrenci eğitim sistemine dâhil olmuştur. Bu artışlar Türkiye eğitim sistemini derinden etkilemiş ve önemli değişimlere yol açmış ve göçmen eğitimi için yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren ‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’, göçmen öğrencilerin eğitiminde güçlü bir yasal dayanak haline gelmiştir. Bu yasa ile göçmen çocukların eğitim ve öğretim hizmetlerinden faydalanmalarına engel olan sınırlamalar kaldırılmış; on sekiz yaşına kadar öğrenci ikamet izni olmadan ilkokul ve ortaokul düzeyindeki eğitim kurumlarında eğitim alma hakkı tanınmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı, 26 Nisan 2013 tarihinde Suriyeli göçmenlerin hangi ortamlarda eğitim alacağına yönelik ilk resmî belge niteliğindeki ‘Ülkemizde Misafir Edilen Suriyeli Vatandaşlara Yönelik Tedbirler Genelgesi’ni yayımlamıştır. Genelge, öğretmen alımı, müfredat, öğrenci kaydı ve Türkçe derslerinin yürütülmesi gibi konuları kapsamaktadır. Bu iki düzenleme ile göçmenlerin eğitim sorununa kurumsal çözüm üretme amaçlanmıştır (Emin,2016). MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 23 Eylül 2014 tarihli ‘Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri’ başlıklı bir genelge daha yayımlamıştır. Bu genelge ile Bakanlık bünyesinde bir komisyon kurulmuş ve göçmen eğitiminde planlı bir politika yürütülmeye başlanmıştır.

Sonrasında, 22 Ekim 2014’te yayımlanan ‘Geçici Koruma Yönetmeliği’ ile sayıca fazla olan Suriyeli göçmenlere geçici koruma statüsü tanınmış ve sağlık, eğitim, istihdam, sosyal yardımlar ve tercümanlık hizmetlerinden faydalanma imkânı sağlanmıştır. Yönetmeliğin 'Eğitim Hizmetleri' başlıklı maddesinde, göçmenlere diploma ve denklik belgelerinin verileceği belirtilmiş; bu düzenleme ile göçmen öğrencilerin eğitim sisteminden faydalanmalarını engelleyen bazı engeller kaldırılmıştır. Ardından, göçmen öğrencilerin eğitim hakkından yararlanma oranı yıllar içinde artış göstermiştir.

Göçmenlerin okullaşma sürecindeki önemli bir adım, Geçici Eğitim Merkezlerinin (GEM) kurulması olmuştur. 2014 yılında yayımlanan bir genelge ile kurulan GEM'lerin kurulma amacı, göçmenlere yönelik eğitim programlarının henüz mevcut olmaması, Türkçenin nasıl öğretilceğine dair materyallerin eksikliği ve okullardaki fiziksel imkânların yetersizliği olarak belirlenmiştir. Bu merkezlere Suriyeli öğretmenler atanmış ve Arapça müfredat uygulanmıştır. GEM'lerde Türkçe dersi yalnızca isteyen öğrencilere verilmiştir. GEM'lerin 2014 yılında kurulması, 2011 ile 2014 yılları arasında göçmenler için bir eğitim boşluğu oluşmasına yol açmıştır.

2014 yılında Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi çıkarılarak göçmen öğrencilerin GEM'ler dışında resmi okulların 1. 5. ve 9. sınıflarına kayıt yaptırmalarının önü açılmış, böylece 4 yıl içerisinde göçmen öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonu planlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin takip ve not işlemlerinin yapılabilmesi için Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS) kurulmuştur (Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi, 2014). Ayrıca bu genelge ile Türkçe dersi, öğretim programlarının bir parçası haline gelmiştir.

2016 yılında kalıcı bir çözüm arayışına girilmiş ve aşamalı olarak öğrencilerin örgün eğitime geçmesiyle birlikte 2020 yılında GEM'ler tamamen kapatılmıştır. Bu aşamalı geçiş sürecinin uyuma olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Uyuma olumlu etkisi olduğu düşünülen bir diğer uygulama 2016 yılında başlatılan PIKTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi) projesidir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre; yasal düzenlemeler genel olarak göçmenlerin eğitim süreçlerine katılımını artırmış ancak uyum konusunda yeterli olamamıştır. Uyum konusundaki sorunların çözümüne yönelik farklı görüşler ve çözüm önerileri sunulmuştur. Bunların başında okul temelli ilave dil desteği, izleme ve rehberlik mekanizmalarının işlevsel hale getirilmesi, etkileşim gibi öneriler yer almaktadır.

Modelin geliştirilmesini gerekli kılan önemli bir husus, göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerinden yeterince yararlanamamaları ve uyum konusunda sorun yaşamalarıdır. Göçmen Eğitiminin Sürdürülebilirliği Bağlamında Süreç Temelli Bütünleşik Uyum Modeli, dört ana süreçten ve bunlara bağlı alt süreçlerden oluşan sistematik bir yaklaşım önermektedir. Model, göçmen öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunu ve uyumunu desteklemeyi hedeflemektedir. Her süreç, bütünleştirici uyum faaliyetleri ve değerlendirme yöntemleriyle desteklenmiş, bu sayede göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak ve sosyal becerilerini geliştirmek amaçlanmıştır. Modelde; göçmen öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunu kolaylaştırmak için ailelerle iletişim kurmak, öğrenci aidiyetini artırıcı çalışmalar yapmak ve ayrımcılığı önleyici etkinlikler düzenlemek kabul sürecini; göçmen öğrencilerin akademik başarılarını teşvik etmek, onların başarılı olmalarını sağlayacak ödevler ve etkinlikler düzenlemek ve yetenek yönetimi yaparak mesleki yönlendirme çalışmaları yürütmek akademik gelişim sürecini; sosyal becerilerin gelişimini desteklemek, öğrenciler arasındaki etkileşimi artırmak ve öz kontrol ile iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler yapmak sosyal beceri gelişim sürecini; uyum sürecine yönelik bilinçlendirme etkinlikleri düzenlemek, psikososyal destek sağlamak ve okul iklimini güçlendirmek uyum destek sürecini oluşturmaktadır.

Göçmen öğrencilerin okul uyumları konusunda okul dışı süreçleri öne çıkaranlar olduğu gibi tamamen okul süreçlerine odaklanan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Koşar ve Aslan (2020), göçmen öğrencilerin okul uyumları için Türk Eğitim Sistemi'ne girmeden önce bir entegrasyon sürecine dahil edilmelerinin, savaş travması nedeniyle rehabilitasyon yardımı almalarının yararlı olabileceğine işaret etmişlerdir. Ayrıca bir Türk öğrencinin göçmen öğrencilere mentorluk yapmasının eğitimden verim alınmasını sağlayacağı ve başarının artmasında rol oynayacağı görüşündedir.

Okul temelli uyumu destekleyenler, genellikle çocukların uyum ve davranış sorunlarını tespit etmek, engellemek ve müdahale etmek için en uygun ortamların okullar olduğunu (Savi Çakar, 2017) ileri sürmektedirler. Bu anlayışa göre öğrenciler, genel toplumsal alanlara nispeten okul ortamında kendilerini daha rahat ifade edebilmektedirler. Dahası okulların entegrasyon açısından sunduğu birçok ilave destek bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi hayati önemde görülen dil desteğidir. Nitekim göçmen öğrenci sayısı fazla olan Avrupa ülkelerinde, göçmen çocukların sınıfa entegrasyonunu artırmak amacıyla ek dil desteği yaygın olarak kullanılmaktadır. Whitaker (2010), göçmen çocukların ev sahibi ülkenin dilini bilme seviyesinin, toplumsal entegrasyon sürecini kolaylaştırdığını; aksi durumda entegrasyonun zaman alabileceğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Karaca ve Demirbilek (2022) öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayalı çalışmasında Türkçeyi bilmemenin akademik başarıyı olumlu yönde etkilediğini rapor etmiştir.

Okul temelli uyum faktörlerinden bir tanesi öğretmenlerdir. Türkiye’de yapılan bir araştırmada, öğretmen ve Türk öğrencilerin anlayışlı ve ilgili olduğu, özgür ve rahat bir sınıf atmosferiyle karşılaşan göçmen öğrencilerin hızla uyum sağladığı belirlenmiştir (Delen ve Ercoşkun, 2019). Araştırmada elde edilen bir diğer sonuca göre dil ve iletişim problemi bulunan ve ara sınıflara kayıt yaptıran göçmen öğrencilerden hazırbulunuşluk düzeyi düşük olan ve Türk kültürüne yabancı olan öğrencilerin uyum problemi yaşadıkları gözlemlenmiştir; bu öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğretmen-öğrenci ilişkilerinin olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir.

Okul temelli uyum görüşünü savunan Sakız (2016), uyum açısından eğitim ortamlarına erişimi çok önemli bir aşama olarak değerlendirmiştir. Ancak bununla birlikte, sadece okul kaydının yeterli olmadığını, öğrencilerin bahsedilen ihtiyaçlarının bütünleştirici okul kültürü içerisinde karşılanmasının aynı oranda önemli olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca kendisi dil konusundan ziyade etkileşime odaklanmış ve okullarda göçmen çocuklarla birlikte

tüm çocukların olumlu eğitsel deneyimler geçirmesinin entegrasyon açısından daha etkili olacağını vurgulamıştır. Ayrıca okul yöneticilerinin genellikle göçmen çocukların ayrılmış ortamlarda eğitim almalarını desteklediği, yapısal eksikliklerin ve düşük toplumsal kabul oranlarının göçmen çocukların eğitimine yönelik olumsuz tutumları etkilediği ve kapsayıcı okul kültürlerinin oluşturulabilmesi için paydaşların psiko-sosyal ve yapısal açıdan desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Volante, L., Lara, C., Klinger, D.A. ve Giegel, M. (2020) tarafından Çok Boyutlu Destek Modeli önerisi geliştirilmiştir. Kanada eğitim sisteminde göçmen öğrencilerin entegrasyonunu ve başarısını kolaylaştırmayı amaçlayan model, göçmen öğrencilerin karşılaştığı sosyoekonomik zorluklara odaklanmakta, bakanlık ve okullar arasında daha fazla politika uyumu ve iş birliğini teşvik etmektedir. Söz konusu model altı boyut açısından eyaletler arasında ilginç farklılıkları ortaya koymaktadır. Sosyoekonomik zorluklarla mücadele eden göçmen öğrenciler için desteklerin politika çerçevelerinde daha belirgin hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Model kapsamında, göçmen öğrencilerin başarısını artırmak için altı tema üzerine odaklanan destekleyici politika çerçevesi önerilmiştir. Çok Boyutlu Destek Modelinin sağlamlığı, diğer araştırmacıların Kanada içinde ve dışında göçmen öğrenci entegrasyon çabalarını incelemek için kullanabilecekleri faydalı bir bakış açısı sunduğu ve politika yapıcılar ve okul liderlerinin önerilen destek modelini, hizmet içi profesyonel gelişim faaliyetlerini yönlendirmek için kullanabilecekleri belirtilmektedir. Önerilen modelin boyutları şunlardır; Dil Desteği, Akademik Destek, Veli Katılımı, Kültürler Arası Eğitim, Psikososyal Destek, Düşük Sosyoekonomik Engellerin Ele Alınması.

Bütün bu tartışmalar ışığında geliştirilen modelin, kapsayıcı eğitim uygulamalarının sürekliliğini sağlamak için sistematik bir yaklaşım oluştururken, göçmen öğrencilerin karşılaştığı sorunları en aza indirmesi ve onların eğitim sistemine uyumunu kolaylaştırması beklenmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye'nin güney ve doğusunda son yıllarda yaşanan iç savaşlar çevre ülkelerden Türkiye'ye göçü zorunlu kılmıştır. Bu sebeple Türkiye'de alışılmı-şın dışında artan nüfus okullarda öğrenci sayısında da artışı beraberinde getir-miştir. Misafir olarak görülen bu öğrenci potansiyeline eğitim vermek için bir süre sistem oluşturulmaya çalışılmış fakat süre uzadıkça kalıcı bir uygulamaya gereksinim duyulmuştur. Yıllar içerisinde dönem dönem geçici eğitim merkez-leri (GEM) sonrasında kademeli olarak eğitim sistemine dâhil etme çalışmaları yürütülmüştür. Bu süreçte göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarına odaklı eğitim haklarını yansıtan genelge, yönerge ve resmi yazışmalara yer verilmiştir. Göç-men öğrencilerin eğitim sistemine dâhil olmaları sürecinde kapsayıcı eğitim uygulamalarının sürekliliğini sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmada eğitim paydaşları görüşlerinden, ilgili dokümanların analizinden, öncesinde ve haliha-zırda yapılan yurt içi ve yurt dışı uygulamalardan elde edilen sonuçlar bulun-maktadır. Yurt içinde sınırlı sayıda göçmen öğrencilerin eğitimi için önerilen modeller yanında yurt dışında daha çok sayıda farklı model önerileri ve uygu-lamaları bulunmaktadır. Yurt dışında göçmen, mülteci, sığınmacı veya geçici koruma statüsündeki bireylerin eğitimlerine yönelik politikalar incelendiğinde; farklı bölgelerde farklı modellerin uygulandığı görülmektedir. Yurt dışında ise göçmen öğrencilerin eğitimi için uygulanan modellerde bazı desteklerin ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu modellerden dil desteğinin önemsendiği modeller: Daldırma, Hoş Geldin Sınıfları, Takım Öğretimi, Kapalı Sınıflar, İki Dilli Eğitim ve Kapsamlı Destek Modeli şeklindedir. Aynı zamanda okulların da kendi içinde göçmen çocukların ülkeye entegrasyonu ve eğitimi konusunda çeşitli uygulamaları söz konusudur.

Araştırmanın sonuçları genel olarak ele alındığında göçmen öğrencile-rin eğitiminde sürdürülebilirliğin sağlanması için süreç temelli bir bütünleşik uyum modeli uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Göçmen öğrencile-rin karşılaştığı sorunları en aza indirmeyi ve onların eğitim sistemine uyumu-

nu kolaylaştırmayı hedefleyen bu araştırma bağlamında bu model, somut ve ölçülebilir hedeflere odaklanmakta, göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerinden daha fazla yararlanmalarına karar vericilere ve araştırmacılara yönelik öneriler sunmaktadır.

Türkiye'deki göçmen öğrenciler için geliştirilecek eğitim politikalarında mevcut durum ve ihtiyaç analizi ön planda tutulmalıdır. Göçmen bir öğrenci bir eğitim kademesine yerleştirilmeden önce, Türkçe okuryazarlık seviyesini belirlemek amacıyla kapsamlı bir seviye tespit testi yapılmalı ve öğrencinin seviyesine uygun sınıflar oluşturulmalıdır. Alan uzmanlarının bu konudaki görüş, değerlendirme ve önerileri göz önünde bulundurulmalıdır. Göçmen öğrencilere yönelik eğitim programları hazırlanırken bu öğrencilerin gereksinimleri dikkate alınmalı ve öneriler göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretmenler, çok kültürlü eğitim ortamları hakkında sürekli olarak bilgilendirilmelidir. Savaş travması geçiren göçmen ailelere ve çocuklarına psikolojik destek sağlanmalıdır. Göçmen öğrenciler için barınma, giyim, ısınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlar karşılanarak, toplumun diğer bireyleriyle eşit koşullar sağlanmalıdır.

Göçmen ailelerde çocuk işçiliği sona erdirilmeli, göçmen ailelerin çocukları denetlenmeli ve ailelerine maddi destek sağlanmalıdır. Hizmet öncesi öğretmen eğitimi için öğretmen adaylarına çok kültürlülük bilinci kazandıran ve 21. yüzyıl eğitim anlayışını eleştirel pedagoji yaklaşımıyla bütünleştiren kapsayıcı eğitim lisans dersleri tasarlanmalıdır. Eğitimde göçmen çocuklara yönelik yapılan bu çalışmalar genellenebilir ve göçmenlere uygulanabilir. Elde edilen sonuçlar raporlanarak, önerilen çözümlerle birlikte sunulabilir. Bu nitel araştırma, nicel ve karma yöntemler kullanılarak ve literatürün zenginleştirilmesiyle gerçekleştirilebilir. Göçmen öğrencilerin eğitimiyle ilgili bir program geliştirme modeli ortaya konulabilir.

Kaynaklar

- Akar, Ç. (2021). Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (4), 287-296.
- Aydoğdu, F. (2019). Göçmen aile çocuklarının uyum düzeylerine sosyal uyum eğitim programının etkisinin incelenmesi (*Yayınlanmamış doktora tezi*). Ankara Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 1-21.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 231-274.
- Bozkaya, H. (2021). Göç ve göçmenlerin eğitimi ile ilgili Türkiye'deki doktora tezlerinin incelenmesi: bir içerik analizi çalışması. *Millî Eğitim Dergisi*, 50, (1), 1013-1030.
- Castels, S., & Miller, M. J. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri (1. baskı). (B. U. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Charmaz, K. (2002). Qualitative interviewing and grounded theory analysis. Gubrium, J.F. & Holstein, J.A. (Eds.). *Handbook of interview research, context and method*. Thousand Oaks, CA: Sage, p.4, 675,694.
- Coleman, H. (2015). Language and social cohesion: An introduction and lessons learnt. *Language and social cohesion in the developing world*, 1-11.

- Çiftci, İ. ve Sucuoğlu, B. (2009). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çöplü F. (2019). *Göçmen öğrenciler için okul uyum programı geliştirmeye yönelik bir taslak çalışması (Yüksek Lisans Tezi)*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Dağdelen, S. (2023). Kapsayıcı eğitim birimlerinin akademik başarıları ve sosyal özelliklerinin geliştirilmesine yönelik bir model çalışması (Doktora Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Delen, A., ve Ercoşkun, M. H. (2019). Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının nitel açıdan incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(223), 299-322.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi- Temel eğitim politikaları*. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA).
- European Commission (2013). *Study on educational support for newly arrived migrant children*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fuligni, A. J. ve Hardway, C. (2004). Preparing diverse adolescents for the transition to adulthood. *The Future of Children*, 14(2), 99-119.
- İlgar, M.Z. ve İlgar, S.C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (temelleştirilmiş kuram). *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 197-247.
- Karaca, B. ve Demirbilek, M. (2022). Suriyeli ortaokul öğrencilerinin matematik dersindeki akademik başarılarına etki eden faktörlerin incelenmesi. *Türk Matematik Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 39-66.

- Koçak, O. ve Gündüz, R. D. (2016). Avrupa birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içermelerine etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Koşar, S., ve Aslan, F. (2020). İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1799-1831.
- McAndrew, M. (2009). Ensuring the proper competency in the host language: Contrasting formula and the place of heritage languages. *Teachers College Record*, 111(6), 1528-1554.
- Öztürk, T., Boyacı, E. (2022). Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkisine Yansıması: Dünya Sistemleri Analizi Üzerinden Bir Değerlendirme. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 6, (1), 1809-1823.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods (3rd Ed)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi, *Göç Dergisi*. 3 (1), 65-81.
- Sarı, Ö. ve Önkal, G. (2007). Eleştirel Düşüncede Entegrasyon Süreci Olarak Eğitim. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6,(1), 45-52.
- Savi Çakar, F. (2017). *Çocuklarda uyum ve davranış sorunlarının doğasını anlamak*. Firdevs Savi Çakar (Ed). Yaşam Dönemleri ve Uyum Sorunları içinde (s.73-114). Ankara: PEGEM Akademi Yayıncılık.
- Şimşek, H., Kurt, D., Kula, S.S. (2017). *Türkiye’de yaşayan ilköğretim kademesindeki göçmen öğrenciler için ekolojik yaklaşıma dayalı okul temelli bir uyum programı önerisi*. Education Conference (EDUCCON).

- Şimşek, H. ve Kula, S.S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Uluocak, G. P. (2009). İç göç yaşamış ve yaşamamış çocukların okulda uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 35-44.
- Whitaker, E. (2010). *Language acquisition of the children of immigrants and the role of non-profit organizations*. Washington: University of Puget Sound.
- Yavuzer, N., (2001). *İletişim ve etkili yaşama kültürü. Çocuklarımız için eğitim sohbetleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Volante, L., Lara, C., Klinger, D.A. ve Siegel, M. (2020). The Use of a Multidimensional Support Model to Examine Policies and Practices for Immigrant Students across Canada, *Canadian Journal of Education/Revue canadienne de l'éducation* , 2020, Vol. 43, No. 1 (2020), pp. 121-169.

<https://doi.org/10.70972/gad.1254602>

Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları: Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği

Derleme Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 21 Şubat 2023

Makale Kabul Tarihi: 28 Kasım 2024

Yazar Bilgileri:

Ahmet Samet TOKDEMİR

Selçuk Üniversitesi

tokdemirahmetsamet@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0086-3191

Özet

Arka Plan: 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla birlikte ülkemize gerçekleşen göç dalgasıyla birlikte zorunlu göç olgusu toplum nezdinde dikkat çekici bir hal aldı. O tarihten günümüze kadar ülke merkezli ve uluslararası örgütler ekseninde pek çok politika üretildi fakat bu politikalar yaşanan insanı dramı çözmeye yetmedi. Bu durum da özellikle uluslararası örgütlerin başarısızlığı ve işlevsizliğini gözler önüne serdi. Bu durum da makalenin ortaya çıkmasına sebep oldu.

Amaç: Zorunlu göç süreçlerinde dünyanın önde gelen kurumları olan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin yetersiz kalmasının sebeplerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmanın ana eksenini oluşturan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ile ilgili veriler ve bilgiler, resmi yollardan yapılan açıklamalar ve veriler dikkate alınarak incelenmiştir. Ayrıca literatür taraması yapılarak konu ile ilgili detaylı analizler yapılmıştır.

Bulgular: Zorunlu göç sürecinin tüm tarafları, göç konusunun ortaya çıkardığı olumsuz durumların çözümü hususunda ülkelerin ve uluslararası örgütlerin işleyişindeki hegemon devletlerin çıkarları ekseninde politikalar geliştirildiğinden istenilen fayda sağlanamamıştır. Başarının sağlanması için evrensel insan haklarına dayanan bütünlükçü göç politikalarının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çalışmada zorunlu göç süreçlerinin ana aktörlerinden olan kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecilerin durumlarına yönelik uluslararası örgütlerinin politika geliştirme süreçleri ile sonuçları Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ekseninde incelenmiştir.

Sonuç: Çalışmada, insan hak ve güvenliğinin merkeze alınmadığı ve zorunlu göç sürecinin ana aktörleri olan kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecilerin durumları ayrıntılı olarak analiz edilmediği takdirde krizlerin çözümünde başarı sağlanmasının zor olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Mülteci, Sığınmacı, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği.

<https://doi.org/10.70972/gad.1254602>

Policies of International Organizations in the Process of Forced Migration: The Case of the United Nations and the European Union

Compilation Article

Article Arrival Date: 21 February 2023

Article Acceptance Date: 28 November 2024

Author:

Ahmet Samet TOKDEMİR

Selçuk University

tokdemirahmetsamet@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0086-3191

Abstract

Background: With the wave of migration to our country with the Syrian civil war that started in 2011, the phenomenon of forced migration has become remarkable in the society. Since then, many policies have been produced in the context of country-centered and international organizations, but these policies have not been enough to solve the drama. This situation in particular revealed the failure and dysfunction of international organizations. This caused the article to appear.

Purpose: It is aimed to investigate the reasons for the inadequacy of the UN and EU, the leading institutions in the world in compulsory migration processes.

Method: The data and information related to the UN and EU, which constitute the main axis of the study, were examined by taking into account the statements and data made in official ways. In addition, a literature review was conducted and detailed analysis was made about the subject.

Results: All parties to the compulsory migration process have not been provided the desired benefit as they have developed policies in the interests of hegemonic states in the functioning of countries and international organizations in the solution of the negative situations raised by the migration issue. The necessity of integrative migration policies based on universal human rights has emerged to ensure success. In the study, the policy development processes and results of the source country, target country and international organizations for the refugee and refugee situation, which are the main actors of the forced migration processes, were examined in the UN and EU axis.

Conclusion: In the study, the source country, where human rights and security are not taken to the center and are the main actors of the forced migration process, is, if the situation of the target country and asylum seekers and refugees is not analyzed in detail, it is concluded that it will be difficult to achieve success in solving the crises.

Keywords: Forced Migration, Refugee, Asylum Seeker, United Nations, European Union.

1. Giriş

Göç olgusu, insanlığın var olduğu günden bu yana gündemdeki yerini koruyan konulardan biridir. İnsanlar, içerisinde bulunduğu şartlara göre kimi zaman başka bir şehre, kimi zaman ise başka bir kıtaya göç etme gereksinimi duymuştur. Günümüzde, dünya geneli dikkate alındığında 281 milyon kişi yani dünya nüfusunun %3,6'sı doğduğu ülkenin dışında yaşamına devam etmektedir (IOM, 2021). Bu insanların büyük bir kısmını, zorunlu göçe maruz bırakılan insanlar oluşturmaktadır. Zorunlu göç, insanların bireysel veya toplu bir şekilde yaşaması imkânsız veya çok zor olan yaşam alanlarını terk etmeleri ya da terk etmeye zorlanmaları durumunu ifade etmektedir (Altay Kaya, 2021). Terör, şiddet, insan hakları ihlalleri, zulüm, kamu düzenini bozan olaylar, doğa olayları, depremler, kuraklık, iklim değişikliği, küresel ısınma gibi sebepler de zorunlu göçe sebebiyet verebilir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 2021 yılında yayımlanan “Global Trends Forced Displacement In 2021” (Küresel Eğilimler 2021’de Zorunlu Göç) başlıklı rapora göre, 89,3 milyon kişi yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü yerinden olmak zorunda bırakılmıştır. Belirtilen sayının 8 milyonunun sadece son 12 aylık süre içerisinde meydana geldiği belirtilmiştir (UNHCR, 2021:2). Suriye, Güney Sudan, Venezuela ve Afganistan gibi ülkelerde son yıllarda artarak devam eden iç savaş, çatışma, siyasi belirsizlik ve ekonomik bunalımlar, mülteci ve sığınmacı sayısının bu kadar hızlı bir şekilde artmasına neden olan en etkili faktörlerdir.

Göç, ekonomik, kültürel, siyasal ve toplumsal pek çok etkeni bünyesinde barındıran ve sağladığı nüfus hareketliliğiyle dünyanın büyük bir kısmını yakından ilgilendiren bir olgudur. Ülkelerin ve toplumların demografik ve toplumsal yapılarında önemli değişiklikler yaşanmasına neden olan bu hareketlilikler, iç çatışmalar, ekonomik bunalımlar, ülke içindeki adalet sisteminde bulunan eksiklikler, terör ve doğal afetler gibi nedenlerden dolayı insanların yaşadıkları yeri terk etmeleri sonucunda meydana gelmektedir.

Farklı zamanlarda farklı nedenlerle ortaya çıkan göç hareketleri tarih içerisinde dünyanın farklı yönlerine olacak şekilde cereyan etmiştir. Geçtiğimiz yüzyılda yaşanan göçler; kıtlık, savaş ve köle ticareti gibi nedenlerle Afrika ve Avrupa'dan Amerika'ya olacak şekilde yapılırken, günümüzde ise teknolojik gelişmelerin yaygınlaşması, ulaşım ve iletişim kanallarına olan erişimin kolaylaşmasının bir sonucu olarak daha çok yeni iş imkânları ve daha iyi şartlar altında yaşamak için yapılmaktadır (Güllüpınar, 2012). Tarihin farklı dönemlerinde farklı neden ve şekillerde yaşanan bu göç hareketleri toplumlar üzerinde derin etkiler oluşturmuştur. Bu göçlerin neden ve sonuçları ile ortaya çıkardığı etkiler, dönemin sosyal, ekonomik ve siyasi konjonktürü ile yakından ilişkilidir. Bu göç hareketlerinin neticesinde yaşanabilecek olan sorunlara karşı hedef ülkeler tarafından belirli politikalar üretilmektedir. Üretilen politikalar sığınmacı ve göçmenleri kabullenen, sahiplenici olabildiği gibi reddedici özellikte de olabilmektedir (Duruel, 2017). Göç hareketleri neticesinde hedef konumunda bulunan ülkeler tarafından belirlenecek politikalarda toplum ve bireylerin huzuru için etkili bir politikanın oluşturulması esastır. Bunun için de göç sürecine dâhil olan kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecilerin bir bütün olarak ele alınması ve bu ekseninde yapılacak analizler neticesinde politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Göç, her ne kadar sosyal bir olgu olsa da ülke politikacılarının söylemleri ve göstermiş olduğu tutumlar nedeniyle her geçen gün daha da siyasilleşmektedir. Bunun en büyük nedeni göçmenlerin ulusal çıkarları, sosyal ve ekonomik yapıyı olumsuz etkilediği yönündeki değerlendirmelerdir. Bu değerlendirmeler, ülke yöneticilerinin kendi siyasi önceliklerini tek taraflı olarak hayata geçirerek sığınmacı ve göçmen haklarını koruyan uluslararası düzenlemelerin yok sayılmasına yol açmaktadır. Bu durumun uluslararası örgütler nezdinde de çözülememesinin sebebi, örgütleri yöneten liderlerin aynı zamanda ülkelerin yöneticileri olmasıdır. Bu iki durum, makalenin de odaklandığı sorunlara karşı kapsamlı ve kalıcı çözümler bulunamamasının en net nedeni olarak görülmektedir.

*Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları:
Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği*

Günümüzde göç süreçlerinin önemli bileşenleri olan kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecilerin bir bütün olarak değerlendirildiği, küresel aktörlerin süreci manipüle etmediği, yerel aktörlerin daha fazla söz sahibi olduğu, daha etkin ve gerçekçi bir küresel göç yönetişimine ihtiyacın olduğu açıkça görülmektedir (Altay Kaya, 2021). Asıl problem, günümüzde yaşanan göç olayları ve beraberinde yaşanan olumsuz gelişmelerin çözülüyor olmasından değil, sürecin bileşenlerinin durumunun dünya ülkeleri ve uluslararası örgütler tarafından bütünlükçü ve kapsayıcı bir şekilde ele alınmamasından ve organize olarak hareket edilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu problemin çözümü noktasında başarının sağlanması ve istenen verimin alınması hususunda ülkelere ve uluslararası örgütlere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Tüm bu hususlar ekseninde çalışmanın ilk bölümünde, göç ile ilgili kavramsal açıklamalar yapılacaktır. İkinci bölümde, zorunlu göç kavramı ve mevcut yaklaşımlar değerlendirilecektir. Son bölümde ise, uluslararası örgütlerin göç politikaları dünyanın en köklü ve üye sayısı bakımında en kapsamlı uluslararası örgütlerinden olan Birleşmiş Milletler'in (BM) ve dünyada yaşanan pek çok gelişmede önemli bir etkisi olan Avrupa Birliği'nin (AB) göç politikalarının gelişimi ele alınarak zorunlu göç sürecindeki etkileri tartışılacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

Göç, birbiri içine geçmiş pek çok bileşenin bir araya gelmesi ile oluşan bir süreçtir. Tek bir egemen gücün olmadığı uluslararası sistem, göç ile ilgili pek çok sorun ve birbiriyle karıştırılan kavramların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu başlık altında da gündelik hayatta ve medya kanalıyla yapılan haber ile programlarda birbirinin yerine sürekli yanlış bir şekilde kullanılan “göçmen”, “sığınmacı” ve “mülteci” kavramları, BM ve göç ile ilgili uluslararası düzenlemeler dikkate alınarak açıklanacaktır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), varış ülkesi kendi uyruğu veya olağan ikametgâhı dışında kalan bir ülkeye taşınan ve böylece varış ülkesi fiilen yeni olağan ikamet ülkesi haline gelen kişiyi göçmen (immigrant) olarak tanımlamaktadır. Tanıma göre, bireylerin göç etme sebebi, istek durumu ve kalış süreleri dikkate alınmamaktır. Kısa süreli göçmenlerin de tanım kapsamına alındığı göz önüne alındığında, bireylerin başka bir ülkeye hareketinin turistik, dini, sağlık ve ziyaret gibi sebeplerle olması onları göçmen kapsamının dışına çıkarmamaktadır. 3 aydan 12 aya kadar hedef ülkede kalan kişi kısa süreli göçmen, 12 ayı aşan süre zarfında hedef ülkede kalan kişi ise uzun süreli göçmen olarak kabul edilmektedir. BM tarafından göçmen kavramı için yapılan tanımın kapsamı bir ülkeden diğerine göre değişiklik gösterebilmektedir (IOM, 2022).

IOM tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğüne göre sığınmacı (asylum seeker), “Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi.” olarak tanımlanmaktadır. Tanımlanan kavram çerçevesinde sığınmacılar, olumsuz bir durumun ortaya çıkması durumunda, herhangi bir gerekçeyle ülkede yaşamak için izin almamışsa, bulunduğu ülkeyi terk etmek zorundadır. Buna rağmen ülkeyi terk etmeyenler ise düzenli ve yasadışı bir şekilde bulunan bir yabancı gibi muamele görür ve sınır dışı edilebilirler (IOM, 2017).

BM tarafından hazırlanan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nde (UN Convention Relating the Status of Refugees) yer alan tanıma göre mülteci (refugee), “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen her bireydir.” şeklinde tanımlanmaktadır (UNHCR, 1951).

*Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları:
Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği*

Göç olaylarının her geçen gün arttığı günümüzde göçmen, sığınmacı ve mülteci sorunu uluslararası örgütlerin, devletlerin ve bireylerin karşı karşıya kaldığı en önemli meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlara kalıcı ve etkili çözümler bulmak için yukarıda bahsedilen kavramların doğru bir şekilde analiz edilerek politikaların bu ekseninde belirlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde göç, küresel bir insanlık sorunu olarak kalmaya devam edecektir.

3. Zorunlu Göç ve Mevcut Yaklaşımlar

Zorunlu göç, içerisinde pek çok ihtiyaç, talep ve hedefin yer aldığı çok aktörlü bir olgudur. Bu aktörler göç veren ülke, göç edilmek istenen ülke, göç alan ülke, göç güzergâhları üzerinde yer alan transit ülkeler, uluslararası örgütler, insani yardım kuruluşları, göç alan ülkelerin vatandaşları ve siyasetçileri, sığınmacı, mülteci ve göçmenler olarak sayılabilir (Altay Kaya, 2021). Bu kadar fazla aktörün bir arada yer alması, zorunlu göç sürecinin rekabetçi ve çatışmalı bir alana dönüşmesine zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle her bir aktörün talebini ayrı ayrı dikkate almak ve bunlar arasında yaşanan etkileşimin farkında olarak politikalar üretmek zorunlu göç sürecinin en az sorunla atlatılması bakımından önemlidir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) bünyesinde faaliyet gösteren Dayanıklı Çözümler Temel Grubu tarafından hazırlanan “Framework for Durable Solutions for Refugees and Persons of Concern” başlıklı çalışmada, zorunlu göç sürecinde menşe, geçiş ve varış ülkelerinin rol ve sorumluluklarının eşit bir şekilde paylaşılması için taraflara daha etkili ve teşvik edici kapsamlı bir eylem planından bahsedilmektedir. Bu plana göre, zorunlu göç sürecinde ulaşılması hedeflenen üç kalıcı çözüm yolu öngörülmektedir: İlk gidilen ülkeye entegrasyon, menşe ülkeye gönüllü geri dönüş ve üçüncü taraf bir ülkeye yerleştirme (UNHCR, 2003:3). Bu kalıcı

çözüm yollarından biri olan menşe ülkeye geri dönüş fikri günümüzde giderek yaygınlaşmaktadır. Göç konusunda güvenlik merkezli ve dışlayıcı bir anlayışın hâkim olmaya başladığı 1990'ların sonundan bu yana hükümetler, giderek ilk gidilen ülkeye entegrasyon ve üçüncü taraf bir ülkeye yerleştirme yoluna karşı çıkmaktadır (İçduygu ve Nimer, 2020).

Zorunlu göç süreci değerlendirilirken dikkate alınması gereken en önemli boyutlardan biri, göç ederek yer değiştiren mülteci ve sığınmacıların değişen hayat koşulları kadar ev sahibi konumundaki yerleşilen ülke halklarının da hayat koşullarında önemli değişikliklerin yaşanması durumudur (Altay Kaya, 2021). Bu anlamda, sorunlarla mücadele ederken ülke yönetimleri sadece uluslararası bağlamda değil, yerel siyasetçilerle iş birliği içerisinde hareket ederek yerel bağlamda da sorunların çözümü noktasında politikalar üretmelidir.

Zorunlu göç nedeniyle yaşanan pek çok sorunun açıklanması noktasında siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji ve ekonomi disiplinleri kendi alanları içerisinde değerlendirmelerde bulunarak belirli birtakım önermelerde bulunmaktadır. Yapılan bu önermeler, kendi içlerinde kayda değer olsa da diğer alanlarla bir bütünlük oluşturmaması köklü bir çözümün sağlanması noktasında bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun bir benzeri göç süreçlerinin ana aktörleri olan zorunlu göçte maruz kalan kişiler ile ev sahibi konumunda bulunan yerli halkın sorunlarının tarafsız ve bütünlük içerisinde değerlendirilememesinde de karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu durumlar göz önüne alındığında belirli dar çerçeveler içerisinde yürütülen çalışmalar, dışlayıcı ve ötekileştirici tek taraflı politikalar, zorunlu göç süreci öncesi ve sonrasında yaşanan problemlerin tam olarak çözülmesini engellemektedir.

Zorunlu göç nedeniyle yaşanan süreçlerde ülkelerin kendi çıkarlarını gözetmesi ve politikalarını bu bağlamda belirlemesi, uluslararası mevzuatlarla güvence altına alınan mülteci haklarının zedelenmesine neden olmaktadır. Buradan hareketle tüm dünya tarafından bir sorun olarak görülen ve kabul

edilen zorunlu göç durumunun çözümü noktasında uluslararası örgütlerin kararlı ve kapsamlı bir politika üretmesine ihtiyaç vardır. Bunun sağlanması için öncelikle siyasi çıkarların ve kriz söylemlerinin bir kenara bırakılması gerekmektedir.

4. Uluslararası Örgütlerin Göç Politikaları

Göç süreçleri, kaynak ve hedef ülkeleri ilgilendirdiği kadar göç rotası üzerinde bulunan diğer ülkeleri de etkilediği için uluslararası bir politikanın oluşturulması gerektiği zorunluluğunu gözler önüne sermektedir. Bu politikalar oluşturulurken sürecin devletler tarafından güvenlik merkezli olmaktan çıkarılıp, kriz söylemlerinden uzak bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde problemlerin siyasileştirilmesinin önüne geçilemeyecektir.

Kathleen Newland (2005) tarafından Global Commission on International Migration (GCIM) bünyesinde hazırlanan raporda, uluslararası göçün idaresinin gerçekleştirilebilmesinin çok taraflı yönetim arayışının göz önünde bulundurulmasıyla mümkün olabileceğinden bahsedilmektedir. Oluşturulacak olan uluslararası platformun devletlerin taleplerine yanıt veren, göçten etkilenen tüm tarafların sorunlarına gerçekçi çözümler bulan geniş kapsamlı bir platform olması gerektiği değerlendirilmektedir. Newland'a göre, bu niteliklere sahip bir uluslararası örgütün şu dokuz işlevi içermesi gerekmektedir: (I) Veri toplama, dağıtım ve analiz, (II) Politika araştırması ve geliştirme, (III) Teknik yardım ve eğitim (IV) Hizmetlerin sunulması (V) Tartışma platformu, (VI) Müzakereler için destek, (VII) Kaçakçılık girişimlerini önleme, (VIII) Göçle ilgili kalkınma girişimlerinin desteklenmesi (IX) Koordinasyon (Newland, 2005:7). Bu işlevlere sahip uluslararası örgütlerin var olması zorunlu göç sürecinde yaşanan sorunların daha sağlıklı ve etkili bir şekilde yürütülmesi için büyük bir gerekliliktir.

Sadece devlet merkezli geliştirilen çalışmaların başarılı olamadığı ve yaşanan sorunları açıklamada yetersiz kaldığı, 2011 yılından beri devam eden Suriye’de yaşanan göç krizinde açıkça görülmüştür. Uluslararası göçün bir insan hakkı olduğu ve insan güvenliğinin sağlanması gerektiği bilincinin hâkim olmadığı bir uluslararası göç yönetiminin istenilen seviyede bir başarı elde edemeyeceği öngörülmektedir. Bu nedenle, devlet merkezli olmaktan çıkıp, sürece maruz kalan tüm tarafların objektif bir şekilde dikkate alındığı gerçek anlamda uluslararası ve hükümet dışı bir uluslararası örgüt yaklaşımının tesis edilmesi zorunluluğu ortadadır (Gök, 2016).

Kirişçi’ye göre, uluslararası örgütler ve devletler tarafından göç ile ilgili oluşturulan mevzuat, insan hakları yaklaşımıyla değil güvenlik yaklaşımıyla oluşturulmaktadır. Hükümetler, siyasi çıkarları ve iç siyasi baskılar nedeniyle politikalarını ulusal kimliğe yönelik bir saldırı yapılmış gibi belirlemektedir. Bu nedenle, bu konuları yumuşak güvenlik ekseninde kontrol ve önleme çerçevesinde değerlendirme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu politikayı yoğun bir şekilde uygulayan AB’nin ‘Avrupa Kalesi’ halini aldığı söylemlerinin oluşmasına neden olmaktadır (Kirişçi, 2003). Bu durumda daha önce de bahsedilen insan hakları ve insan güvenliği gibi temel hakların zedelenmesi durumu ortaya çıkmaktadır.

Ülkeler göç politikalarını belirlerken, olumlu durumları arttırmayı hedeflemenin yanı sıra olumsuz durumları da en aza indirmeyi hatta sıfırlamayı kendine hedef olarak belirlemelidir. Ancak küresel bir sorun haline gelmiş olan göç krizinin, sadece bir ülke tarafından veya başka bir ülke ile yapılacak ikili anlaşmalarla çözülmesi ve başarının sağlanması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle, dünyanın en köklü ve kabul gören uluslararası örgütlerinden olan BM ile kapsam alanı bölgesel ancak etki alanı tüm dünyaya yayılmış olan AB gibi uluslararası örgütlere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

4.1. Birleşmiş Milletlerin Göç Politikası

BM, barış, istikrar ve uluslararası güvenliği sağlamasının yanı sıra Milletler Cemiyetinden farklı olarak örgüt bünyesinde alınacak kararların yaptırım etkisini artırmak için askeri, siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda kendisini desteklemektedir (Ağır ve Aksu, 2017). BM, tüm insanlığı ilgilendiren pek çok konuda birtakım çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kapsama alanı da dikkate alındığında bunlardan en önemlilerinden birisi 1990'ların başında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından hazırlanan İnsani Müdahale Doktrini olarak adlandırılan çalışmadır. Doktrine göre, herhangi bir ülkenin sınırları içerisinde iç savaş, terör, insan hakları ihlalleri, soykırım gibi insani felaketlerin yaşanması sonucunda BMGK gerekirse askeri müdahalede bulunabilecektir (Aral, 2013).

Günümüzde BM bünyesinde göçmenler hakkında düzenlemelerin yapıldığı bir göç hukuku vardır. Ancak her ülkenin kendi ulusal çıkar ve güvenliğini sağlamak iddiasıyla yürüttüğü farklı göç politikalarının olması, göçmenlerin durumunu sorgulayan ve sorunlara karşı etkili ve kalıcı çözümler üretme başarısı sağlayan uluslararası bir mekanizmanın varlığından söz etmek günümüz itibarıyla mümkün değildir. Göçün suç, göçmenlerin de suçlu olarak görüldüğü bir yaklaşımla hareket edilmesi, göç politikalarının güvenlik merkezli bir sorun olarak değerlendirilmesine yok açmaktadır. Bu da etkili bir uluslararası mekanizmanın tesisi noktasında önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır (Gök, 2016).

Tüm eksikliklerine rağmen uluslararası örgütler arasında en fazla kabul gören ve tanınan örgüt olan BM, göç konusunda ilk ve kayda değer pek çok çalışmanın hayata geçmesine öncülük etmiştir. BM bünyesinde imzalan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, ya da BM Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (UN Convention Relating the Status of Refugees), 1966 tarihli BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve 2003 tarihli BM tarafın-

dan Göçmen İşçilerinin ve Ailelerinin Korunmasına Yönelik Uluslararası Konvansiyon bunlardan bazılarıdır. Yapılan bu çalışmalar, insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve insan güvenliğinin sağlanması için atılan önemli adımlardır. 1994 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayımlanan raporda, insan güvenliğini tehlike altına sokan durumlar ekonomik, gıda, sağlık, çevre, birey, politik ve toplumsal olarak yedi başlık altında sunulmaktadır (UNDP, 1994).

Göç hareketleri açısından değerlendirildiğinde, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. 1944 yılında kurulan Yardım ve Yeniden Yapılanma Ajansının yerine 1948 yılında Uluslararası Mülteci Örgütü kurulmuştur. Bu örgüt, nihayetinde mültecilerin durumunu düzenleyen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (UNHCR) dönüşmüştür.

BM çatısı altında göç konusunda faaliyet gösteren önemli kurumlardan biri olan Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 1951 yılında kurulmuş ve günümüzde 162 üye devlet ve 150'den fazla ülkede bulunan ofisiyle tam anlamıyla uluslararası bir örgüttür. İnsani ve düzenli göçün topluma ve göçmenlere fayda sağladığı fikriyle hareket eden IOM, yaşanan farklı trajediler nedeniyle “göçün değişen dinamiklerine etkili yanıtlar geliştirerek dünyanın her yerindeki göçmenleri destekleme” misyonu ile hareket etmektedir. IOM tarafından 2007 yılında kabul edilen 12 maddelik strateji ile göçmenlerin yeni ortamlarına entegrasyonundan göçmen kaçakçılığı ve kaçakçılıkla mücadele konularına kadar pek çok soruna çözüm arama girişimi bulunmaktadır (IOM, 2007). Ayrıca 2015 yılında IOM üye devletleri, tutarlı ve kapsamlı bir şekilde yerine getirildiği takdirde göçün göçmenlere ve topluma fayda sağlayacağı düşüncesiyle belirli bir takım hedef ve ilkeleri belirleyen Göç Yönetişim Çerçevesi (MİGOF) de onaylanmıştır (IOM, 2016). 2019 yılında ise yine bu hedefler doğrultusunda, IOM'un genel stratejik planlamasını ve hedefini desteklemek adına beş yıllık bir stratejik vizyon belgesi hazırlanmıştır. Bu

*Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları:
Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği*

belge, IOM'un 2019'dan 2023'e kadar beş yıllık dönemde nasıl gelişmesi gerektiğine ve buna ilişkin bir değerlendirmeye dayanmaktadır (IOM, 2019). IOM'un göçün belirli bir düzen içerisinde tutarlı bir şekilde gerçekleşmesi halinde topluma ve göçmenlere fayda sağlayacağı fikri ve tüm dünyadaki göçmenleri destekleme amacıyla yürüttüğü tüm bu önemli çalışmalara ek olarak, İnsan Hakları İzleme Örgütünün 2003 yılında IOM hakkındaki “The International Organization for Migration (IOM) and Human Rights Protection in the Field: Current Concerns” başlıklı raporu, uluslararası örgütlerin zorunlu göç süreçlerinde yürüttüğü politikalarda yapmış olduğu önemli bir eksikliğe işaret etmektedir. Raporda; IOM'un yoğun olarak mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin menşe ülkeye veya üçüncü bir ülkeye gönderme seçenekleri üzerinde çalışmalar yürüttüğünden ancak oralara dönmek istemeyenler hakkında yeteri kadar çalışma yürütmediği hususuna değinilmiştir (Human Rights Watch, 2003). Bu durum, çalışmanın da ölçüt aldığı zorunlu göç sürecinin ana aktörleri olan kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecilerin durumlarının dikkate alınmadan sadece ülkelerin ve uluslararası örgütler üzerinde etkili olan hegemon güçlerin çıkarları ekseninde politikalar yürütüldüğünü göstermektedir.

Uluslararası sistem içerisinde köklü bir geçmişe ve geniş katılımı bir üye yapısına sahip olan BM, pek çok alanda olduğu gibi göç yönetimi noktasında da önemli çalışmalara imza atmıştır. Dünya üzerinde yaşanan olaylara karşı BM kadar tecrübe ve yetkiye sahip başka bir uluslararası örgüt yoktur. Ancak sorunlara karşı etkili çözüm üretme hususunda birtakım eksikliklerin olduğu da açıkça görülmektedir. Göç konusunda BM bünyesinde oluşturulan yapılar ve hazırlanan onca raporlara rağmen, elle tutulur bir sonuç elde edilememiştir. Yeni ortaya çıkan sorumlulukları karşılamak adına BM'nin daha hızlı ve etkili kararlar alması için yapısında bir değişikliğe ihtiyaç olduğu görülmektedir.

4.2. Avrupa Birliği'nin Göç Politikası

AB'nin diğer ülke ve topluluklara kıyasla iktisadi ve sosyal alanlardaki göreceli üstünlüğü göç hareketlerinin çekim merkezlerinden biri olmasının temel nedenlerindendir. AB'nin ortak bir göç politikası oluşturma süreci bütünlükçü bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, üye ülkeler ve yaşanan olaylar ekseninde kimi unsurların ulusal, kimi unsurun ise uluslararası boyutta ele alındığı görülmektedir.

1990'lı yılların sonlarına geldiğinde, AB tarafından ulus üstü bir yönetim anlayışıyla göç ile alakalı konularda ortak bir politikanın oluşturulmak istendiği görülmektedir. 2001 yılında Geçici Koruma Direktifinin düzenlenmesi gerçekleştirilmiş, Avrupa Mülteci Fonu ve Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı (FRONTEX) kurulmuştur. 2013'de ise; Avrupa Birliği Sığınma Sistemi (CEAS) oluşturulmuştur. CEAS sayesinde, Birliğin üyeleri sığınma politikalarının standartlaştırılması, mültecilerin koruma şartlarının sunulması ile ülkeler arasındaki yükümlülüklerin paylaşımında adaletin sağlanması amaçlanmıştır (Demirhan ve Aslan, 2015:32).

AB'nin göç politikalarının oluşma sürecinde alt yapının oluşması için pek çok program merkeze alınmıştır. Bunlar arasında en dikkat çeken ve büyük bir öneme sahip olanları şunlardır: Schengen Anlaşması, Dublin Sözleşmesi, Amsterdam Anlaşması, Tampere Zirvesi, Lahey ve Stockholm Programları.

Göç konusu bağlamında Avrupa ülkeleri hükümetler arası iş birliğinin ilk sonucu olarak kabul edilen Schengen Anlaşması, Avrupa Toplulukları üyeleri Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg tarafından 1985 yılında imzalanmıştır. Anlaşma, imzacı devletlerin birbirlerine olan sınırlarındaki kontrol noktalarını kaldırırken, dış sınırlar üzerindeki denetimleri artırmıştır. Bu ekseninde, Schengen Grubunun kurulması, sınırları ve göçe karşı engellemeleri arttırmak hedefiyle hayata geçirilen bir anlaşma olarak kabul edilmektedir (Güleç, 2015).

*Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları:
Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği*

Dublin Sözleşmesi, sığınmacı sayılarındaki hızlı yükseliş sebebiyle, AB üyesi ülkelerin sorumluluk alanlarının tespiti için kabul edilmiştir. Ancak Dublin Sözleşmesi, sadece sığınmacıların AB üyesi ülkelerinin topraklarına girişi ve başvuru şartları dikkate alınarak sorumluluğu olan ülkeyi tespit etmekle ilgilenmektedir. Schengen ile sınırlar kaldırılıp serbest dolaşım fırsatı sağlanmış, Dublin Sözleşmesi ile de sığınma konusunda önemli girişim ve çalışmalar yapılmış olsa da üye ülkelerin kendi ulusal mevzuatında uygulanması hususunda büyük uzlaşmazlık yaşanmıştır. Bu uzlaşmazlıklar, AB üyesi devletlerin iltica ve mülteci konularında birlik ve beraberlik içerisinde ortak kararlar alınamama sorununu gözler önüne sermiştir (Duruel, 2017).

AB'nin göç politikasının gelişiminde önemli dönüm noktalarından biri olarak değerlendirilen Amsterdam Antlaşması ile sığınmayla alakalı sorunların çözümünde üyelerin kendi aralarında yapacakları antlaşmalar belirleyici nitelikte olmaktan çıkarılmıştır. Bunun yerine sığınmacı sorunuyla alakalı olarak politika yapma ve karar alma yetkisinin AB'ye bağlı kurumlara devri gündeme gelmiştir. Amsterdam anlaşmasıyla, AB'nin sığınmayla alakalı noktalarda hangi alanlarda yetki sahibi olacağı belirlenmiş ve beş yıllık geçiş süreci amaçlanmıştır (Dürgen, 2015).

AB Komisyonu, 1999 yılında Finlandiya'nın Tampere kentinde bir araya gelerek "sığınma arama hakkına tam olarak saygı" noktasında anlaşmışlardır. Bu toplantıda, AB üyesi ülkeleri tarafından "Ortak Avrupa Sığınma Sistemi (OASS)" oluşturulması kararı alınmıştır. Zirvede alınan bu karara göre, bir kişinin işkence ve zulüm gördüğü yere bir daha gönderilmemesi ilkesine kesinlikle uyulacağı OASS kurma noktasında anlaşmaya varılmıştır (Dinçer ve Eşsiz, 2011).

Lahey Programı, AB'nin göç ve iltica konusunda 2005-2010 yılları arasındaki beş yıllık zaman dilimindeki hedeflerinden oluşmaktadır. Lahey Programının amacı; "1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve diğer uluslararası anlaşmalara uygun olarak, ihtiyaç halindeki kişilerin temel haklara ve adale-

te erişimlerini sağlamak, göç akışlarını düzenlemek ve özel hukuk ve aile konuları ile ilgili yasal işlemlerde karşılaşılan hukuki ve adli engelleri ortadan kaldırmak için Birlik ve üye devletlerinin ortak yeteneklerini geliştirmek” (Köktaş, 2011) olarak açıklanmıştır.

2009 yılında düzenlenen Zirve’de benimsenen Stockholm Programı, daha önce Tampere ve Lahey Zirvelerinde alınan kararların bir devamı niteliğinde olup, 2010-2014 yılları arasında göç konusunda yapılması planlanan çalışmalara öncülük etmeyi hedeflemektedir.

Gerçekleştirilen anlaşma, zirve ve program göz önüne alındığında AB’nin ortak göç politikasının temel amaçlarını (Tavas, 2015)

- Yasal olarak gerçekleştirilen göçün düzenlenmesi,
- Yasadışı göçün önüne geçilmesi
- Göçmenlerin AB üyesi ülkelerin toplumlarına entegrasyonun artırılması ve
- Göçün, AB dışında kalan ülkelerle kurulacak iş birlikleri vasıtasıyla yürütülmesi

olarak sıralamak mümkündür.

Genel olarak değerlendirildiğinde AB’nin göç politikalarına getirilen eleştiriler ise üç başlıkta toplanabilir. Bunlardan birincisi olan Asimilasyon Modeli, kaynak ülkelerden gelen göçmenlerin dil, kültür ve sosyal nitelik açısından yaşadıkları yerlere uyum sağlayacakları fikriyle politikalar geliştirilmesini öngörür. Bunun sağlanması adına, oturma hakkı olanlara vatandaşlık imkânının verilmesi ve bununla birlikte etkin bir asimilasyonun sağlanmasına dair politikalara dayanır. İkinci model olan Çok Kültürlü Model ise göçmenlerin dil, kültür ve sosyal alanlardaki farklılıklarını değiştirmelerini istemeden onlara yerli halk gibi eşit hakların verilmesi durumudur. Üçüncü ve son olarak Dışlanma Modelinde siyasal iktidarlar ve yerli halk, göçmenleri kendilerinden kabul etmezler. Bunun için göçmenlerin herhangi bir hakka sahip olmalarını sınırlandırmışlardır (Güleç, 2015).

AB, ekonomik refahın yanı sıra vadettiği demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerle göçmenleri cezbetmektedir. Göçmenlerin ilgi odağı olan Avrupa ise kendi bünyesinde bir takım karar ve önlemler almak durumunda kalmıştır. Yukarıda bahsedilen tüm bu anlaşıma, zirve ve programlar değerlendirildiğinde, AB'nin göç ve iltica alanlarında yaptığı çalışmaların çok da başarılı olmadığı görülmektedir. Çekim merkezi konumunda bulunan AB, ürettiği yeni stratejilerle göç problemine çözüm bulmak yerine daha Avrupa dışında tutmak ve sorunu yerinde yönetmek istemiştir. Bu da tüm dünyaya vaat edilen demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerin çiğnendiğini gözler önüne sermektedir.

5. Sonuç

Tüm dünyayı yakından ilgilendiren bir durum haline gelen göç krizlerinin çözümü noktasında sadece devlet merkezli geliştirilen çalışmaların başarılı olamadığı ve yaşanan sorunları açıklamada yetersiz kaldığı en güncel sorunlardan olan ve 2011 yılından beri devam eden Suriye göç krizinde açıkça görülmüştür. Onun içindir ki tüm tarafların göç sorunuyla etkili bir şekilde mücadele etmesi ve bunu birlikte hareket edecek şekilde yapması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu mücadele verilirken insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü kavramları dikkate alınmalı ve bu ekseninde politikalar üretilmelidir. Aksi takdirde devletler kendi iç siyasi çıkarlarını, uluslararası örgütler de hegemon güçlerin isteklerini merkeze alarak yürüttüğü politikalarla, kontrol ve önleme çerçevesinden dışarı çıkamayacak, başarı elde edemeyecektir.

Zorunlu göç sürecinde yaşanan problemlerin çözümü noktasında kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecilerin ana aktör olarak bir bütünlük içerisinde ele alınması ve bu ekseninde kapsamlı politikaların benimsenmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Aksi takdirde, göç konusunda dünyanın

farklı noktalarında farklı şekillerde yaşanan sorunlar daha büyük küresel krizlere yol açacaktır. Bu hususta, devlet odaklı çözüm yöntemlerinin başarı elde edemediği açıkça ortadayken bu durumun çözümü noktasında uluslararası ve bölgesel örgütlere büyük bir görev ve sorumluluk düşmektedir. Bu bağlamda uluslararası göç yönetişimi konusunda çalışmalar yürüten pek çok uluslararası ve bölgesel kurum vardır. Bu çalışmada dünyanın en köklü ve kabul gören uluslararası örgütlerinden olan BM ile kapsam alanı bölgesel ancak etki alanı tüm dünyaya yayılmış olan AB gibi önemli uluslararası örgütlerin göç politikaları ve çalışmaları üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

BM, göç konusunda yapmış olduğu çalışmalarla pek çok meselede öncülük yapmış olmasına rağmen sorunlara etkili çözüm üretme noktasında eksik kalmıştır. BM bünyesinde oluşturulan yapılar ve hazırlanan onca raporlara rağmen, elle tutulur bir sonuç ve başarı elde edilememiştir. BM'nin çalışmanın ölçüt olarak aldığı kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecileri ana aktör olarak değerlendirme ve bu ekseninde politikalar üretme hususunda arzu edilen başarıyı sağlayamadığı sonucuna ulaşmıştır.

AB'nin iktisadi ve sosyal alanlardaki göreceli üstünlüğü göç hareketlerinin çekim merkezlerinden biri olmasının temel nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. AB'nin ortak göç politikası oluşturma süreci kapsamlı bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, kimi unsurlar ulusal, kimi unsur ise uluslararası boyutta alındığı görülmektedir. Bu durum, üye ülkelerin iç siyasi baskıları ve siyasi menfaatlerini Avrupa değerleri olarak dünyaya vaat edilen demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi kavramların üstünde görmesine ve bu değerlerin zedelenmesiyle Birliğe olan inanca zarar gelmesine ve başarısız olunmasına yol açtığı görülmektedir. Çalışmada da ayrıntılı bir şekilde bahsedilen tüm anlaşma, zirve ve programlar değerlendirildiğinde, AB'nin çalışmanın ölçüt aldığı kaynak ülke, hedef ülke ve sığınmacı ile mültecileri ana aktör olarak değerlendirme ve bu ekseninde bütünlükçü politikalar üretme hususunda arzu edilen başarıyı sağlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

*Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları:
Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği*

Sonuç olarak, insan hak ve güvenliğinin merkeze alınmadığı, zorunlu göç sürecinin tarafları olan ana aktörlerin sorunlarının bütüncül bir şekilde değerlendirilmediği ve bu sorunları tüm tarafların ortak çıkar ve menfaatleri doğrultusunda çözme bilinciyle hareket edilmediği sürece uluslararası örgütlerin göç yönetimi konusunda başarılı olamayacağı değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Ağır, O., & Aksu, Z. (2017). Birleşmiş Milletler'in Suriye Krizine Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(9), 43-55.
- Berdal, A. (2019). *Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik*, SETA Analiz, 72:1-26.
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62.
- Dinçer, S., & Eşsiz, F. P. (2021). Uluslararası Göç Olgusu ve "Arap Baharı" Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç Politikaları Title: The International Migration Phenomenon and the European Union Migration Policies Changing During the " Arab Spring" Process. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(1), 70-86.
- Duruel, M. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlesele Göç Akınları Karşısındaki Durumu. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 1-12.
- Dürgen, B. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukukî Durumu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Global Trends Report (2021). UNHCR, Cenevre.
- Gök, G. O. (2016). Kimin güvenliği? uluslararası göç-güvelik ilişkisi ve uluslararası örgütlerin rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 65-82.
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği'nin göç politikaları ve Türkiye'ye yansımaları. *Journal of TESAM Akademy* 2:81-100.

*Zorunlu Göç Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Politikaları:
Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Örneği*

- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4:53-85.
- IOM. (nd). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Erişim adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- IOM. (2007, Kasım 9). IOM Strategy. Erişim adresi: https://governingbodies.iom.int/system/files/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/about_iom/en/council/94/MC_INF_287.pdf (Erişim tarihi 21.06.2022).
- IOM. (nd). *Key Migration Terms*. Erişim Adresi: <https://www.iom.int/key-migration-terms> (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- IOM. (nd). *IOM Strategic Vision*. Erişim adresi: <https://governingbodies.iom.int/system/files/en/council/110/C-110-INF-1%20%20IOM%20Strategic%20Vision.pdf> (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- IOM. (nd). *Migration Governance Framework*. Erişim adresi: <https://publications.iom.int/books/migration-governance-framework> (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- İçduygu, A., & Nimer, M. (2020). The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey. *Third World Quarterly*, 41:415-433.
- Kaya, D. A. (2022). Zorunlu göç ve dayanıklılık planlaması: Türkiye'nin Suriye zorunlu göçü deneyimi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 38(2).
- Kirişçi, K. (2003). The Question of Asylum and illegal Migration in European Union Turkish Relations. *Turkish Studies*, 4:79-106.

- Köktaş, A. (2011). Sınır Güvenlik Birimi Kurma Çalışmaları. *SDE Analiz*, 1-27.
- Newland, K. (2005). The Governance of International Migration: Mechanisms, Processes and Institutions. Erişim adresi: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TS8b.pdf (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- Tavas, O. E. (2015). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi (Bir Model Önerisi). (Yayınlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- The International Organization for Migration (IOM) and Human Rights Protection in the Field: Current Concerns (2003). Human Rights Watch, Cenevre.
- UNDP. (1994). İnsani Gelişme Raporu: İnsani Gelişme Türkiye Ülke Profili Raporu.
- UNHCR. (1951). Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10> (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- UNHCR. (2003). Framework for Durable Solutions for Refugees and Persons of Concern. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/partners/partners/3f1408764/> (Erişim Tarihi 21.06.2022).
- World Migration Report. (2022). Erişim adresi: <https://worldmigration-report.iom.int/wmr-2022-interactive/> IOM, Cenevre.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YAYIN İLKELERİ

Göç Araştırmaları Dergisi Haziran 2015'te yayın hayatına başlamıştır.

Dergimizde 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayın Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak; uluslararası alanda göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, insan ticareti mağdurlarıyla ilgili konular ile insan hareketliliğinin ekonomik, toplumsal, coğrafi, kültürel, sosyolojik, psikolojik, tarihsel, hukuksal boyutları üzerine bilimsel makale, olgu sunumu, bilimsel eleştiri, saha çalışması ve araştırma yazıları gibi çalışmalara yer verilmektedir.

Uluslararası göç literatürünün gelişmesine katkı sağlamak, Başkanlığımızın görev alanına giren faaliyetleri toplumun bütün kesimlerine duyurmak, Başkanlığın görevleri ile ilgili olarak toplumsal bilincin gelişmesine ve kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmak ve göç alanında yapılacak olan çalışmaları teşvik etmek dergimizin amaçları arasındadır.

Göç Araştırmaları dergisi ocak-haziran ve temmuz-aralık dönemleri olmak üzere yılda iki defa yayımlanan akademik-hakemli ve açık erişimli bir dergidir. Okuyucular makaleleri ücretsiz olarak okuma ve elektronik ortamda indirme haklarına sahiptir.

Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı ve yazar bilgileri bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğü ve yazım kurallarına, ayrıca dilbilgisi kurallarına uygun olmalıdır.

Dergimize gönderilen çalışmaların daha önce hiçbir yerde yayımlanmadığı, yayımlanmak üzere kabul edilmediği veya halen başka bir yerde yayımlanmak üzere değerlendirilme aşamasında olmadığına ilişkin taahhütname yazar tarafından imzalanır ve makale ekinde yazara ait kısa özgeçmiş ile birlikte gönderilir.

Yayımlanmak üzere gönderilen makaleler ve diğer çalışmalar, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu yayın kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir. Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hakeme gönderilmez. Ancak ilgili değişikliklerin yapılması ve revize edilmesi amacıyla yazarına geri gönderilebilir.

Yayın kurulunun ön değerlendirmesinden geçen makaleler incelenmek üzere en az iki hakeme gönderilir. Hakemlere yazar adı gönderilmez ve hakemlerin isimleri de makale sahiplerinden gizli tutulur. Eser sahibi akademisyen olarak görev yapıyorsa, hakem seçim sürecinde akademik unvanlara; makale yabancı dilde yazılmış ise hakemlik yapacak kişilerin dil yeterliklerine dikkat edilir.

Yayın kurulu yazıyı bilimsel ve ulusal/uluslararası uygunluk yönünden değerlendirme ve yayın ilkelerine uygun olmayan yazıları yayınlamama yetkisine sahiptir.

Hakemler değerlendirmelerini makale değerlendirme formunu kullanarak yaparlar. İki hakemden olumlu değerlendirme alan makaleler yayımlanabilir. Ancak iki hakem olumlu değerlendirme yapsa bile editör tarafından gerekli görülmesi halinde makaleler tekrar değerlendirilebilir. Hakem değerlendirme sonuçlarından biri olumlu diğeri olumsuz ise, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Hakemlerin değerlendirme sonuçları birbirleriyle çelişirse makale editör tarafından değerlendirilir.

Editör, esasa yönelik olmayan maddi hatalar, Göç Araştırmaları Dergisi yayın ilkeleri ve yazım kuralları ile dergi bütünlüğü bakımından düzeltmeler yapabilir ve bunlar hakkında yazara bilgi verir.

Hakemler tarafından düzeltme isteniyorsa çalışma yazara geri gönderilir ve bu durumda editörün verdiği süre içerisinde gerekli düzeltmeler yapılarak çalışmayı yayın kuruluna ulaştırır. Yazarlar hakemlerin eleştirisi, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate alırlar; katılmadıkları hususlar varsa gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler.

Dergimizde yayımlanacak olan çalışmaların intihal programında denetimi ve redaksiyonu yapılmaktadır. Makalelerin benzerlik oranı en fazla %20 oranında olabilir. Bu oranı aşan benzerlik oranına sahip makaleler yayımlanamaz.

Yayımlanan çalışmalarda fikirsel ve bilimsel sorumluluk sadece yazarlara aittir. Makalelerde belirtilen görüş ve savlar Göç İdaresi Başkanlığının resmî görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayımlanan çalışmaların tüm yayın hakları Göç Araştırmaları Dergisine geçer ve bu makaleler hiçbir nedenle yazara geri verilmez. Yayımlanmayan makaleler ise yazarın talep etmesi halinde editör tarafından değerlendirilerek iade edilebilir.

Dergimizde yayımlanan çalışmaların yazarlarına ve hakemlerine 23/01/2007 tarihli ve 26412 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Kurum ve Kurullarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde telif ücreti ödenir.

Dergimize gönderilen makalelerin yayımlanması ve/veya makale süreçleri (ön değerlendirme, hakem değerlendirme, editörlük süreçleri) için yazarlardan ücret talep edilmez.

ETİK İLKELER

Göç Araştırmaları Dergisi yayıncılık faaliyetlerinde, Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors)ve COPE (Committee on Publication Ethics)'un belirlediği uluslararası standartları esas almaktadır.

Yazarların Sorumlulukları

Makalede adı geçen tüm yazarlar, gönderilen ve yayınlanan makaleler üzerinde eşit sorumluluğa sahiptir. Yazarların sorumlulukları şunlardır:

- 1.Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek
- 2.Etik kurul izni gerektiren çalışmalar için etik kurullardan veya komisyonlardan gerekli izinleri almak
- 3.Etik kurulların veya komisyonların izni ve/veya yasal/özel izin alınmasının gerekli gerekmediğini makalede belirtmek
- 4.Etik kurulların veya komisyonların izinlerinin alınması gerekli ise izni veren kurum adına, izin tarihine ve karar sayısına/numarasına makalenin yöntem bölümünde ve ayrıca makale ilk/son sayfasında yer vermek
- 5.Olgu sunumlarında aydınlatılmış onam formunun alındığını belirtmek
6. Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin almak, iznin alındığını belirtmek
7. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu belirtmek
8. Makalenin özgün bir çalışma olduğunu taahhüt etmek
9. Gönderilen makaleyi Göç Araştırmaları Dergisinin yayımlamasından önce veya sonra başka bir yerde yayımlamamak
10. Olası bir çıkar çatışmasını açıkça belirtmek
11. İntihal ve sahte verilerden uzak durmak
12. Hakem değerlendirmeleri sırasında, hakemler tarafından talep edildiği takdirde, araştırmalara ilişkin ham verileri sunmak
13. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet etmek

Etik kurul izni gerektiren araştırmalar

Etik kurul izni gerektiren çalışmalar aşağıdadır. Bu izinlerin olmaması durumunda yayın ön inceleme aşamasında yazara iade edilir.

1. Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar
2. İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması
3. İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar
4. Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar
5. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gereğince retrospektif çalışmalar

Hakemlerin Sorumlulukları

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek
2. Bütün makaleleri, çalışmanın bilimsel içeriği temel alınarak; yazının cinsiyet, etnik köken, ırk, din, tâbiyet veya siyasi değerleri göz önünde bulundurulmaksızın, adil şekilde değerlendirmek
3. Değerlendirme için gönderilen eserin içeriğinin, hakemin bilimsel alanı veya birikimi ile uyumsuz olduğu düşünüldüğünde veya önerilen süre zarfında hızlı bir değerlendirme yapılamayacağı durumlar- da editörü bilgilendirmek ve ilgili makalenin hakemliğinin yapılma- sına yönelik teklifi reddetmek
4. Hakem değerlendirme sürecinin gizliliğine saygı göstermek, değerlendirilen esere veya değerlendirme süreci ve sonrasına ilişkin bilgileri üçüncü kişilerle paylaşmamak
5. Hakem değerlendirmeleri, düşmanca veya kışkırtıcı olmayacak ve küçümseyici kişisel yorumlar barındırmayacak biçimde, nesnel ve yapıcı olarak gerçekleştirmek

6. Hakem değerlendirme sürecinde çıkar çatışması gözlemlendiği takdirde, durum hakkında editöre bilgi vermek
7. Hakem değerlendirmesi yoluyla elde edilen bilgi veya fikirler gizli tutmak ve kişisel avantaj için kullanmamak
8. Makalenin yayımlanmasının reddine neden olabilecek herhangi bir bilgiye erişildiği takdirde, durum hakkında editöre bilgi vermek

Editörün Sorumlulukları

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek
2. Bütün makaleleri, çalışmanın bilimsel içeriği temel alınarak; yazarın cinsiyet, etnik köken, ırk, din, tâbiyet veya siyasi değerleri göz önünde bulundurulmaksızın, adil şekilde değerlendirmek
3. Kabul veya reddedilen makalelerle ilgili çıkar çatışmasından kaçınmak
4. Yalnızca özgün ve alanına katkı sağlayacak makaleleri yayıma kabul etmek
5. Gönderilen eserlerin en az iki hakem tarafından çift kör hakemlik sistemine göre değerlendirilmesi sağlamak ve hakemlerin kişisel bilgilerini gizli tutmak
6. Gönderilen eserler ile ilgili tüm bilgileri gizli tutmak

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YAZIM KURALLARI

Makale Gönderiminde Sisteme Yüklenecek Dosyalar

Yazarlar sisteme beş ayrı dosya yüklemelidir:

1. Yazar Bilgilerinin Bulunduğu Makale Metni
2. Yazar Bilgilerinin Bulunmadığı Makale Metni
3. Temlikname (Her bir yazar tarafından ayrı olarak doldurularak imzalanacak ve dosyanın taranmış hali sisteme yüklenecektir.)
4. Makale Yazım Kuralları Kontrol Listesi (Sorumlu yazar tarafından doldurularak tüm yazarlar tarafından paraflanacak ve dosyanın taranmış hali sisteme yüklenecektir.)
5. İntihal Belgesi (sadece İntihal.net, Turnitin ve iThenticate intihal programlarından alınan intihal raporları kabul edilmektedir).
6. Etik kurul izni gerektiren çalışmalar için etik kurul izin belgesi

Göç Araştırmaları Dergisi'ne gönderilecek yazılar hazırlanırken öncelikle "Makale Yazım Kuralları Kontrol Listesinde" yer alan kurallar dikkate alınmalıdır. İlgili dokümanda cevap bulunamayan hususlar için APA'nın güncel sürümü esas alınmalıdır.

Etik Kurul İzinleri ile İlgili Esaslar

TR Dizin koşulları kapsamında;

- Sosyal bilimler dâhil olmak üzere tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar ile etik kurul kararı gerektiren diğer çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı ve bu onay belgelenmelidir,

- Etik kurul izni ile ilgili bilgilere (kurul adı, tarih ve sayı no) makale başlığının olduğu sayfada dipnot şeklinde ve yöntem bölümünde yer verilmelidir.

Etik kurul izni gerektiren çalışmalar aşağıdadır. Bu izinlerin olması durumunda yayın ön inceleme aşamasında yazara iade edilir.

1. Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar
2. İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması
3. İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar
4. Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar
5. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.

Metin Yazımı ile İlgili Genel Esaslar

- Makale, Kaynakça ve Özet bölümleri haricinde en az 5500 kelime en fazla 8000 kelime ile sınırlandırılmalıdır.
- Makalenin intihal oranı %20'yi geçmemelidir.
- Makalenin tamamında APA yazım kuralları dikkate alınmalıdır.
- Sayfa Yapısı: A4 formatında, kenar boşlukları sol, sağ, alt ve üst 2,5 cm olacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Paragraflar en az 3 cümleden oluşmalıdır.

- Makalenin tamamında “Times New Roman” yazı stili kullanılmalıdır.
- Makale metni 10 punto büyüklüğünde yazılmalıdır.
- Makale metninde 1,5 satır aralığı kullanılmalıdır.
- Makale metni iki yana yaslı olacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Paragraf başlarına girintili (1 cm) bir şekilde başlamalıdır.
- Paragraflar, kendisinden önce ve sonra 6 nk olacak şekilde ayarlanmalıdır.
- Metin içerisinde yer alan paragraflar arasında boşluk bırakılmalıdır.
- Metin içinde belirtilen maddeler 1 cm içerden başlamalıdır.
- Sayfa sonunda eğer 2 satır kaldıysa paragrafa diğer sayfadan başlanmalıdır.
- Dipnotlar 8 punto ile yazılmalıdır.
- Makalenin ana bölümleri Özet/Abstract, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, “Sonuç ve Öneriler” ve Kaynaklar başlıklarından oluşmalıdır.
- Ana başlıklar ile alt başlıklar arasında en az üç cümleden oluşan açıklama metinleri bulunmalıdır.
- Araştırma makalelerinde Yöntem Bölümü “Araştırma Modeli”, “Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu”, “Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi” (varsa), “Veri Toplama Süreci”, “Veri Analizi”, “Etik” ve “Sınırlılıklar” bölümlerinden oluşturulmalıdır.

Başlık Sayfası ile İlgili Genel Esaslar

- Makalenin ana başlığı 35 punto büyüklüğünde, sayfaya ortalanmış ve kalın bir şekilde yazılmalıdır.
- Makalenin başlığının üzerinde makalenin türüne yer verilmelidir: Sola yaslı, kalın ve 12 punto büyüklüğünde yazılmalıdır. Makalenin türünün Türkçesine ve İngilizcesine yan yana belirtilmelidir.
- Makale başlığının altında yazarın/yazarların isim ve soy ismi, 14 punto büyüklüğünde, kalın, italik ve sayfaya ortalanmış bir biçimde eklenmelidir.
- Araştırmacının görev unvanı, çalıştığı kurum, e-posta bilgileri ve ORCID numarası bir yıldız ile soyadına ilintilendirilerek sayfanın dipnotlarına eklenmelidir. Dipnotlar 8 punto ile yazılmalıdır.

Özet Bölümü ile İlgili Genel Esaslar

- Makalenin Özet bölümü en az 200 kelime en fazla 300 kelime ile sınırlandırılmalıdır.
- Özet bölümü içerisinde “Arka plan”, “Amaç”, “Yöntem”, “Bulgular” ve “Sonuç” başlıkları numaralandırılmadan bulunmalıdır. Başlıkların her biri ayrı satırdan başlamalıdır. Başlıklar karşısında özetleyici bilgiler verilmelidir.
- Özet bölümünde en az 3 en fazla 5 tane, yazılan makaleyi nitelendirecek anahtar kelime bulunmalıdır.
- Özet ve Abstract bölümleri iki yana yaslı yazılmalıdır.
- Özet bölümünde yazı biçimi “normal” olmalıdır. (İtalik veya kalın olmamalıdır).

- Özet bölümü 10 punto büyüklüğünde ve 1,5 satır aralığında yazılmalıdır.
- Abstract bölümü, özet bölümü ile aynı özelliklere sahip olmalıdır.

Metin İçi Başlıklar ile İlgili Genel Esaslar

Birinci Düzey Başlıklar

- Makalenin ana bölümleri Özet/Abstract, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, “Sonuç ve Öneriler” ve Kaynaklar başlıklarından oluşmalıdır (1. Düzey Başlıklar). Gerekli duyulan durumlarda alt başlıklar eklenmelidir (2. Düzey Başlıklar).
- Ana başlıklar 12 punto büyüklüğünde, girintisiz, iki yana yaslı ve kalın biçimde oluşturulmalıdır.
- Ana başlıklarda tüm kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalıdır.
- Ana başlıklardan önce 1 satır boşluk bırakılmalıdır. Başlıklardan sonra ise boşluk bırakılmamalıdır.
- Ana başlıkların tamamında başlık numarası yer almalıdır. Söz konusu başlık numarası sıraya göre oluşturulmalıdır.

İkinci Düzey Başlıklar

- Makalenin alt başlıkları (2. Düzey Başlıklar) 10 punto büyüklüğünde, girintisiz, iki yana yaslı ve kalın biçimde oluşturulmalıdır.
- Alt başlıklarda tüm kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalıdır.
- Alt başlıkların tamamında başlık numarası bulunmalıdır. Başlık numarasında ilk önce dâhili olduğu ana başlığın numarası ve sonrasında kendi sıra numarası yer almalıdır. Sayılardan sonra nokta kullanılmalıdır.

Üçüncü Düzey Başlıklar

- Makalenin 3. Düzey Başlıkları 10 punto, girintisiz, italik ve kalın bir şekilde yazılmalıdır.
- Makalenin 3. Düzey Başlıklarında tüm kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalıdır.
- Makalenin 3. Düzey Başlıklarının numaralandırılmasında ilk önce bağlı olduğu ana başlığın, sonra alt başlığın ve en son kendi sırasının numarası yer almalıdır. Sayılardan sonra nokta kullanılmalıdır. (Örnek: 3.2.4.)

Dördüncü Düzey Başlıklar

- Metninde 4. Düzey Başlıklar yer alıyorsa eğer 10 punto, girintisiz, italik ve normal bir şekilde yazılmalıdır. Bu başlıklarda başlık numarası kullanılması gerekmektedir.

Tablolar ile İlgili Genel Esaslar

- Tablolarda Times New Roman Yazı Stili kullanılmalıdır.
- Tablonun boyutuna göre 8-10 punto arasında bir değer tercih edilmelidir.
- Tablolarda 1,5 satır aralığı ve alt/üst 0 nk aralık kullanılmalıdır.
- Tablo numarası düz metin ve koyu punto olarak ve tablo başlığının üstünde yerleştirilmelidir.
- Tablonun başlığı italik ve ilk harfleri büyük harflerle yazılmalıdır.
- Tablo başlığının sonuna “.” (nokta) konmalıdır.

- Tabloda dikey çizgiler olmamalı ve mümkün olduğunca az yatay çizgi olmalıdır.
- Tablo içerisinde yer alan sütun başlıkları ortalanmalı ve başlıkta yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük harfle yazılmalıdır.
- Tabloya ait notlar yalnızca ihtiyaç duyulması halinde eklenmelidir.
- Tablo kaynağı var ise tablonun altında sola yaslı şekilde belirtilmelidir.

Şekiller ile İlgili Genel Esaslar

- Şekillerde Times New Roman Yazı Stili kullanılmalıdır.
- Şeklin boyutuna göre 8-10 punto arasında bir değer tercih edilmelidir.
- Şekillerde 1,5 satır aralığı ve alt/üst 0 nk aralık kullanılmalıdır.
- Şekil numarası ve başlığı şeklin altına, sayfaya ortalanmış bir şekilde yerleştirilmelidir.
- Şekil numarası kalın bir şekilde yazılmalı ve sonuna nokta konmalıdır (Örnek: Şekil 3.)
- Şekil başlığı italik ve ilk harfleri büyük şekilde şekil numarasının ardına yazılmalıdır (Örnek: Şekil 3. Göç İdaresi Başkanlığı Teşkilat Şeması.).
- Şekil başlığının sonuna “.” (nokta) konmalıdır.

